

DANAŠNJI ISTROROMANSKI DIJALEKT
VODNJANA

EVOD

Ova je radnja pokušaj opisa, u duhu strukturalističke metode, današnjeg autohtonog istroromanskog govora mjesta Vodnjana kraj Pule, na na osnovi materijala sakupljenog prilikom istraživanja u mjestu.

a. PODACI O ISPITIVANJIMA

1. *Predmet rada.* Cilj ovih ispitivanja bio je sakupljanje građe o današnjem govoru toga mjesta.

Zajedno s rovinjskim, balskim i galežanskim, vodnjanski govor predstavlja posljednje ostatke istroromanskih dijalekata, tj. predvenecijanskog romanskog sloja u jugozapadnoj Istri. Unutar toga sloja opaža se podvojenost, jer vodnjanski, rovinjski i već izumrli fažanski govor pokazuju nasuprot balskom i galežanskom neke osobitosti, kao npr. diftonge *ey*, *ow* od lat. *Ī*, *Ū*: vod. *jeyla*, *dowra* prema bal. *fila*, *dura* (od lat. *FĪLA*, *DŪRA*) i prijelaz lat. vokala *Ē*, *Ō*, odnosno *Ī*, *Ū* u *i*, *u*, nasuprot *e*, *o* u balskom i galežanskom: vod. *vila*, *sula* prema bal. *vela*, *sola*, (od lat. *UĒLA*, *SŌLA*), vod. *pil*, *buka*, prema bal. *pel*, *boka* (od lat. *PĪLU*, *BŪCCA*), (rov. i faž. odnosno galež. primjeri su analogni). Obje karakteristike odvajaju vodnjansko-rovinjsku grupu od venecijanske koiné jugozapadne Istre više negoli balsko-galežansku grupu, odnosno dijalekti prve grupe (vodnjansko-rovinjske) pružaju više osobitosti nasuprot venecijanskom govoru nego dijalekti druge grupe. Zato sam koncentrirao svoj interes na vodnjansko-rovinjsku grupu istroromanskih govora. Kako je rovinjski govor poznat i pristupačan javnosti zaslugom prof. M. Deanovića, a, s druge strane, nemamo još iscrpnog prikaza vodnjanskog dijalekta, posvetio sam njemu ovaj rad.

2. *Vrijeme i mjesto ispitivanja.* Sakupljanje građe i ispitivanja na terenu vršio sam u kolovozu 1957, u srpnju i kolovozu 1961, u veljači 1962. godine i u kolovozu 1963. godine.

Ispitivanja sam vršio u Vodnjanu, i nastojao da za ispitanike odaberem autohtone stanovnike. Vodnjan nije selo u kontinentalnom smislu riječi, no ipak većina mojih ispitanika ima posjede u okolici mjesta i bavi se zemljoradnjom i uzgojem domaćih životinja. Na taj način, iako su ankete bile vršene u Vodnjanu, koji je urbanizirana sredina, u gradi se nalaze svi sektori leksika: terminologija zemljoradnje, stočarstva, vinogradarstva, kućanskih poslova itd. Neke od tih materijala sakupljao sam i provjeravao na samom mjestu za vrijeme vršenja radova, upr. terminologiju vinogradarstva i vinarstva sakupio sam i provjerio u gospodarskim zgradama porodice Biasiol, gdje se nalazila vinogradarska i vinarska oprema.

3. *Način ispitivanja i sakupljanja grade.* U radu sam kombinirao dvije metode: sakupljanje tekstova što su ih ispitanici spontano pričali, i sakupljanje leksičke grade prema unaprijed utvrđenom kvestionaru. Mnogo sam se više služio prvom metodom, jer cilj anketa nije bilo utvrđivanje leksičkog blaga u pojedinim sektorima, nego prikupljanje što većeg broja spontanih tekstova u svrhu proučavanja fonematskog, morfematskog i sintagmatskog sistema današnjeg govora. Nastojao sam da tekstovi obuhvate osim spomenutih sektora vokabulara, i folklor, uspomene, anegdote itd.

Poseban je problem bilo pitanje jezika na kojem ću ispitanicima postavljati pitanja i uopće razgovarati s njima. Talijanskim književnim jezikom služio sam se vrlo malo, jer sam ubrzo uvidio da djeluje suviše distancirano, onemogućuje stvaranje prisnijeg kontakta između ispitivača i ispitanika i – što je još gore – pobuđuje u ispitanicima makar i nesvjesnu tendenciju imitacije književnoga govora. U toku boravka u Vodnjanu naučio sam mjesni dijalekt onoliko koliko mi je bilo potrebno za postavljanje pitanja, a to je pomoglo bržem uspostavljanju kontakta.

Metodom ispitivanja prema kvestionaru služio sam se samo prilikom sakupljanja određene terminologije, ili provjeravanja već sakupljenog leksičkog blaga u pojedinim sektorima (npr. terminologija vinogradarstva i vinarstva, terminologija rodbinskih naziva, atmosferskih nepogoda, nazivi stabala odnosno biljaka itd.). Kvestionar za ispitivanje vinogradarske terminologije pripremio sam prema studijama E. Ghirlanda, *La terminologia viticola nei dialetti della Svizzera italiana*, *Romanica Helvetica*, Bern 1956; L. Heilmann, *La parlata di Portalbera e la terminologia viticola nell'Oltrepò pavese*, *Saggi linguistici dell'Istituto di glottologia*, I, Bologna 1950. i E. Zappacosta, *La terminología vitivinícola a Mendoza*, *Anales del Instituto de Lingüística de la Universidad de Cuyo*, Facultad de filosofía y letras, Cuyo 1957. Za ostala leksička područja služio sam se uglavnom kvestionarom prof. M. Deanovića za *Lingvistički atlas Mediterana*, *Questionario dell'Atlante Linguistico Mediterraneo*, Venezia 1958. Veći dio materijala dao mi je Giuseppe Moscheni, ali sam rezultate dobivene od jednog ispitanika provjeravao uvijek barem na još jednome ili po mogućnosti na više ispitanika.

4. *Ispitanici.* Kako sam već spomenuo, uspostavljanje kontakta sa stanovnicima Vodnjana nije u početku išlo lako. Vodnjanci, naime, u svakodnevnom životu, a pogotovu sa strancima, govore jednu od dvije koiné koje postoje u tom dijelu Istre: venecijanski talijanski dijalekt ili hrvatski dijalekt (čakavski), već prema nacionalnoj pripadnosti, dok se autohtonim vodnjanskim govorom vrlo rijetko služe, ponajviše još u intimnim krugovima (u obiteljskom životu, stari prijatelji međusobno itd.), i to većinom starije generacije. Iz vlastitoga iskustva znam da je strancu teško postići da pred njim govore u tom dijalektu, jer ga osjećaju kao govor bez prestiža, nedostojan da pred stranom osobom govore njime. Teško shvaćaju da se stranac, uz to učen čovjek, može zanimati za njihov »djalëto bëwmbaro«, pa sam nerijetko, nagovarajući mještane da govore vodnjanski preda unom i uvjeravajući ih da me baš to zanima, čuo i ovakve primjedbe: »Oh, kako je to suješno!« ili »Stid me je ovako govoriti pred profesorom!« ili »Čini mi se da sam još mlada kada ovako govorim« itd. Ova posljednja primjedba čini mi se osobito značajnom, jer ukazuje na odumiranje vodnjanskog govora kod mladih generacija.

4.1. Moj glavni pomagač, koji mi je dao najveći broj tekstova i koji mi je pomogao pri traženju pogodnih ispitanika i pri uspostavljanju kontakta s njima, jest Vodnjanač Giuseppe Moscheni, po nadimku Bepi Belisa ('Beppe Bellezza'), rođen 26. IV 1891. u Vodnjanu. Polazio je školu do jedanaest i pol godina, zatim je bio mehaničar, moruar od 1913. do 1918, kasnije je putovao po Sjedinjenim Američkim Državama, od 1933. do 1939. bio je u Španjolskoj i sudjelovao u građanskom ratu na strani republikanaca, poslije toga je dvije godine bio interniran u Francuskoj, a od 1945. dalje stalno živi u Vodnjanu. Daje povremeno satove iz muzike, a neko je vrijeme surađivao i u zadrugi i u njesnom domu kulture.

Iako je mnogo putovao po svijetu i, prema tome, bio izložen brojnim aloglotskim utjecajima, nije zaboravio vodnjanski govor, za koji se i danas zanima i surađuje s prof. M. Deanovićem i sa mnom. Bolje nego ijedan drugi ispitanik razumije problematiku istroromanskih govora. Jedino u realizaciji vokala nije posve pouzdan i pokazuje neke venecijanske utjecaje, a i u nekim pitanjima sintakse (npr. slaganje vremena), čini se, podliježe istim utjecajima. Zato sam građu koju mi je on dao iskorištavao prvenstveno u morfološkom i leksičkom smislu, dok sam fonematsku i sintaktičku stranu provjeravao bar na još jednom autohtonom Vodnjancu.

4.2. Drugi ispitanik bila je starica Antonia Giacometti, rođena Gro-puzzo, po nadimku Melōta, rođena 22. V 1879. u Vodnjanu, umrla 1963. godine u dobi od 84 godine. Svršila je osnovnu školu, putovala je samo u mladosti u Štajersku, Beč i Rim, a inače se čitav život bavila kućanskim poslovima. Obavljala je i radove u polju. Prilikom prvoga anketiranja 1957. imala je 78 godina, ali je duševno bila još potpuno svježja i sačuvala odlično pamćenje. Prilikom druge ankete 1961. znatno je popustila,

tako da nisam od nje dobio više nikakav tekst. Njezina se artikulacija vokala razlikuje od Moschenijeve, a i nasuprot govoru ostalih Vodnjana- ca odlikuje se npr. frekvencijom diftonga *ey*, *ow* ispred implozivnoga nazala.

4.3. Za utvrđivanje fonematskoga sistema najpouzdaniji ispitanik bio je starac Nicola Palin, po nadimku Gréynta, rođen 1896. u Vodnjanu. Završio je osnovnu školu, kasnije se bavio poljodjelstvom, a povremeno je bio i nekvalificirani radnik u Puli. Godine 1961, kada sam ga ispitivao, živio je kao penzioner u Vodnjanu. Njegova je kultura najoskudnija, nije nikamo putovao, i nije slučajno da je njegova realizacija vokala najdosljednija i da najviše odudara od venecijanske.

4.4. Ispitanik Giovanni Zuccarich, po nadimku Nane dela kavra ili Skàkoro (izgovor [skàkoro] i [skàkoro]), rođen 8. IX 1900. u Vodnjanu, poslužio mi je pri utvrđivanju i provjeravanju fonematskoga sistema vokala prilikom drugoga boravka u Vodnjanu 1961. I on je završio samo 6 razreda osnovne škole, kasnije je bio zatvaran u Rimu zbog antifašističke djelatnosti, a poslije rata je bio namješten. Obavljao je uglavnom poljodjelske poslove (i kao nadničar). Poslije Moschenija on najbolje razlikuje vodnjanski autohtoni govor od venecijanske koiné. Duševno je još svjež, a sistem, fonematski i morfematski, posjeduje potpuno, tako da sam prema njegovom izgovoru kontrolirao – po mogućnosti neprimjetno – građu dobivenu od nekih drugih ispitanika. Na žalost, nije mi znao ispričati nikakav duži tekst.

4.5. Nekoliko anegdota i »bâsi« dobio sam od mještanina Francesca Forlanija, po nadimku Kêko, prilikom prve ankete 1957. Drugi i treći put nisam, na žalost, više od njega mogao ni riječi dobiti, jer je u međuvremenu bio operiran na grlu i potpuno izgubio mogućnost bilo kakve artikulacije. Usprkos tome prisustvovao je anketi i, kako vrlo dobro poznaje vodnjanski govor, ravno sam se djelomično i po njegovoj reakciji kada su bili u pitanju pojedini autohtoni izrazi vodnjanskoga leksika.

4.6. *Ostali ispitanici.* – Pored navedenih u razgovorima su sudjelovali i drugi mještani, od kojih sam zabilježio manje tekstove, odnosno samo dijaloge, nevezane rečenice i odlomke razgovora, ili tek po koji duži fragment. To su u prvom redu tri žene, Angela Biasiol, Domenica Stocco i Eufemia Zuccarich, sve tri Vodnjanke; prve dvije imale su godine 1957. pedesetak godina, posljednja oko šezdeset. Sve tri obavljaju kućanske poslove, a pored toga rade i na polju. Zabilježio sam i jedan dijalog dvaju mještana: Giovannija Bonassina, nadimkom Martorêlo i Biagia Gortana, nadimkom Byâzo. Tema dijaloga bile su uspomene iz života, radovi u polju itd., a sâm su dijalog improvizirali na moj prijedlog. Napokon, kao prvoga (po kronološkom redu) ispitanika treba da spomenem Vodnjanca Lorenza Malusà, po nadimku Murjowon. I on je završio samo osnovnu školu, nikamo nije putovao, bavio se zemljoradnjom kao i ostali ispitanici. Od njega nisam uspio dobiti nikakav duži tekst, već samo odlomke dijaloga i nekoliko »bâsi«. U tekstovima koje je on dao vrlo se često vokali /e/, /o/ realiziraju kao diftonzi [ye], [wo] u položajima kada

ih ostali ispitanici realiziraju kao [ē], [ō], a isto tako pojavljuju se i kao neki venecijanizmi, tako npr. 3. l. prez. ind. od glagola *ēsi* 'biti' glasi kod njega vrlo često *ze*, dok autohtoni vodnjanski oblik glasi *zi*.

Vinogradarsku i vinarsku terminologiju dali su mi uglavnom, pored spomenutoga L. Malusà i G. Moschenija, supruzi Biasiol (po nadimku Brown i Brown), koji posjeduju vlastiti vinograd i podrum sa spravama.

5. *Primjedbe o radu s ispitanicima.* Kao što se može očekivati kada se radi o govoru nagriženom s dvije strane srodnijim venecijanskim i nesrodnim hrvatskim dijalektima, grada koju su dali ispitanici nije jedinstvena, jer ispitanici nisu dosljedni u svom lingvističkom uzusu. Razlike katkada mogu biti znatne. I ovdje se može konstatirati već poznata činjenica da ispitanici manje izloženi kulturi i aloglotskim utjecajima pokazuju jezični sistem koji je u određenim pojedinostima dalji od venecijanske koiné nego što je to sistem »kulturnijih« ispitanika, tj. onih koji poznaju i druge jezike ili dijalekte ili imaju širu kulturu. Tako npr. dok Nicola Palin realizira svako naglašeno *a*, osim ispred implozivnoga nazala i redovito osim u direktno finalnom položaju, kao [ã], u govoru M. Moschenija ta se realizacija susreće znatno rjeđe i manje dosljedno. Isto tako Moscheni realizira sekvenciju *on* u finalnom položaju kao [oŋ] ili u najboljem slučaju kao [owŋ], dok u govoru drugih ispitanika stupanj aperture prvog člana ovoga diftonga došire [o], ili čak [ã]. Otvorena fakultativna varijanta fonema /e/, tj. [ɛ], karakteristična za Vodnjan, znatno je otvorenija u govoru ostalih ispitanika nego kod G. Moschenija. A. Giacometti realizira fonem /e/ i /o/ u položaju ispred implozivnog nazala najčešće kao diftonge [ɛy], [ɔw], što je u govoru drugih ispitanika znatno rjeđe i manje uočljivo. Nedosljednost se ne opaža samo usporedivanjem tekstova različitih ispitanika već i unutar grada jedne te iste osobe.

Nesigurnost nije ograničena samo na fonematski sistem. Jednom kada su me u Vodnjanu već dobro poznavali (veljača 1962) prisustvovao sam u jednoj gostionici prepirci triju mještana o tome kako treba da glasi pravi, autohtoni vodnjanski oblik imperativa za 2. l. sg. od glagola *petenāse* 'češljati se'. Svatko je od njih branio svoju tezu i nastojao me uvjeriti da je njegov oblik ispravan. Prvi je dao oblik *petēnete*, drugi *peteniete*, a treći je dao svoju »varijantu« *petēnete*. Do kraja prepirke nije mi uspjelo utvrditi koji se oblik općenito smatra autohtonim i pravilnim. (Danas mislim da je to prvi od triju spomenutih oblika, jer sam i inače kao prezant dobio analogni oblik, *al se petēna*.) Drugom prilikom G. Moscheni je, pripovijedajući mi anegdotu *Al mánzo e al samēr*, dugo oklijevao prije nego što mi je dao oblik *duba* u rečenici *la bēsca la duba sta poko bey* 'životinja mora da je bolesna'.

Oscilacije se opažaju i u formantima za 1. i 2. lice imperf. ind. i konj. i kondicionala: Moscheni daje za 1. lice *-ondo*, katkada *-undo*, odnosno za 2. lice *-ovo*, *-uvo*, a drugi ispitanici također osciliraju između vokala *o* i *u*, ali nemaju kons. grupu *nd* u formantu za 1. lice, već samo *n* (*-ono*, *-uno*). Moschenijev oblik predstavlja vjerojatno stariju fazu.

Eklatantni su primjeri nedosljednosti i nesigurnosti u sintaktičkom sistemu razlike u konstrukciji pogodbenice rečenice, razlike u upotrebi načina, a posebno oscilacije u slaganju vremena (str. 142–148).

Iako nije cilj ove radnje da objasni evoluciju vodnjanskoga dijalekta, treba ipak naglasiti da ovakvi i ovako brojni primjeri osciliranja u svim sektorima sistema (realizacija fonema, pojedini morfemi, upotreba pojedinih oblika) upozoravaju na stanje odumiranja u kome se ovaj govor danas nalazi (to vrijedi i za ostale istroromanske govore). Zato naučno tačan i vjeran prikaz toga govora danas, umjesto da pokušava dati čvrst sistem tamo gdje ga više nema, treba da registrira stanje kakvo jest, s pojavama koegzistencije različitih elemenata i kaotičnosti govora u raspadanju; a razlučivanje pojedinih nanosa tokom vjekova i utvrđivanje autohtone komponente stvar je budućih, dijakrono impostiranih radova.

b. IMPOSTACIJA PROBLEMA

1. Polazeći od onoga što sam iznio u tački a.1, postavio sam svoj rad izričito sinkronički.

Svjestan sam da je iscrpan pregled, nekakva inventarizacija materijala, nužna i osnovna predradnja za bilo kakvu studiju o genezi i evoluciji ovoga govora. Pored toga, proučavanje današnje faze tih dijalekata čini tako važnim još jedna okolnost. To je odsutnost tekstova na tim dijalektima, koji nikada nisu imali toliko prestiž da bi poslužili kao jezik pismenosti, književnosti ili kulture (malobrojna grada, što je spominje prof. M. Deanović u svojim *Istroromanskim studijama*, 303. knjiga Rada JAZU, većinom je plod svjesnog interesa pojedinaca koji se zanimaju za te govore u njihovoj posljednjoj, odumirućoj fazi, kada oni predstavljaju zanimljiv jezični i lokalni kulturno-historijski relikv). Stoga će svaka buduća rekonstrukcija razvojnih faza istroromanskih dijalekata, njihove stratigrafije i interferencije sa srodnim romanskim i nesrodnim slavenskim elementima morati nužno polaziti u prvom redu od jedine faze u kojoj su nam ti govori poznati, a to je njihova posljednja, ogromnim dijelom venecijanizirana, današnja faza.

Napokon, budući da su ti dijalekti posljednji ostaci jednog autohtonog romanskog sloja koji se razvio direktno od latinskoga govornoga jezika, unesenoga u Istru (cfr. M. Deanović, *Istroromanske studije*, str. 61–62), već samim tim, i bez obzira na buduće genetičko-historijske radove kojima će suvremeni materijali poslužiti kao baza, oni zaslužuju da budu zabilježeni i time osigurani za nauku.

Svoj rad sam, dakle, impostirao kao pokušaj deskripcije jednog od tih govora danas, jer to shvaćam kao prvu od tri etape, u kojima će se, po mom mišljenju, odvijati rad na istroromanskim dijalektima. Te etape možemo rezimirati trima pitanjima: 1. kakvom građom o tim dijalektima

raspoložemo danas? – 2. kakve su bile međusobne veze, lingvistički kontakti i interferencije na tom području? – 3. kakva je bila evolucija istromanskih govora od kasne Antike do njihove današnje faze? Treće pitanje predstavlja u neku ruku sintezu proučavanja naših dijalekata.

2. Prikaz današnjeg vodnjanskog govora ograničio sam na sistem, ispuštajući leksik. Pored toga, budući da sintaktički sistem pruža najmanje osobitosti u usporedbi s talijanskim, a pogotovu venecijanskim sintaktičkim sistemom, iznosim iz sintakse vodnjanskog dijalekta samo značajnije osobitosti.

U iznošenju građe sačuvao sam tradicionalnu podjelu na fonematski, morfematski i sintaktički dio, iako sam svjestan njene neadekvatnosti, posebno u romanskom govoru kao što je vodnjanski, gdje su morfematika i sintaksa upravo nerazdvojno povezane. Učinio sam to, ipak, iz razloga preglednosti i jasnoće, iz obzira prema tradiciji a i zato što je u pitanju dijalekt u stanju odumiranja, nesiguran i nedosljedan, izložen okolnim aloglotskim utjecajima i velikim dijelom upravo dezintegriran.

Fonematski sistem prikazan je u duhu praške fonološke škole. Mislim da je ta metoda do danas dala najviše i najplodnijih rezultata, da je najsigurnija i najperspektivnija (cfr. također L. Heilmann, *Origini, prospettive e limiti dello strutturalismo*, Convivium 5, god. XXVI (n. s.), str. 523).

Nisam prihvatio Jakobsonovu binarističku metodu, jer nisam imao prilike za eksperimentalnu analizu vodnjanskih glasova, kako to pretpostavlja i zahtijeva ta metoda. Pored toga, radi se o dijalektu koji, kako smo vidjeli, izumire, pa je realizacija fonema, a naročito vokalskih, nesigurna.

Što se morfematskoga sistema tiče, budući da vodnjanski govor pripada zapadnoj Romaniji koja je, osim neznatnih ostataka, izgubila nominalnu fleksiju, prirodno je da se pažnja koncentrirala na verbalni dio fleksije koji je tako u ovom radu ispao znatno opsežniji nego nominalni dio. U interpretaciji vodnjanskih glagolskih oblika proveo sam formalni studij distribucije i alternacije alomorfskih varijanata, po uzoru na američku školu (cfr. Sol Saporta, *Morpheme Alternants in Spanish*, u zborniku *Structural Studies on Spanish Themes*, Salamanca 1959).

Nisam ispuštao iz vida niti funkcionalni kriterij. Na taj način, postigao sam kombinaciju formalnog i funkcionalnog kriterija.

Sintaksa nije obrađena strukturalnom metodom. Jedan od razloga je svakako, kao što je već spomenuto, razmjerno siromaštvo sintakse na osobitostima, u usporedbi s talijanskim. Pored toga niti sama strukturalistička nauka nije se, na području sintakse, još iskristalizirala u jednu pouzdanu i općeprihvaćenu metodu.

3. Na kraju želio bih objasniti neke terminološke inovacije, koje ovdje unosim. One su ograničene uglavnom na morfematski sistem. Termin *zamjenica* zadržavam samo za lične zamjenice koje stvarno zamjenjuju

imenicu (cfr. Pottier, o. c., str. 56. § 169.2.), ali ga ne upotrebljavam za ostale kategorije, posebno ne za funkciju tzv. »relativne« zamjenice (jer tu se zaista ništa ne *zamjenjuje* već samo *veže*). – Pod *morfejmom* podrazumijevam, u općeprihvaćenom značenju, najmanju funkcionalnu jedinicu tzv. prve artikulacije jezika. Ako takav morfem donosi i semantički sadržaj (»substance prédicative«, Pottier, o. c., str. 11., § 8.), nazivam ga *leksejom*.

Morfem koji ima semantički sadržaj samo utoliko što može modificirati leksem, nazivam *infiksom*. Ovaj termin čini mi se prikladnijim od tradicionalnoga izraza *sufiks* kada se radi o flektivnim kategorijama riječi, jer se takav morfem u stvari *umeće između* leksema i *formanta* (v. niže).¹

Termin *formant* upotrebljavam za morfem bez semantičkog sadržaja, odnosno bez sposobnosti modifikacije toga sadržaja, tj. morfem čija je funkcija u izražavanju morfematskih opozicija roda, broja, lica itd. (cfr. eng. termine »gender-number morpheme«, »case-marker« itd.). Posebni infiks susrećemo kod glagola. On izražava vremenski nivo radnje odnosno subjektivno gledanje agensa na akciju (dakle, »vrijeme« odnosno »način«), pa ga stoga, u pomanjkanju boljeg i kraćeg termina, nazivam *vremensko-načinskim morfemom* (*VNm*). Taj naziv ujedno izražava i dvostruku funkciju toga morfema, jer on stvarno, osim na nivou budućnosti, izražava u isto vrijeme i »vrijeme« i »način« (budući da u sadašnjosti i u prošlosti opozicije »vremena« i »načina« interferiraju).

4. Primjere kojima ilustriram pojedine dijelove vodnjanskog jezičnog sistema uzeo sam ponajviše iz tekstova koje sam sâm sakupio u Vodnjanu. Transkripcija je fonetska, koliko to dopuštaju ograničene tehničke mogućnosti. Primijenio sam sistem bilježenja prof. M. Deanovića uz neke nadopune za specifično vodnjanske glasove (npr. različite realizacije fonema /e/, varijante [ã] i [ã̃] fonema /a/). Također iz tehničkih razloga bilježim poluvokale i polukonsonante jedinstvenim znakovima, tj. *y* i *w*.

Budući da vodnjanski govor nema različitih tipova akcenta, fonematski distinktivnih, a nema ni vlastiti grafijski sistem (dakle niti ono što se u tal. ortografiji naziva »accento fonico«), bilježim mjesto akcenta uvijek jedinstvenim znakom, tzv. *gravisom* (´), jer je samo *mjesto* akcenta relevantno. U skladu s ovom činjenicom označavao sam mjesto akcenta uvijek kada sam smatrao da je to potrebno zbog njegove distinktivne uloge (npr. inf. *kantà* i 3. l. prez. *kànta*). Akcent nisam bilježio na paroksitonama, već samo na oksitonama i na proparoksitonama. U izvjesnim, vrlo rijetkim, slučajevima akcent služi za razlikovanje homonima (u pismu): *stì* 'ovi' i *stì* 'stojte, budite' (od *sta* 'stajati, biti'), *zì* 'jest' i *zì* 'idite', itd.

¹ Termin *sufiks* zadržavam samo za adverbni morfem – *mente*, koji stvarno dolazi na kraj i iz kojega ne dolazi nikakav formant (jer adverb nije flektivna kategorija riječi).

Svi su primjeri koji se sastoje od rečenica, odnosno koji su navedeni u poglavlju posvećenom sintaksi, kao i u odsječku o upotrebi posvojnih pridjeva, prevedeni na talijanski književni jezik i na hrvatskosrpski književni jezik. Na taj se način bolje ističu specifičnosti vodnjanskoga jezičnog sistema. Gdje god sam to smatrao potrebnim, dodao sam u zagrada, iza prijevoda u duhu talijanskoga književnog jezika, također i doslovni prijevod u duhu vodnjanske sintakse da jače istaknem razliku. Kratica *lit.*, u tim dodacima znači »ad litteram«.

L I T E R A T U R A

- G. I. Ascoli: *Saggi ladini*. Archivio glottologico italiano, I, 1873.
- M. T. Atzori: *Analisi strutturalistica del dialetto campidanese*, Orbis, IX, 2.
- Ch. Bally: *Linguistique générale et linguistique française*, Bern 1950.
- M. G. Bartoli: *Das Dalmatische*, I-II, Beč, 1906.
- M. G. Bartoli – G. Vidossi: *Alle porte orientali d'Italia*, Torino 1945.
- E. Bourciez: *Éléments de linguistique romane*, Pariz 1946.
- G. A. Dalla Zouca: *Talijansko-odnuzanski rječnik* (u rukopisu).
- M. Deanović: *Aviamento allo studio del dialetto di Rovigno d'Istria*. Zagreb 1954.
- M. Deanović: *Istororomanske studije*. Rad JAZU, knj. 303, Zagreb 1955.
- M. Deanović: *Questionario per l'Atlante Linguistico Mediterraneo*, Venezia 1960.
- M. Deanović: *Remarques sur le système phonologique de l'Istorroman*. Bulletin de la Société de Linguistique de Paris, sv. 48.
- M. Deanović: *Voci slave nell'Istria*. Ricerche slavistiche, 3, Rim 1954.
- E. Ghirlanda: *La terminologia viticola nei dialetti della Svizzera italiana*. Romanica Helvetica, Bern 1956.
- W. Giese: *Lentoformen und Allegroformen*. Orbis, VII, 2.
- P. Guherina: *Valeur logique et valeur stylistique des propositions complexes*, Zagreb 1954.
- L. Heilmann: *La parlata di Portalbera e la terminologia viticola dell'Oltrepò pavese*. Saggi linguistici dell'Istituto di Glottologia, I, Bologna 1950.
- L. Heilmann: *Origini, prospettive e limiti dello strutturalismo*. Genivium, 5, god. XXVI, n. 8.
- L. Heilmann: *La parlata di Moena fra Fiemme e Fassa*, Bologna 1955.
- L. Heilmann: *Strutturalismo e storia nel dominio linguistico italiano: Il vocalismo di una parlata tipica pavese*. Quaderni dell'Istituto di Glottologia, VI (1961), Bologna.
- L. Heilmann: *Per una dialettologia strutturale*, Quaderni dell'Istituto di Glottologia, IV (1959), Bologna.
- A. Hull: *A Note on the Development of the Modern French Vowel System*, Word, 13.
- A. Ive: *I dialetti ladino-veneti dell'Istria*, Strasbourg 1900.
- A. Ive: *Istriotsko-talijanski rječnik* (u rukopisu).

- K. Jaberg – J. Jud: *Sprach und Sachatlas Italiens und der Südschweiz*, I–VIII, Zofingen 1928–1940.
- E. A. Llorach: *Fonologia española*. Madrid 1954.
- H. Lüdtke: *Il sistema consonantico del sardo logudorese*. Orbis, II, 2.
- G. Malusa: *Terminologia agricola istriota di Rovigno, Valle e Dignano*. (seminarska radnja, u Talijanskom seminaru Filozofskog fakulteta, god. 1954).
- W. Meyer-Lübke – M. G. Bartoli: *Grammatica storica della lingua italiana e dei dialetti toscani*. Torino 1941.
- Z. Muljačić: *Dalmatinski elementi u mletački pisanim dubrovačkim lokumentima 14. st.*, Rad JAZU, knj. 327, Zagreb.
- H. Nilson-Ehle: *Syntaxe dialectale: Points de vue*. Studia Neophilologica, XXVIII, 2, Uppsala 1956.
- B. Pottier: *Introduction à l'étude de la philologie hispanique*, I–II, Bordeaux 1957–1958.
- Raven J. MacDavid, jr.: *Structural Linguistics and Linguistic Geography*. Orbis, X, 1.
- M. Regula: *Sprachliche Unvollkommenheit und Luxuserscheinungen*. Vox Romanica, XV, 1.
- D. Rismondo: *Dignano nei ricordi*. Pagine istriane, 12 (1914), 1. serija.
- E. Rosamari: *Vocabolario giuliano*. Bologna 1958.
- G. Rohlf's: *Historische Grammatik der italienischen Sprache und ihrer Mundarten*. I–III, 1949–1954.
- S. Saporta: *Morph. Morpheme, Archimorpheme*, Word, 12.
- S. Saporta: *Morpheme Alternants in Spanish*, u: *Structural Studies on Spanish Themes*, Salamanca 1959, str. 15–162.
- P. Skok: *Osnovi romanske lingvistike*. I–III, Zagreb 1940.
- P. Skok: *Contributions à l'étude de l'istriote prévénitien*, Mélanges Haškoves, Brno 1936.
- M. Ulleland: *L'uso del pronome ogli come pronome neutro e come soggetto anticipato nell'italiano antico*, Studia Neophilologica, XXXIII, 2, Uppsala 1961.
- H. Weinrich: *Phonologische Studien zur romanischen Sprachgeschichte*, Münster 1958.
- E. Zappacosta: *La terminologia vitivinícola a Mendoza*, Anales del Instituto de Lingüística de la Universidad de Cuyo, Facultad de Filosofía y Letras, Cuyo 1957.

a. Fonetski repertoar

I. Vokali

Vodnjanski govor ima ove vokale:

- a – vokal najveće aperture, odgovara srpskohrvatskom i talijanskom *a*, dolazi u nenaglašenim i često u naglašenim slogovima: *balà* 'plesati', *kantà* 'pjevati', *za* 'već';
- ã – velarno *a*, odgovara francuskom »a postérieur«, ali je jače velarizirano; u izgovoru N. Palina svako *a* u nagl. slogu, osim ispred implozivnoga nazala i redovito osim u finalnom položaju, ima taj timbre: *bâso* 'nizak', *âltri* 'drugi', *mâna* 'jedi' itd.;
- ä – palatalizirano *a*, odgovara francuskom »a antérieur«, dolazi samo ispred implozivnoga nazala i samo u naglašenom slogu: *pânj* 'kruh', *kwânta* 'kolika'; realizacija je i ovdje najdosljednija kod N. Palina;
- e – vokal srednjeg stupnja aperture, podudara se u svemu sa srpskohrvatskim *e* odnosno talijanskim *e* u nenaglašenim slogovima; dolazi najčešće u nenaglašenim slogovima: *vedendo* 'videći', *spetà* 'čekati', *treno* 'vlak';
- o – paralelni vokal u velarnoj grani: *otanta* 'osamdeset', *dolür* 'bol';
- ë – izrazito dugo i zatvoreno *e*, podudara se s talijanskim *e* u riječima *tela*, *seta*, i sl. i dolazi samo u naglašenim slogovima: *bëla* 'lijepa', *vëčo* 'star';
- õ – paralelni vokal u velarnoj grani: *põrta* 'vrata', *nõto* 'noć';
- ę – otvoreno *e*, kao u talijanskom *sempre*, *ferro*, samo u naglašenim slogovima, najčešće ispred implozivnoga nazala, ali i inače: *ventò* 'vjetar', *sempro* 'uvijek', *barbyer* 'brijač';
- q – paralelni vokal u velarnoj grani, dolazi najčešće kao prvi dio diftonga *ow*: *pownto* 'tačka' i 'most' (talijanski *punto*, *ponte*), *nisqwua* 'nijedna' itd.;
- r – karakteristični vodnjanski vokal, vrlo velikoga stupnja aperture, ograničen na naglašeni položaj, ali uglavnom ne dolazi ispred implozivnog nazala: *festa* 'svečanost', *sena* 'večera', *meti* 'staviti', *meyo* 'bolje', *zuarèri* 'radni dani' itd.;
- i – vokal najmanje aperture u palatalnoj grani, podudara se sa srpskohrvatskim i talijanskim *i*: *mis* 'mjesec', *kwila* 'ona';
- u – paralelni vokal u velarnoj grani: *bus* 'glas', *sula* 'sama';
- ũ – vokal između *u* i *o*, dolazi gotovo samo u direktno finalnom položaju, vrlo rijetko u protonici; iz razloga jednostavnosti nisam ga u tekstovima bilježio posebnim znakovima: pr.: *kwistũ* 'ovaj', *zũgãtũli* 'igračke';
- õ – reducirani vokal, kao francuski »e muet« ili indoevropski »šva«, ograničen na intertonički položaj, a u brzom govoru može ispasti: *põvãro* 'siromašan', *fimõna* 'žena', *zũvõno* 'mlad'.

Primjedbe

1. Vokali *e*, *o* realiziraju se često kao diftonzi *ey*, *ow*, osobito ispred implozivnoga nazala. Stupanj aperture prvoga elementa je to veći što je veći afektivitet onoga koji govori, a isto tako u obrnutom je razmjeru s kulturom i aloglotskim utjecajima.

2. I vokali *ē*, *ō* katkada se realiziraju tako da akustički dojam budu diftonzi *ye*, *wo*, s manje ili jače reduciranim prvim dijelom.

2. Poluvokali

- y – palatalni poluvokal (u »silaznim« diftonzima): *mây* 'nikada', *despoy* 'poslije',
– palatalni polukonsonant (u »uzlaznim« diftonzima): *pyâs* 'sviđa se',
pyova 'kiša';
w – velarni poluvokal (u »silaznim« diftonzima): *low* 'ou', *mowto* 'brdo',
– velarni polukonsonant (u »uzlaznim« diftonzima): *kwâl* 'koji', *kwila* 'ona'.

Iz tehničkih razloga, a i zbog njihove komplementarne distribucije, bilježim palatalni poluvokal i palatalni polukonsonant jedinstvenim znakom *y*, a isto tako velarni poluvokal i velarni polukonsonant znakom *w*. Za fonemski status tih glasova v. str. 15.

3. Diftonzi

Vodnjanski diftonzi mogu biti »uzlazni« i »silazni«, već prema tome da li vokalski element zauzima drugo, odnosno prvo mjesto.

Uzlazni diftonzi s palatalnim poluvokalom jesu:

- ye*: *pyena* 'puna',
yä: *pyänto* 'plač' (rijetko),
ya: *pyaziva* 'sviđalo se',
yâ: *pyâs* 'sviđa se',
yō: *pyōvo* 'kiša pada',
yö: *pyöviva* 'kiša je padala',
yu: *fyurintey* 'fiorentinski'.

Uzlazni diftonzi s velarnim poluvokalom jesu:

- wi*: *kwila* 'ona' (autoht.),
we: *kwela* 'ona' (tal.),
wä: *kwänto* 'kolik, -o',
wa: *kwalitâ* 'vrsta',
wâ: *kwâl* 'koji'.

Diftoing *wo* nastaje katkada kao varijanta u realizaciji fonema /o/. Čini se da ta realizacija nije autohtono vodnjanska.

Silazni diftonzi s palatalnim poluvokalom jesu:

ey: *key* 'iko', *ây*: *mây* 'nikada', *oy*: *voy* 'vi', 'hoćeš', *uy*: *ajkuy* 'danas'.

Silazni diftonzi s velarnim poluvokalom jesu:

aw: *kawza* 'uzrok', 'zbog', *ow*: *lowmo* 'svjetlo'. Diftong *ew* ne dolazi.

Silazni diftonzi ne dolaze u protoničkom ni postoničkom položaju.

Kako se vidi, isključene su kombinacije *yi, *iy, *wu, *uw, upravo zato što su poluvokali *y*, *w* asilabičke varijante fonema /i/, /u/, cfr. str. 15.

U položaju ispred implozivnog nazala stupanj aperture vokalskog elementa u diftonzima *ey*, *ow* znatno se povećava, osobito u afektivnom govoru i kod ispitanika bez veće kulture. U ekstremnim slučajevima realizira se kao [ɛ], odnosno [â]. U istom se položaju diftong većinom malo nazalizira.

4. Triftonzi

U vodnjanskom se govoru triftonzi uvijek sastoje od vokalskog elementa koji zauzima drugo (centralno) mjesto i od dvaju poluvokala koji zauzimaju prvo i treće mjesto. Postoje ovi triftonzi:

a. oba su poluvokala palatalna: *yey*: *impyey* 'napuniti?'; *yoy*: *fyoy* 'djeca';

b. prvi poluvokal je palatalan, drugi je velaran: *yow*: *pyow* 'više';

c. prvi poluvokal je velaran, drugi je palatalan: *wey*: *kweynto* 'peti'; u govoru nekih ispitanika svaki diftong *ey* iza labijala postaje triftong *wey* (*fweyla* = *feyla* 'niz'); ta pojava je redovita u rovinjskom dijalektu: *woy*: *despwoy* (vjerojatno pod tal. utjecajem; u autohtonom vodnjanskom nema *wo* ni *woy*);

d. nema kombinacije dvaju velarnih poluvokala s vokalom kao centralnim elementom.

5. Konsonanti

Ovi konsonanti odgovaraju srpskohrvatskim odnosno talijanskim odgovarajućim glasovima:

p, t, k, b, d, g, f, s, v, z, m, n, ŋ (talijanski *gn*, srpskohrvatski *nj*), l (talijanski *gl* u *gli*, srpskohrvatski *lj*), r.

č – palatalna bezvučna afrikata, podudara se s talijanskim *c* u *cento*, *cigno*, odnosno stoji između srpskohrvatskog *ć* i *č*.

ǰ – paralelna zvučna palatalna afrikata, kao talijanski *g* u *gente*, *giro*; između srpskohrvatskog *d* i *dž*;

l – izrazito palatalno, kao na cijelom venecijanskom području;

ŋ – velarni nazal, kao u talijanskom *dunque*, *lingua*, odnosno engleski *to sing*; dolazi u položaju ispred velara *k*, *g*, i u apsolutnoj pauzi;

š, ž – odgovaraju srpskohrvatskim glasovima š, ž, ali u autohtonom vodnjanskom dolaze samo kao varijante fonemâ /s/, /z/ u konsonantskim grupama, u kojima je drugi član /č/ odnosno /ž/. i to u brzom govoru: npr. *ščōpo* 'puška', *žgomfāse* 'naduti se'. Nema ih izvan ovih grupa.

Dentalne afrikate (*ts, dz*) nepoznate su u autohtonom vodnjanskom govoru.

Vodnjanski dijalekt ima dakle:

14 vokala:

a, ǎ, ä, e, o, ē, ō, ε, e, o, i, u, û, ə:

2 poluvokala:

y, w;

18 diftonga:

ye, yä ya, yâ, yo, yō, yu, wi, we, wä, wa, wâ, ey, äy, oy, uy, ow, âw: ako uzmemo u obzir i diftong *wo*, ima ih 19;

4 triftonga:

yey, yoy, yow, wey: ako brojimo i woy, onda ih ima 5;

21 konsonant:

p, t, k, b, d, g, f, s, š, v, z, ž, č, ģ, m, n, ŋ, ņ, l, l̥, r;

b. Fonematska analiza

1. Vokalski sistem

a. U naglašenom položaju

Niže navodim vokalske foneme, opozicije iz kojih oni rezultiraju kao i njihovu fonološku definiciju.

/i/ /i/ ~ /u/: *vila* 'jedro' ~ *vula* 'gdje';

zi 'jest' ~ *zu* 'dolje';

/i/ ~ /e/: *sira* 'večer' ~ *sera* 'zatvori';

si 'žed' ~ *se* 'znam' itd.

Iz ovih opozicija izlazi da je /i/ prednji nezaobljeni i nenazalni vokal prvoga (najmanjeg) stupnja aperture.

/u/ /u/ ~ /i/: cfr. *gore*; pored toga:

luvi 'vukovi' ~ *livi* 'dižem';

/u/ ~ /o/: (*s*)*purko* 'prljav' ~ *porko* 'svinja', itd.

Iz navedenih opozicija izlazi da je /u/ stražnji zaobljeni nenazalni vokal prvoga (najmanjega) stupnja aperture.

Fonemi najmanjeg stupnja aperture, /i/ i /u/, realiziraju se i kao tzv. poluvokali, odnosno polukonsonanti, tj. asilabičke varijante od /i/ odnosno /u/. Razlikujemo dvije varijante [i] odnosno [y] od /i/, [u] odnosno [w] od /u/. Prva varijanta pojavljuje se kad je asilabička varijanta tih fonema drugi dio diftonga, a druga se nalazi kao prvi dio diftonga: drugim riječima, u prvoj varijanti, sa fonetske tačke gledišta, prevladava vokalski karakter, a u drugoj konsonantski karakter. Sa fonološke tačke gledišta [i] i [y] su varijante fonema /i/, jer je njihova distribucija komplementarna: isto vrijedi i za [u] i [w] kao varijante fonema /u/. Pored toga u kombinacijama vokalskih fonema koje stvaraju diftonge sistem ne poznaje kombinacije *ij, *yi, *uu, *wu.

Prema tome fonem /i/ se realizira u tri kombinatorne (pozicione) varijante: [i], [i], [y]; isto tako fonem /u/ realizira se u tri kombinatorne (pozicione) varijante: [u], [u], [w]. Primjeri:

$\left. \begin{array}{l} [i] \\ [u] \end{array} \right\} : \text{ primjere vidi gore.}$

i: *maĭ* 'nikada', *poĭ* 'poslije', *voĭ* 'vi', 'hoćeš', *deĭ* 'dan' itd.

u: *kaŭza* 'uzrok', *nisoŭna* 'nijedna', *loŭna* 'mjesec' itd.

y: *yāso* 'led', mraz', *yerba* 'trava', *pyās* 'svida se', *pyova* 'kiša' itd.

w: *kwal* 'koji', *kwila* 'ona', *kwisto* 'ovaj', *kwèyndeze* 'petnaest' itd.

Posebne grafičke znakove za svaku od dviju varijanata fonema /i/ odnosno /u/ upotrebljavam samo ovdje zbog jasnoće izlaganja, inače, iz razloga pojednostavljivanja, upotrebljavam za obje varijante fonema /i/ znak *y*, odnosno za obje varijante fonema /u/ znak *w*.

/e/ U današnjem dijalektu ovaj se fonem realizira u više varijanata, čija se distribucija može samo djelomično i približno odrediti. Pojas realizacija ide od izrazito dugog i zatvorenog [ē], preko srednje otvorenog [e] i [e] do veoma otvorenog [ɛ] (specifičan za vodnjanski govor). Varijante koje predstavljaju različite realizacije fonema /e/ u vodnjanskom govoru jesu fakultativne varijante, koje katkada primaju karakter socijalnih varijanata (npr. stupanj aperture kod realizacija fonema /e/ u izgovoru Moschenija znatno je manji nego u izgovoru neškolovanih seljaka). Iz primjera koje ovdje dajem vidi se da su sve varijante moguće praktički u svim položajima; no realizacija [ɛ] pojavljuje se ipak najčešće u vezi s nazalom ili labijalom, dok se realizacija [ç] odnosno [çy] (konzekventna realizacija npr. u govoru A. Giacometti) pojavljuje redovito u kontaktu s implozivnim nazalom. Primjeri:

[ē]: *lēto* 'krevet', *vēco* 'star', *tēndi* 'brnuti se', *prēsto* 'brzo', (*a*)*dēso* 'sada', *bēla* 'lijepa', *insēmbro* 'zajedno', *rēsta* 'ostaje', *pēsa* 'komad';

[e]: *treno* 'vlak', *meno* 'manje', *koryera* 'autobus', *mureda* 'djevojka', *insembro* 'zajedno', *pyera* 'kamen', *vej* 'dolazi', *teŭ* 'drži', *beŭ* 'dobro';

[e]: *zento* 'ljudi, narod', *vento* 'vjetar', *šento* 'sto', *šemp*ro 'uvijek', *đento* 'zub', *inšembro* 'zajedno', *venko* 'vrba'; u svim ovim primjerima moguća je i realizacija [ey];

[ɛ]: *meti* 'stavljam', *mulena* 'sredina kruha', *šena* 'večera', *meni* 'vodim', *beni* 'dobra, imetak', *festa* 'svečanost', *šemp*ro 'uvijek', *perdi* 'gubim', *meyo* 'bolje', *vesti* 'oblačim', *škena* 'leda', *škerso* 'šala' itd.

Primjeri koje sam ovdje naveo predstavljaju samo mali izbor najkarakterističnijih i – koliko je moguće – dosljednih realizacija; no oscilacije između različitih realizacija, kao i unutar izgovora jednog te istog ispitanika, tolike su da se ne može odrediti distribucija varijanata.

Postoje u do sada sakupljenom materijalu samo tri primjera opozicija otvorenog prema zatvorenom timbru fonema /e/, dakle /ɛ/ ~ /ē/, koje ovdje dajem:

mēyo 'moj' ~ *meyo* 'bolje',
lēto 'krevet' ~ *leto* 'pročitan',
prēsto 'brzo' ~ *presto* 'zajam'.

Međutim, valja naglasiti da ti primjeri nisu sigurni, ne samo zato što i u njima realizacija fonema oscilira već i stoga što je duži oblik posvojnog pridjeva (*mēyo*) razmjerno rijedak, što je *leto* part. perf. pas. od glagola *lezi* 'čitati', koji je bar djelomično učenog porijekla, te napokon zato što u trećem primjeru dvije riječi u opoziciji potječu od dva razna ispitanika (resp. Moscheni i Palin) čiji se vokalski sistemi znatno razlikuju. Stoga smatram da ova tri primjera nemaju dokaznu moć za uvođenje posebnog fonema /ɛ/, u opoziciji s /ē/, odnosno da su to vjerovatno tek počeci, pokušaji sistema da iskoristi dvije ekstremne realizacije fonema /e/ – najzatvoreniju i najotvoreniju – u distinktivne svrhe, tj. za stvaranje opozicije /ē/ ~ /ɛ/.

Opozicije kojima možemo izolirati fonem /e/ jesu:

/e/ ~ /o/: *meto* 'stavlja' ~ *moto* 'gesta, mig',
ferma 'zaustavlja' ~ *forma* 'oblik',
ye 'imam' ~ *yo* 'ima',

/e/ ~ /i/: cfr. opoz. navedene za fonem /i/; pored toga:
teña konj. od *tiñey* 'držati' ~ *tiña* 'škrtač',

/e/ ~ /a/: *meto* 'stavlja' ~ *muto* 'lud',
leto 'krevet' ~ *luto* 'mlijeko'.

Prema ovim opozicijama /e/ je prednji nezaobljeni i nenazalni vokal drugoga (srednjeg) stupnja aperture, s vrlo širokim pojasom realizacija, koje sistem u nekim slučajevima nastoji iskoristiti za stvaranje nove opozicije /e/ ~ /ɛ/.

/o/: I kod ovoga fonema pojas realizacija stvara nekoliko fakultativnih varijanata, no njihov je broj manji nego broj varijanata paralelnog palatalnog fonema /e/, a pored toga nema nikakvih opozicija in statu nascendi koje bi odgovarale opozicijama /e/ ~ /ɛ/, koje sam gore iznio.

/o/ ~ /e/: cfr. opoz. navedene za /e/; pored toga:
noto 'noć' ~ *neto* 'nećakinja, unuka';

/o/ ~ /u/: *poroko* 'svinja' ~ (s)*purko* 'prljav',
zogo 'igra' ~ *zugo* 'jaram';

/o/ ~ /a/: *goto* 'čaša' ~ *gato* 'mačka',
sona 'sviraj' ~ *sana* 'zdrava'.

Izlazi da je /o/ stražnji zaobljeni i nenazalni vokal drugoga (srednje-ga) stupnja aperture, koji se također realizira u obliku nekoliko fakultativnih – odnosno socijalnih – varijanata, koje sistem međutim ne iskoristava ni za kakve opozicije.

/a/ Ovaj se fonem realizira u dvije varijante, koje su međusobno u komplementarnoj distribuciji: [ä] ispred implozivnoga nazala, [â] u svim ostalim položajima. Primjeri:

[ä]: *päj* 'kruh', *käj* 'pas', *säjka* 'lijeva', *fräjko* 'iskren, slobodan', *mänzo* 'vol, govedo', *täjto* 'toliko, mnogo', *fäj* 'glad' itd.;

[â]: *lätö* 'mlijeko', *ältrö* 'drugi', *späla* 'leda', *pyädena* 'zdjela', *käza* 'kuća', *mätö* 'lud', *bätö* 'tući, udarati', *fäbro* 'kovač', *säna* 'zdrava' itd.

Stupanj velarizacije varijante [â] također varira, pa je to socijalna varijanta, a osim toga velarizacija te varijante u direktnom je razmjeru i s afektivnošću onoga koji govori, odnosno s afektivnošću teksta; dakle, u neku je ruku to i stilistička (afektivna) varijanta.

Primjeri opozicija:

/a/ ~ /e/: *lato* 'mlijeko' ~ *leto* 'krvot',
sa 'zna' ~ *se* 'znam',
sana 'zdrava' ~ *sena* 'večera';

/a/ ~ /o/: *gato* 'mačka' ~ *goto* 'čaša',
sana 'zdrava' ~ *sona* 'sviraj' i sl.

Prema tome /a/ je nenazalni vokal trećeg (najvećeg) stupnja aperture, realiziran kao [ä] ispred implozivnog nazala, a kao [â] u ostalim položajima.

Sistem koji izlazi iz navedenih analiza ima dvije grane: palatalnu i velarnu, čija se opozicija nalazi na svim stupnjevima aperture osim najvećega; tri stupnja aperture, od kojih srednji stupanj dopušta razmjerno širok pojas realizacija; dva načina artikulacije (zaobljeni i nezaobljeni). Budući da nema neutralizacije opozicije lokalzacije (prednji ~ stražnji), ne možemo utvrditi koja je od dviju opozicija relevantna, a koja je tzv. popratna pojava (fenomeno accessorio).²

² Cfr. M. T. Atzori: «Analisi strutturalistica del dialetto campidanese», *Orbis* IX, 2.

Sistem ima, dakle, pet vokalnih fonema, koji su ovako raspoređeni:

i	u
e	o
—————	
a	

Jedino ako bismo uzeli u obzir ona tri primjera za opoziciju in statu nascendi /e/ ~ /ε/, sistem bi izgledao ovako:

i	u
e	o
ε	
—————	
a	

Ovaj sistem ima šest fonema i tri, odnosno četiri, stupnja aperture. Takav sistem pruža različite mogućnosti sredivanja i uspostavljanja simetrije.

Opozicije i distinktivne crte vokala mogu se pregledno ovako prikazati:

/i/ : najmanji stupanj aperture (/i/ ~ /e/), prednji (/i/ ~ /u/),
 /u/ : najmanji stupanj aperture (/u/ ~ /o/), stražnji (/u/ ~ /i/),
 /e/ : srednji stupanj aperture (/i/ ~ /e/ ~ /a/), prednji (/e/ ~ /o/),
 /o/ : srednji stupanj aperture (/u/ ~ /o/ ~ /a/), stražnji (/o/ ~ /e/),
 /a/ : najveći stupanj aperture (/a/ ~ /e/ ~ /i/, /a/ ~ /o/ ~ /u/).

Distinktivna crta nenazalnosti nije uzeta u obzir, jer ona izlazi iz činjenice da vodnjanski sistem ne poznaje nazalnih vokala. Također nisu uzete u obzir opozicije /e/ ~ /ε/ zbog njihovog neznatnog funkcionalnog opterećenja i nesigurnosti realizacija fonema /e/ u izgovoru različitih ispitanika.

Što se tiče tipova opozicija, mogu ovdje dati istu shemu koju je naveo E. A. Llorach (*Fonología española*, str. 126), jer je sistem jednak:

<i>Primjer opozicija</i>	<i>Tip opozicija:</i>	<i>Distinktivna crta:</i>
a ~ e a ~ o a ~ i a ~ u	} gradualne izolirane	apertura
e ~ o i ~ u	} ekvipolentne proporcionalne	lokalizacija
e ~ u o ~ i	} gradualne proporcionalne	lokalizacija i apertura
e ~ i o ~ u	} gradualne proporcionalne	apertura

Ove opozicije dolaze u naglašenom i nenaglašenom položaju.

β. U nenaglašenom položaju

U tom položaju moramo razlikovati tri mogućnosti:

a. protonički položaj (svejedno da li inicijalni ili protoničko-intertonički),

b. intertonički postonički položaj,

c. finalni (postonički) položaj.

a. **Protonički položaj.** U ovom položaju ne postoji opozicija $o \sim u$, jer dolazi samo fonem /u/:

rompi 1. l. sg. prez.: *rumpey* inf.

rùdulì 1. l. sg. prez.: *rudulà* inf.

mostri 1. l. sg. prez.: *mustrà* inf.

pudì 1. l. sg. prez.: *pudà* inf.

Nije mi poznat nijedan slučaj opozicije $o \sim u$ u protoničkom položaju; upravo zbog nepostojanja takve opozicije realizacija kod pojedinih ispitanika oscilira između [o] [ù] i [u].

Opozicije:

/a/ ~ /e/: *lavà* 'prati' ~ *levà* 'dignuti',

/a/ ~ /u/: *varì* 'imat ćete' ~ *vurì* 'htjeti ćete', 'hoćete',

/e/ ~ /u/: *pedada* 'udarac nogom' ~ *puđada* 'obrezana' (o lozi),

/e/ ~ /i/: *sperà* 'nadati se' ~ (*re*)*spirà* 'disati',

/i/ ~ /u/: *mìrà* 'ciljati' ~ *murà* 'zidati'.

Sistem je dakle ovakav:

i	u
e	a

b. **Intertonički položaj** zauzima posebno mjesto utoliko što u njemu sistem ima dva moguća oblika, koje možemo interpretirati kao »lento-formu« i »allegro-formu«, odnosno »lento-sistem« i »allegro-sistem«. U prvom slučaju realizacije vokalskih fonema jednake su onima u naglašenom položaju, i nije potrebno navoditi opozicije. U drugom slučaju, tj. u bržem govoru, svi vokali osim dvaju najzatvorenijih, /i/, /u/, realiziraju se kao [ɔ], koji je dakle zajednička varijanta vokala /a/, /e/, /o/.

Primjeri:

»Lento-forme«:	»Allegro-forme«:
i: <i>lèymido</i> 'poljski put'	<i>lèymido</i> 'id.'
<i>stùmigo</i> 'želudac'	<i>stùmigo</i> 'id.'
/u/: <i>mòwsuli</i> 'školjke'	<i>mòwsuli</i> 'id.'
<i>rùdula</i> 'kotrlja'	<i>rùdula</i> 'id.'

/e/:	<i>pòvero</i> 'siromašan'	<i>pòvəro</i> 'id.'
/o/:	<i>rùvoro</i> 'hrast'	<i>rùvəro</i> 'id.'
/a/:	<i>zùvano</i> 'mlad'	<i>zùvəno</i> 'id.'

Treba priznati, doduše, da realizacije vrlo često osciliraju, npr. između [a] i [o]: *zùvano/zùvono*, odnosno *rùvaro/rùvoro*, ali realizacije koje sam dao najčešće su i, prema mojem mišljenju, karakteristične.

Prema ovim i drugim sličnim primjerima (npr. *řimena/řiməna* 'žena'), *nòwmero/nòwəro* 'broj') intertonički sistem je ovaj:

»Lento-forma« sistema

i	u
e	o
a	

»Allegro-forma« sistema:

i	u
ə	

NB. U svim navedenim primjerima realizacija [ə] dolazi u neposrednom dodiru s labijalima.

c. F i n a l n i p o l o ž a j. U ovom položaju također nema opozicije /o/ ~ /u/, samo što je ovdje jedini predstavnik velarne grane /o/.

Opozicije:

/a/ ~ /e/: *kwista* 'ova' ~ *kwiste* 'ove',

/a/ ~ /o/: *kwista* 'ova' ~ *kwisto* 'ovaj',

/e/ ~ /o/: *kwiste* 'ove' ~ *kwisto* 'ovaj',

/e/ ~ /i/: *kwiste* 'ove' ~ *kwisti* 'ovi',

/i/ ~ /o/: *kwisti* 'ovi' ~ *kwisto* 'ovaj'.

Kako vidimo, opozicije vokalskih fonema u direktnom finalnom položaju iskorištene su u morfematskom sistemu. Sistem:

i	o
e	
a	

I ovdje realizacija fonema /o/ kao jedinog fonema velarne grane oscilira između [o], [ú] i [u] zato što nema opozicija /o/ ~ /u/.

Prema tome, opozicija stupnja aperture u velarnoj grani postoji samo u naglašrenom položaju, a u nenaglašenim položajima ona se najčešće neutralizira. To se objašnjava asimetrijom ljudskih govornih organa, koji pružaju manje prostora za realizaciju velarnih nego za realizaciju palatalnih vokalskih fonema.

Pregledno:

<i>Naglašeni položaj:</i>	<i>Protonički položaj:</i>	<i>Intertonički položaj:</i>	<i>Finalni položaj:</i>
i	i	i	i
e	e	e	e
a	a	a	a
o		o	o
u	u	u	

Distribucija vokalskih fonema. Iz gore navedenih opozicija izlaze mogućnosti distribucije vokalskih fonema. Ovdje treba još samo dodati da od različitih realizacija vokalskih fonema srednjeg stupnja aperture praktički nisu moguće:

- u finalnom položaju [ɛ]; [ē] dolazi rijetko,
- također u finalnom položaju realizacija [ō],
- rijetko se susreće također u tom položaju realizacija [â] za arhi-fonem /A/.

U direktnom finalnom položaju svi su vokali realizirani nešto kraće nego u naglašenom položaju.

2. Konsonantski sistem

Pomoću komutacija možemo izolirati ove konsonantske foneme:

/p/: bilabijal:	<i>pej</i> 'krugovi' ~ <i>tej</i> 'drži', <i>paka</i> 'udarac' ~ <i>taka</i> 'upreže, spaja',
bezvučan:	<i>pato</i> 'ugovor, pakt' ~ <i>bato</i> 'tuče', <i>pây</i> 'noge' ~ <i>bây</i> 'lijepi',
oralan:	<i>pato</i> 'id.' ~ <i>mato</i> 'lud', <i>pownto</i> 'most', 'tačka' ~ <i>moownto</i> 'brdo'.

Iz gornjih opozicija izlazi da je /p/ bezvučni oralni bilabijal.

/b/: bilabijal:	<i>ârbo</i> 'drvo' ~ <i>ârdo</i> 'gori', <i>bâto</i> 'tuče' ~ <i>gâto</i> 'mačka',
zvučan:	<i>bey</i> 'dobro' ~ <i>pej</i> 'kruhovi', <i>bây</i> 'lijepi' ~ <i>pây</i> 'noge', 'kolci',
oralan:	<i>bâto</i> 'tuče' ~ <i>mâto</i> 'lud', <i>bowzi</i> 'rupc' ~ <i>moowzi</i> 'njuške', 'lica'.

Prema navedenim opozicijama /b/ je zvučni oralni bilabijal.

/m/: bilabijal:	<i>inseyma</i> 'navrh' ~ <i>inseyna</i> 'bez', <i>mayka</i> 'manjka' ~ <i>ûayka</i> 'niti, ni',
nazalan:	<i>mâto</i> 'lud' ~ <i>bâto</i> 'tuče'.

Budući da su u vodnjanskom sistemu svi nazali zvučni, a osim toga nema nazalnih spiranata, dovoljne su ove dvije opozicije da izoliramo karakteristike fonema /m/: on je labijalni nazal.

/v/: labiodental: fà 'činiti' ~ sà 'ovamo',
 (b)arowfa 'svađa' ~ (M)arowsa hipokor. od Maria
 bezvučan: fey 'činimo' ~ vey 'dodi',
 feyle 'nizovi' ~ veyle 'podle, kukavičke'.

Fonem /f/ je, prema navedenim opozicijama, *bezvučni labiodental*.

/f/: labiodental: veynto 'vjetar' ~ zeynto 'ljudi',
 vi 'imati' ~ zi 'jest, je',
 zvučan: vey 'dodi' ~ fey 'činimo',
 vari 'gledajte' ~ jari 'činit ćete'.

Prema ovim opozicijama, /v/ je *zvučni labiodental*.

/t/: dental: tey 'drži' ~ pey 'kruhovi',
 tey 'ti' (nagl.) ~ key 'tko',
 bezvučan: tey 'ti' (nagl.) ~ dey 'dan', 'reći',
 kwanto 'koliko' ~ kwando 'kada',
 oralan: meti 'stavljaš' ~ meni 'vodiš',
 seyta 'tiha' ~ (in)seynta 'bez'.

Iz gornjih opozicija izlazi da je /t/ *bezvučni oralni dental*.

/d/: dental: dowta 'sva' ~ bowta 'pupa', 'baca',
 vardey 'gledamo' ~ vargey 'plug',
 zvučan: kwando 'kada' ~ kwanto 'koliko',
 oralan: dāsi konj. impf. od dā 'dati' ~ nāsi 'roditi se',
 (v)eyda 'loza' ~ (b)eyna 'razmak između 2 reda loze'.

Pomoću gornjih komutacija možemo ustanoviti da je /d/ *zvučni oralni dental*.

/n/: dental: inseynta 'bez' ~ inseynta 'navrh',
 manera 'sjekira' ~ mañera 'način',
 nazalan: nāsi 'roditi se' ~ dāsi konj. impf. od dā 'dati',
 (b)eyna 'razmak između 2 reda loze' ~ (v)eyda
 'loza'.

Iz dviju spomenutih opozicija izlazi da je /n/ *dentalni nazal*. Ispred /k/, /g/ i u apsolutnoj pauzi /n/ se realizira kao [ŋ], npr. [pāŋ] 'kruh', [mäŋka] 'fali', [lōŋgo] 'dug', itd.

/s/: dental: sà 'ovamo' ~ fà 'činiti', 'čini',
 feynta 'sve do' ~ seynta 'bez',
 bezvučan: seynto 'sto', 'čuje, -u' ~ zeynto 'ljudi',
 sey 'da' (afirm.) ~ zey 'ići'.

Na osnovi tih opozicija zaključujemo da je /s/ *bezvučni sibilant*.

/z/: dental: zeynto 'ljudi' ~ veynto 'vjetar',
 zà 'već' ~ vā 'idi', 'ide, -u',
 zvučan: zeynto 'ljudi' ~ seynto 'sto', 'čuje, -u',
 zey 'ići' ~ sey 'da',
 (t)āzi 'šutjeti' ~ (n)āsi 'roditi se'.

Prema navedenim opozicijama /z/ je *zvučni sibilant*.

/k/: velar: *key* 'psi' ~ *tey* 'drží,
skále 'stepenice' ~ *spále* 'leđa',
 bezvučan: *sikâ* 'sušiti' ~ *sigâ* 'vikati'.

Budući da u vodnjanskom sistemu nema velarnih spiranata, a velarni nazal je varijanta dentalnog nazala, dovoljne su ove dvije opozicije da bismo iz njih izolirali /k/ kao *bezučni velar*.

/g/: velar: *gârba* 'kisela' ~ *bârba* 'brada', 'stric',
vargey 'plug' ~ *vardey* 'gledamo',
 zvučan: *sigâ* 'vikati' ~ *sikâ* 'sušiti'.

Prema gornjim opozicijama /g/ je *zvučni velar*.

/č/: palatal: *čáro* 'svjetlo' ~ *káro* 'drag',
 bezvučan: *čize* 'crkve' ~ *ģize* 'deset',
 oralan: *věči* 'stari' ~ *veñi* 'dolaziš'.

Budući da sistem ne poznaje palatalnih spiranata, možemo na osnovi ovih opozicija izolirati /č/ kao *bezučni oralni palatal*.

/ǰ/: palatal: *ģeyro* 'okrug' ~ *geyro* 'puh',
 zvučan: *ģize* 'deset' ~ *čize* 'crkve',
 oralan: *ģan(d)a* 'žir' ~ *ňay(k)a* 'niti, ni'.

Iz citiranih opozicija izlazi da je /ǰ/ *zvučni oralni palatal*.

/ń/: palatal: *ňayka* 'niti, ni' ~ *mayka* 'fali',
mañera 'način' ~ *manera* 'sjekira',
 nazal: *ňay(k)a* 'niti, ni' ~ *ģan(d)a* 'žir'.

Iz gornjih opozicija izlazi da je /ń/ *palatalni nazal*.

Dosada utvrđeni konsonantski fonemi mogu se prikazati u ovoj tabeli:

p	f	t	s	k	č
b	v	d	z	g	ģ
m		n			ń

Budući da u sistemu nema /ts/, /dz/, a niti okluziva koji bi po seriji lokalizacije odgovarali fonemima /t/, /v/, to se opozicije /p/ ~ /f/, /b/ ~ /v/, /t/ ~ /s/, /d/ ~ /z/ sastoje od samo jedne relevantne crte, tj. lokalizacije, dok distinktivna crta okluzije nije relevantna u sistemu. Zato je ne treba uzimati u obzir, pa se fonemi mogu razvrstati u tabelu kako je gore učinjeno.

Konsonantski sistem poznaje još i likvide /l/ i /r/, koji tvore zasebnu korelaciju. Oni se mogu individualizirati iz opozicija sa svim ostalim konsonantskim fonemima:

- a. /r/ /r/ ~ /p/: *sarâ* 'zatvoriti' ~ *sapâ* 'kopati',
 /r/ ~ /b/: *râzo* 'vrsta tkanine' ~ *bazo* 'poljubac',
 /r/ ~ /t/: *sperâ* 'nadati se' ~ *spetâ* 'čekati',

/r/ ~ /d/ : *sira* 'večer' ~ *sida* 'svila',
 /r/ ~ /k/ : (*pjira* 'kruška' (plod) ~ (*b*)*iko* 'kljun',
 /r/ ~ /g/ : (*t*)*eyra* 'vuče' ~ (*d*)*eyga* 'neka kaže' (konj. od *dey*),
 /r/ ~ /f/ : *mowra* prez. 3. l. od *murà* ~ *mowfa* 'plijesan',
 /r/ ~ /v/ : *čàro* 'svjetlo' ~ *čàvo* 'ključ',
 /r/ ~ /č/ : *viro* 'istina' ~ (*ka*)*vičo* 'posuda za grožđe',
 /r/ ~ /ǵ/ : nema primjera
 /r/ ~ /m/ : *ri* 'kralj' ~ *mi* 'ja' (uz glagol),
 /r/ ~ /n/ : *sera* 'zatvoriti' ~ *senà* 'večeraj',
 /r/ ~ /ń/ : *piro* 'kruška' (plod) ~ *pińo* 'zalog',
 /r/ ~ /s/ : *viro* 'istina' ~ *viso* 3. l. sg. konj. impf. od *vi* 'imati',
 /r/ ~ /z/ : *ràzi* pl. od *ràzo* 'vrsta tkanine' ~ *zàzi* 'ležati'
 (o životinjama).

- b. /l/ /l/ ~ /p/ : *bēla* 'lijepa' ~ *Bēpa* hipokor. vlast. imena,
 /l/ ~ /b/ : *lāto* 'mlijeko' ~ *bāto* 'tuče',
 /l/ ~ /t/ : *tīla* 'tkanina' ~ *tīta* 'sisa',
 /l/ ~ /d/ : *lāsi* 'puštam' ~ *dāsi* 1. l. sg. konj. impf. od *dā* 'dati',
 /l/ ~ /g/ : *lāto* 'mlijeko' ~ *gāto* 'mačka',
 /l/ ~ /č/ : *lo* 'ga, njega' ~ *čo* 'uzeti',
 /l/ ~ /ǵ/ : *leyra* 'lira' ~ *ǵeyra* 'obilazi, šeće',
 /l/ ~ /f/ : *la* 'nju, ju' ~ *ǵà* 'činiti',
 /l/ ~ /v/ : *lā* 'tamo' ~ *va* 'ide, -u', 'idi',
 /l/ ~ /k/ : *sulo* 'sam' ~ *suko* 'cjepanica',
 /l/ ~ /s/ : *lā* 'tamo' ~ *sā* 'ovamo',
 /l/ ~ /z/ : *mowli* 'mazge' ~ *mowzi* 'njuške, lica',
 /l/ ~ /m/ : *le* 'njih, ih' (ž. rod) ~ *me* 'mene, me',
 /l/ ~ /n/ : *lāsi* 'puštam' ~ *nāsi* 'roditi se',
 /l/ ~ /ń/ : *malā* 'bolestan' ~ *mańā* 'esti'.

Iz međusobne opozicije fonema /r/ i /l/, npr.:

rombo 'komad zida' ~ *lombo* 'plečka' (dio goveda),
vuri 'hoćete' ~ *vuli* 'maslina' (plod)

izlazi da je /r/ vibrant, a /l/ lateral. Prema tome, potpuna definicija fonema /r/ glasi: *likvid (prema svima ostalima osim /l/), vibrant (prema /l/)*.

Isto tako za /l/: *likvid (prema ostalima osim /r/), lateral (prema /r/)*.

Ako sada uključimo i ova dva fonema u grafički prikaz konsonantskoga sistema, njegova će potpuna slika biti:

p	f	t	s	k	č
b	v	d	z	g	ǵ
m		n			ń

l r

Prema tome, vodnjanski sistem ima tri korelacije:

1. korelaciju zvučnosti:

/p/ ~ /b/ : /t/ ~ /d/ : /č/ ~ /ǧ/ : /k/ ~ /g/ : /f/ ~ /v/ : /s/ ~ /z/;

2. korelaciju lokalizacije:

/p/ ~ /t/ ~ /tʰ/ ~ /s/ ~ /č/ ~ /k/ : /b/ ~ /v/ ~ /d/ ~ /z/ ~ /ǧ/ ~ /g/;

3. korelaciju nazalnosti:

/b/ ~ /m/ : /d/ ~ /n/ : /ǧ/ ~ /ń/.

Likvidi čine zasebnu korelaciju u opoziciji sa svima ostalima.

Primjedba

Fonem /l/ dolazi u samo dvije riječi, koje su import iz talijanskog literarnog jezika. a to su *buteyła* 'boca' (s augmentativom *butiłowŃ*) i *yujkeyła* (tal. *giunchiglia*). I sam je fonem /l/, dakle, import u sistemu. Njegova funkcionalna važnost je tako neznatna da ga nisam unio u shemu.

Pregledna sistematizacija opozicija iz kojih rezultira fonološki identitet pojedinih konsonantskih fonema:

- p : bilabijal (~ t ~ k ~ č), bezvučan (~ b), nenazalan (~ m),
b : bilabijal (~ d ~ g ~ ǧ), zvučan (~ p), nenazalan (~ m),
m : bilabijal (~ u ~ Ń), nazal (~ b),
f : labiodental (~ s), bezvučan (~ v),
v : labiodental (~ z), zvučan (~ f),
t : dental (~ p ~ k ~ č), bezvučan (~ d), nenazalan (~ n),
d : dental (~ b ~ g ~ ǧ), zvučan (~ t), nenazalan (~ n),
n : dental (~ m ~ Ń), nazal (~ d),
s : dental (~ f), bezvučan (~ z),
z : dental (~ v), zvučan (~ s),
k : velar (~ p ~ t ~ č), bezvučan (~ g),
g : velar (~ b ~ d ~ ǧ), zvučan (~ k),
č : palatal (~ p ~ t ~ k), bezvučan (~ ǧ), nenazalan (~ Ń),
ǧ : palatal (~ b ~ d ~ g), zvučan (~ č), nenazalan (~ Ń),
Ń : palatal (~ m ~ n), nazal (~ ǧ),
r : likvid (~ p ~ b ~ m ~ f ~ v ~ t ~ d ~ n ~ s ~ z ~ k ~ g
č ~ ǧ ~ Ń), vibrant (~ l),
l : likvid (~ p ~ b ~ m ~ f ~ v ~ t ~ d ~ n ~ s ~ z ~ k ~ g
č ~ ǧ ~ Ń), lateral (~ r).

3. Konsonantske grupe

Prije nego što ispitamo sastav konsonantskih grupa u sistemu, dat ćemo pregled distribucije konsonantskih fonema.

a. Distribucija konsonanata

Konsonanti mogu u vodnjanskom zauzimati jedan od ova tri položaja:

inicijalni položaj,

interni položaj,

finalni položaj (vrlo ograničen broj konsonanata).

aa. Inicijalni položaj

U tom su položaju mogući svi autohtoni vodnjanski konsonantski fonemi. Isključen je jedino importirani fonem /ʎ/.

Primjeri:

/p/: *pownto* 'most', *peyčo* 'malen',

/b/: *bōna* 'dobra', *bivi* 'piti',

/t/: *tuko* 'komad', *tita* 'sisa',

/d/: *dęynto* 'zub', *dowro* 'tvrđ',

/k/: *kantà* 'pjevati', *key* 'tko',

/g/: *gamba* 'noga', *geyro* 'puh',

/č/: *čáro* 'svjetlo', *čęykara* 'šalica',

/ǰ/: *ǰanda* 'žir', *ǰeyro* 'okrug',

/f/: *fumà* 'pušiti', *feyo* 'sin',

/v/: *vardà* 'gledati', *vidi* 'vidjeti',

/s/: *seynto* 'sto', *suta* 'šepava',

/z/: *zàlo* 'žut', *zey* 'ići',

/l/: *lōmbo* 'plećka', *lasà* 'pustiti',

/m/: *mownto* 'brdo', *mey* 'ja',

/n/: *nàsi* 'roditi se', *ney* 'gnijezdo',

/ń/: *ńente* 'ništa', *ńajka* 'niti',

/r/: *reydi* 'smijati se', *rombo* 'komad zida'.

ab. Interni položaj

Svi su fonemi mogući, pa i importirani /ʎ/.

Primjeri:

/p/: *sapà* 'kopati', *ščōpo* 'puška',

/b/: *rubà* 'krasti', *sàbo* 'subota',

/t/: *gōto* 'čaša', *katà* 'naći',

/d/: *reydi* 'smijati se', *Nadàl* 'Božić',

/k/: *sowka* 'tikva', *ameyko* 'prijatelj',

/g/: *dowgo* 'glup', *pagowra* 'strah',

/č/: *riča* 'uho', *očo* 'oko',

/ǰ/: *damiǰele* 'dvorske gospođice'.

(Ovo je jedini primjer iz živog govora: ostali kao *atılǰareığa* 'artiljerija' potječu iz pisanih izvora, upr. rukopisnog rječnika istroromanskih dijalekta A. Ive.)

/f/ : *mowfa* 'plijesan', *stowfo* 'sit čega',

/v/ : *duvi* 'morati', *lavà* 'prati',

/s/ : *piso* 'riba', *nási* 'roditi se',

/z/ : *ġize* 'deset', *zàzi* 'ležati' (o stoci),

/ʎ/ : *ġila* 'ona', *bàto* 'ples',

/ʎ/ : *yujkeyla* 'vrsta cvijeta', *buteyla* 'boca',

(Jedini primjeri za taj fonem; obje riječi potječu iz talijanskoga, a dao ih je Moscheni.)

/m/ : *preyma* 'prije', *lâma* 'bara',

/n/ : *owno* 'jedan', *kuzeyna* 'kuhinja',

/ú/ : *viñey* 'doći', *mañà* 'jesti',

/r/ : *viro* 'istina', *sarà* 'zatvoriti',

ac. Finalni položaj

Broj fonema ograničen je na svega četiri: osim dvaju likvida /l/ i /r/, u tom položaju dolazi još samo /n/, koji se realizira kao velarna varijanta [ŋ], i /s/, koji je u ovom slučaju predstavnik /s/ i /z/, jer u finalnom položaju nema opozicije /s/ ~ /z/.

Ovo što je rečeno za realizaciju fonema /n/ i za opoziciju /s/ ~ /z/, vrijedi za apsolutnu pauzu. Inače, u govornom nizu, realizacija fonema /n/ u finalnom položaju ovisi o idućem fonemu ([m] ispred labijala, [n] ispred dentala i vokala, [ŋ] ispred velara). Što se tiče fonema /s/ odnosno /z/, njihov zajednički predstavnik /s/ u tom slučaju realizira se kao [s] ako je idući fonem bezvučni konsonant, a kao [z] ako je idući fonem zvučni konsonant ili vokal.

Primjeri:

/l/ : *mâl* 'loše, zlo', *pîl* 'kosa, vlas',

/r/ : *profesùr* 'profesor', *duvir* 'dužnost' (italijanizam s vodnjanskim vokalizmom, cfr. *duvi* 'morati', autohtoni oblik, jer je uključen u paradigmu; cfr. u toskanskom *potere* i *podere*),

/n/ : *pay* 'kruh', *bey* 'dobro',
pan byänko [pämbyänko],
pan dowr [pändowr],
pan kâro [päŋkâro],
pan amâro [panamâro],

/s/ : *pyàs* 'svida se', *bows* 'rupa',
bows peyčo [bowspeyčo],
bows grândo [bowzgrândo],
pyàs âltro [pyázâltro].

b. Klasifikacija i sastav konsonantskih grupa

Od položaja koje konsonantske grupe u sistemu mogu zauzimati dolaze u obzir inicijalni i interni položaj. U finalnom položaju ne dolaze nikakve konsonantske grupe. U tome je vodnjanski (i istroromanski sistem uopće) paralelan s venecijanskim i talijanskim, za razliku od veljotškoga, koji dopušta konsonantske grupe i u finalnom položaju (*juolb* < alb ū, *kuinč* < q u a n t i itd.).

Konsonantske grupe u vodnjanskom sistemu mogu biti sastavljene od dva ili tri konsonanta. Grupe od četiri ili više konsonanata ne dolaze.

Konsonantske grupe podijelit ćemo prema položajima, razlikujući u svakom grupu od dva odnosno tri konsonantska fonema.

ba. Inicijalni položaj

ba 1. Grupe od dva konsonanta

Te grupe mogu imati jedan od ovih sastava:

a – zvučni ili bezzvučni okluziv + /r/ ili /l/;

β – labiodentalni zvučni ili bezzvučni spirant + /r/, rjeđe /l/;

γ – dentalni spirant + bilo koji fonem osim /s/, /z/, /r/, /n/, /ń/, /Ń/.

Dentalni spirant se realizira kao [s] ispred bezzvučnih konsonanata, a kao [z] ispred zvučnih. Ispred /č/, /ǰ/ dentalni se spirant realizira kao [š] odnosno [ž].

Primjeri:

pr: *pròstimo* 'pašnjak',

br: *bráso* 'ruka',

tr: *tridaze* 'trinaest',

dr: *dreyo* 'natrag',

kr: *kridi* 'vjerovati',

gr: *grando* 'velik',

pl: *Plowča* nadimak (< hrv. *pluća*),

kl: *kluka* 'kvaka' (AIS 386)

(Kako se vidi, riječ s *okl.* + *l* nisu autohtone; te su grupe veoma rijetke.);

fr: *frísko* 'svjež',

vr: *vrigula* 'svrdlo' (AIS 227),

fl: *flyema* 'zadnja, najslabija rakija',

sp: *spurko* 'prljav',

zb: *zburáča* 'tikva',

st: *stanôto* 'noćas',

zd: nema primjera (case vide),

sk: *skaldâ* 'grijati',

zg: *zgurnâ* 'kanal, žlijeb' (AIS 367),

sf: *sfalsà* 'kositi' (AIS 1392),

zv: *zveya* AIS 655,

- sč (real. [šč]): *ščōpo* 'puška',
 zǵ: (real. [žǵ]): *žǵomfo* 'otečen' (AIS 867).
 zl: *zlayf* 'kočnica na kolima' MAL (< njem. *Schleif*),
 zm: *zmir* 'kolomaz' MAL (< njem. *Schmier*).

ba 2. Grupe od tri konsonanta

Prvi član u ovim grupama uvijek je dentalni spirant, koji se realizira kao [s] ili [z], već prema tome da li je idući fonem bezvučan ili zvučan. Drugi i treći član tvore grupu tipa »muta + liquida«; treći član je uvijek /r/; za /l/ u tom položaju nema primjera.

Primjeri:

- str: *stręnto* 'stisnuti, zagrljen',
 zdr: *zdrayase* 'ispružiti se' (AIS 659),
 skr: *skreyvi* 'pisati',
 zgr: *zgranadura* 'muljača za grožđe',
 zbr: *zbrisà* 'sklizati se'.

Grupa *spr-* je također jedno prazno mjesto u sistemu; prema paralelizmu u sistemu ona je moguća.

bb. Interni položaj

bb 1. Grupe od dva konsonanta

Ove grupe mogu imati ove sastave:

- zvučni ili bezvučni okluziv + /r/, mnogo rjeđe /l/,
- nazal + zvučni ili bezvučni okluziv,
- nazal + zvučni ili bezvučni spirant,
- likvid /r/ + bilo koji fonem osim /r/ i /l/,
- likvid /l/ + bilo koji fonem osim /l/, /l̃/, /n/, /ñ/, /r/,
- labijalni spirant, zvučni ili bezvučni + /r/ ili /l/ (osim grupe *vl*, koja ne postoji),

U grupama s nazalom kao prvim elementom ne postoji opozicija artikulacije s time da se ispred /p/, /b/ nazal realizira kao [m], ispred /t/, /d/, /č/, /ǵ/, /f/, /v/ kao [n], a ispred /k/, /g/ kao [ŋ].

U grupama s dentalnim spirantom kao prvim članom nema opozicije zvučnosti, pa se spirant realizira kao [s] ispred bezvučnih konsonanata, a kao [z] ispred zvučnih (u ove se ubrajaju i »sonanti« /l/, /m/, /n/, /ñ/).

Primjeri:

- pr: *april* 'april' (AIS 319),
 br: *fábno* 'kovač',
 tr: *kwátro* 'četiri',
 dr: *adran* 'phillyrea latifolia' (Ive, *Dialecti*, p. 121; jedini primjer),
 kr: *Frowstakreysti* nadimak (grupa dolazi samo na spoju morfema),
 gr: *nigro* 'crn',

pl: *sòwplika* 'molba' (evidentni italijanizam; jedini primjer);
 mp: *tampesta* 'tuča',
 mb: *lōmbo* 'plečka',
 nt: *tanto* 'toliko',
 nd: *vindow* 'prodan',
 nk: *aykuy* 'đanas',
 ng: *saygo* 'krv',
 nč: *inčodā* 'prikovan',
 nğ: *ownğa* 'nokat',
 nf: *inferno* 'pakao',
 nv: *inverno* 'zima',
 ns: *pensā* 'misliti',
 nz: *manzo* 'govedo',
 rp: *kōrpo* 'tijelo',
 rb: *ârbo* 'stablo',
 rt: *pōrta* 'vrata',
 rd: *ârdo* 'gori',
 rk: *pōrko* 'svinja',
 rg: *vargey* 'plug',
 rč: *sirčo* 'obruč',
 rğ: *orğo* 'ječam' (AIS 1447);
 rf: *fōrfeze* 'škare',
 rv: *serva* 'služavka',
 rs: *fōrsi* 'možda',
 rz: *verzi* 'otvoriti',
 rl: *matowrlo* 'luckast',
 rm: *durmey* 'spavati',
 rn: *turnā* 'vratiti se',
 rñ: *Kurnāluza* toponim;
 lp: *bulpo* 'lisica',
 lb: *zulba* 'četvrtak',
 lt: *âlto* 'visok',
 ld: *kâldo* 'topao',
 lk: *kwâlko* 'neki',
 lg: nema primjera.
 lč: nema primjera
 lğ: *syelği* 'birati' (AIS 1584; jedini primjer),
 lf: *sülfero* 'sumpor',
 lv: *pūlvāro* 'prah',
 ls: *sfwālsa* 'kosa' (oruđe),
 lz: *kolzi* 'brati' (DI),
 lm: *inkalmā* 'cijepiti' (mladicu),
 ln: samo na spoju morfema, npr. *Kalnova*, *Valnida* (toponimi);
 fr: *rafredūr* 'prehlada' (AIS 694),
 vr: *kavriolo* 'kozlič' (Ive, o. c., p. 194),
 fl: *aflēigese* 'rastužiti se' (DI);
 sp: *despoy* 'poslije',

zh: *dezbotonà* 'raskopčati',
 st: *restà* 'ostati',
 zd: *dizdōto* 'osamnaest',
 sk: *busko* 'šuma',
 zg: *de resgul* 'di rivolo' (DI; jedini primjer),
 sč: (real. [šč]): *beščemà* 'psovati',
 zğ: (real. [žğ]): *dežgomfà* 'naduti',
 sf: *desfàse* (= disfarsi);
 zv: *dezverdunà* 'raskrčiti' (MAL),
 zl: *dezloubio* 'potop' (DI),
 zm: *dezmentegà* 'zaboraviti',
 zn: *diznà* 'objed',
 zú: *diznove* 'devetnaest'.

bb 2. Grupe od tri konsonanta

Prvi elemenat grupe može biti dentalni spirant, koji se realizira kao [s] ili [z], već prema tome da li slijedi bezvučni ili zvučni konsonant, ili nazal koji se realizira kao [m], [n] ili [ŋ], u ovisnosti o idućem konsonantu, ili likvid /r/ ili /l/. Drugi i treći dio čine zajedno gotovo uvijek grupu »muta + likvida«: samo vrlo rijetko, i to na spoju morfema, drugi i treći član zajedno tvore grupe drugih tipova. Primjeri:

spr: *vespro* 'večer',
 zbr: *dezbratà* 'odvojiti' (DI),
 str: *mōstro* 'čudovište',
 zdr: nema primjera
 skr: *deskrisyoy* 'opis',
 zgr: *dezgrasyà* 'nesretnik',
 sfr: *desfraskà* 'skinuti suvišno lišće na lozi',
 mpr: *seympro* 'uvijek',
 mbr: *insēmbro* 'zajedno',
 ntr: *intrego* 'čitav',
 ndr: *indreyo* 'nazad',
 nkr: nema primjera
 ngr: *ijgrintà* 'naboran',
 nvr: *invrizlìde* 'ukočene od zime' (AIS 389; jedini primjer),
 ltr: *àltro* 'drugi',
 rtr: *artričoko* 'artičoka' (DI; jedini primjer),
 ldr: *Valdregaldo*, toponim.
 Samo na spoju morfema:
 lsk: *Valskuriúna*, toponim.

Iz pregleda konsonantskih grupa možemo izvesti ove zaključke:

1. izvjestan broj grupa nije zastupan, a prema paralelizmu u sistemu morao bi postojati; to su: lg, lč, spr-, -ŋkr-, -zdr-;
2. grupe s /l/ kao drugim odnosno trećim elementom su vrlo rijetke i uvijek ukazuju na strano (učeno, importirano) porijeklo riječi;

3. neke su grupe moguće samo na spoju morfema, npr.: -ln-, -kr-, -lsk-, -ldr-, itd.;
4. u svim grupama s nazalom kao prvim elementom njegova realizacija ovisi o idućem fonemu jer nema opozicije mjesta artikulacije;
5. u svim grupama s dentalnim spirantom kao prvim elementom nema opozicije zvučnosti, te realizacija (zvučna odnosno bezvučna) ovisi o idućem fonemu;
6. vodnjanski sistem konsonantskih grupa pokazuje nedvojbenu paralelizam s venecijanskim, odnosno talijanskim sistemom konsonantskih grupa.

c. Inventar konsonantskih grupa

Dentalni spirant čija zvučna, odnosno bezvučna realizacija, ovisi o idućem konsonantskom fonemu, označavam sa S.

Isto tako nazal čija realizacija (lab.-dent.-vel.) ovisi o idućem konsonantskom fonemu, označavam sa N.

a. Inicijalni položaj

2 konsonanta:

pr, br, tr, dr, kr, gr, fr, vr, fl;

Sp, St, Sk, Sč, Sf, Sb, Sd, Sg, Sg̃, Sv, Sl, Sm;

3 konsonanta:

Str, Skr, Sbr, Sdr, Sgr.

b. Interni položaj

2 konsonanta:

pr, br, tr, dr, kr, gr, pl;

Np, Nb, Nt, Nd, Nk, Ng, Nč, Ng̃;

Nf, Nv, Ns, Nz;

rp, rb, rt, rd, rk, rg, rč, rg̃, rf, rv, rs, rz, rl, rm, rn, rñ;

lp, lb, lt, ld, lk, lg, lč, lg̃, lf, lv, ls, lz, lm, ln;

fr, fl, vr;

Sp, St, Sk, Sč, Sf, Sb, Sd, Sg, Sg̃, Sv, Sl, Sm, Sn, Sú;

3 konsonanta:

Spr, Str, Skr, Sbr, Sgr;

Npr, Nbr, Ntr, Ndr, Nkr, Nvr;

ltr, rtr;

na spoju morfema: ldr, lsk.

4. Akcent

Mogući položaji akcenta u vodnjanskom govoru:

1. posljednji slog: *kantà* 'pjevati', *azi* 'ocat',
2. pretposljednji slog: *virdo* 'zelen', *senà* 'večera',
3. treći slog od kraja: *mòwsuli* 'školjke', *lèymido* 'poljski put'.

Akcent ne dolazi na četvrtom slogu od kraja, jer glagolski oblici kao talijanski *ordinano*, *publicano* itd. ne postoje, budući da je 3. pl. = 3. sg., gerund nije popularan niti bez pripojenih oblika zamjenice, a kamoli s njima; isto tako su samo teoretski mogući imperativi s pripojenim oblicima zamjenice, npr. *màndamele*, koje u živom govoru nikada nisam čuo.

Ni kvantitet nije relevantan, već se pojavljuje samo kao afektivna varijanta.

Mjesto akcenta može biti distinktivno. Razlikujemo uglavnom dva tipa:

1. Opozicija oksitoničkog i paroksitoničkog akcenta:
bùsi pl. od *buso* 'Buxus sempervirens' ~ *Busi* toponim u okolici Vodnjana;
pòrta 'nosi' ~ *portà* 'nositi'.
 (Osim opozicije mjesta akcenta ovdje nalazimo i alternaciju $\bar{o} : o$).
2. Opozicija oksitoničkog i proparoksitoničkog akcenta:
rùdula 'kotrlja' ~ *rudulà* 'kotrljati'.

5. Intonacija

Intonacija također može imati distinktivnu funkciju, jer uzlazna intonacija, za razliku od normalne, označuje upitnu rečenicu:

Al yo vindow dowto. 'Sve je prodao.'

Al yo vindow dowto? 'Sve je prodao?'

Uzlazna je intonacija također karakteristična za zavisnu rečenicu koja stoji ispred glavne, jer zavisna rečenica u tom slučaju nije potpuna, nego očekuje dopunu u glavnoj rečenici:

Kwando k' al yo fàto dowto stu lavùr, al turna a kàza.

('Quando ebbe fatto tutto questo lavoro, tornò a casa.' – 'Kad je svršio čitav taj posao, vratio se kući.')

6. Struktura sloga

Vodnjanski slog može biti otvoren i zatvoren. Iako su otvoreni slovi češći, ne može se konstatirati neka izrazita tendencija prema otvaranju slogova, osim možda u tome što su finalni slogovi većinom otvoreni (kao u venecijanskim dijalektima i u talijanskom književnom jeziku).

Slog može biti građen od:

1. vokala: *ē-si* 'biti', *ow-va* 'grožđe' (svagdje mjesto vokala može stajati i diftong);
2. konsonanta i vokala: *bā-so* 'nizak'; *dow-ra* 'tvrda';
3. vokala i konsonanta: *āl-to* 'visok', *own-ğa* 'nokat';
4. konsonanta, vokala i konsonanta: *kōr-po* 'tijelo', *dəyn-to* 'zub';
5. dva konsonanta i vokala: *fri-do* 'hladno', *skow-ra* 'mračna';
6. dva konsonanta, vokala i konsonanta: *skal-dā* 'grijati', *skowr* 'mračan';
7. tri konsonanta i vokala: *zgra-fyā* 'grepsti', *skrey-vi* 'pisati';
8. tri konsonanta, vokala i konsonanta: *zbrōm-bu-la* 'žutanjak'.

Slog dakle ne može završavati s više nego jednim konsonantom. Ako iza vokala slijede dva ili tri konsonanta, samo prvi se priključuje prvom slogu, i granica sloga je uvijek između prvog i drugog konsonanta. To se posve podudara sa strukturom talijanskoga sloga.

Mogućnosti strukture sloga prikazane shematski:

V , CV , VC , CVC , CCV , CCVC , CCCV , CCCVC.

Kako se vidi iz primjera, diftonzi *ey*, *ow* dolaze u otvorenim i u zatvorenim slogovima.

Broj slogova u riječi teoretski može varirati od jedan do ∞ , no u praksi se susreću riječi s najviše šest (eventualno sedam) slogova, ali to nisu nomina communia, već nadimci humorističkog karaktera: *Spar-neysabuāse*.

Ima svega nekoliko jednosložnih riječi koje se sastoje samo od jednog vokala ili diftonga, i to nisu nikada nomina communia, već gramatičke partikule, npr. *a* prijedlog, *e* sastavni veznik, *o* alternativni veznik, *i* član ili vezani alomorf lične zamjenice uz glagol, *ay* oblik člana za dativ itd.

7. Delimitacioni kriteriji

Kriteriji delimitacije mogu u vodnjanskom biti: I sastavljeni od fonema odnosno varijanata i II od prozodema.

I delimitacioni kriteriji ove grupe dijele se na:

a. fonematske i b. afonematske.

a. Fonematski kriteriji mogu biti α jednostavni i β kompleksni, a jedni i drugi mogu biti 1. pozitivni i 2. negativni.

a α 1. Fonematskih jednostavnih pozitivnih kriterija *nema* (nema fonema koji stoje isključivo na kraju riječi i nigdje drugdje).

a α 2. Fonematski jednostavni negativni kriteriji, tj. fonemi koji pokazuju da na dotičnom mjestu ne može biti granica riječi, jesu svi konsonanti osim /r/, /l/, /N/, /S/.

a^β1. Fonematski kompleksni pozitivni kriteriji jesu:

- svi dugi kosonanti koji se stvore u govornom nizu:
own nostro 'jedan naš', *kwil lèto* 'onaj krevet',
par reydi 'za smijeh' itd.;
- konsonantske grupe, koje su inače nemoguće u sistemu, a to su:
sve četveročlane grupe: *kun strukolo* 's prešom', *par skreyvi* 'za pisanje', *al skreyvo* 'on piše' itd.;

tročlane konsonantske grupe sastava:

$\left. \begin{array}{l} /N/ \\ /r/ \\ /l/ \end{array} \right\}$	+ /S/ + bilo koji konsonant:	<i>parown speta</i> 'gazda čeka', <i>kasadur zbara</i> 'lovac puca', <i>kul zmir</i> 's kolomazom' itd.
--	------------------------------	---

dvočlane grupe ovog sastava:

Nm, Nñ, Nl, Nr, lú lr, npr.:

parown meto 'gazda stavlja', *matown ruso* 'crvena opeka' itd.

Ponešto poseban položaj zauzimaju grupe /r/ + »muta + liquida«, jer je primjer *artričoko* 'artičoka' zabilježen u tekstovima; no kako je to jedini primjer, a riječ je sasvim sigurno import iz talijanskoga, možemo i spomenute grupe ubrojiti u fonematske kompleksne pozitivne kriterije. Primjer:

par brudo 'za juhu', *perèr kriso* 'kruška raste' itd.

a^β2. Fonematski kompleksni negativni kriteriji su sve konsonantske grupe osim onih navedenih u a^β1. jer one pokazuju da na dotičnom mjestu ne može biti granica riječi.

Napomena. Konsonantske grupe koje su nemoguće u sistemu siguran su znak upravo za granicu riječi, a ne tzv. »spoj morfema«, jer ih u ovom drugom položaju sistem pojednostavljuje:

*Varonko*³ (top.) < *Val ronko, maruso* 'bolest lozinog lišća' < *mal ruso*.

ba1. Afonematskih jednostavnih pozitivnih kriterija *nema* (nema varijanata koje bi stajale isključivo na kraju riječi).

ba2. Afonematski jednostavni negativni kriteriji su realizacije fonema /e/ kao [ɛ] i [ē] i fonema /o/ kao [ō], jer one ne stoje na kraju riječi.

bβ1. i 2; Afonematskih kompleksnih, bilo pozitivnih bilo negativnih, kriterija *nema*.

II Delimitaciona funkcija akcenta može se karakterizirati kao prozodijski kompleksni pozitivni kriterij, jer se sastoji u tome da sekvencija od dva akcenta neposredno jedan iza drugoga pokazuje da je na tom mjestu granica riječi, npr.: *kantà bāso* 'pjevatí tiho', *mañà dowto* 'pojesti sve'.

Govorni jezik i ovdje premješta akcent, kako bi dobio normalnu sekvenciju - - - -; cfr. primjer iz dijaloga sa L. Malusà: »I mukaròy zi pika 'l mir' (*pika* = *pikà*, particip perf. pas. od glag. *pikà* 'objesiti, okačiti') 'Posude su obješene na zidu'.

³ A. Ive, o. c., § 65.

B. MORFEMATSKI SISTEM

U redukciji imeničkog dijela fleksije vodnjanski i ostali istroromanski dijalekti potpuno se poklapaju s cijelom zapadnom Romanijom. Ostaci fleksije – fosilizirani i neproduktivni – očuvani su samo u ličnim zamjenicama, jer su ti oblici upravo funkcionalni supstituti imenice u njenim padežima. Naprotiv, glagolska fleksija je očuvana, pa čak i djelomično obogaćena, i opet u skladu s ostalom zapadnom Romanijom.

Morfematske opozicije, očuvane u vodnjanskom, jesu:

1. Opozicija roda: *muški rod* ~ *ženski rod*
(budući da se m. rod upotrebljava i generički, kad se ne insistira na opoziciji rodova, izlazi da je ženski rod «*terme marqué*» opozicije);
2. Opozicija broja: *jedan (singular)* ~ *više od jedan (plural)*;
3. Opozicija lica: *prvo (koje govori)* ~ *drugo (kome se govori)* ~ *treće (o kome se govori)*;
4. Opozicija vremena: *sadašnje* ~ *prošlo* ~ *buduće* (tri vremenska plana ili nivoa);
5. Opozicija međusobnog odnosa dviju radnji:
istovremenost ~ *anteriornost*.
(Nema posebne kategorije za posteriornost, jer ona izlazi iz anteriornosti: ako je B anteriorno A, onda je A posteriorno B.)
6. Opozicija načina: *indikativ* ~ *konjunktiv* ~ *kondicional*
(imperativ, kao forma direktne alokucije, odgovara u verbalnoj sferi onome što je vokativ u nominalnoj, pa je izraz naše afektivnosti i u sistemu stoji po strani, odnosno nalazi se izvan sistema, cfr. Pottier, o. c. p. 72). U prošlosti, i to samo na stupnju simultanosti, jezik ima dvije forme od kojih je jedna (imperfekt) »*terme marqué*«, jer je karakterizirana funkcijom *izražavanja trajanja*, dok je druga (složeni perfekt) »*terme non marqué*«, jer može izražavati kako trajanje tako i svršenu radnju. U sadašnjosti i budućnosti nema opozicije: *nesvršenost* ~ *svršenost*.

Anteriornost u prošlosti izražava se pluskvamperfektom; u budućnosti izražava se složenim futurumom. Ta dva oblika, dakle, ne izražavaju vremenski nivo, već samo međusobni odnos dviju radnji.

Naprotiv, anteriornost s obzirom na prezent izražava se perfektom, koji tako u sebi objedinjuje dvije funkcije:

a. anteriornost prema prezentu, b. prošlost s obzirom na vremenski nivo prezenta.

Vodnjanski sistem glagolskih vremena izgleda dakle ovako:

		<i>Prošlost</i>	
	<i>Budućnost</i>	<i>Sadašnjost</i>	<i>netrajanje</i> <i>trajanje</i>
<i>Simult.</i>	portarè	põrti	ye portà portàvi
<i>Anter.</i>	varè portà	ye portà	vivi portà

Složeni perfekt stavio sam dva puta pod »anteriornost prema sadašnjosti« i pod »prošli vremenski nivo« da time označim njegovu dvostrukku funkciju.

Vrijednosti načina identične su u glavnim crtama i u većini detalja s onim što je poznato iz ostalih jezika i dijalekata zapadne Romanije. O tome i o formalnoj redukciji konjunktiva govorit ću opširnije u sintaksi.

Vrste riječi

Polazeći od osnovne podjele rečenice na nominalnu i verbalnu sferu, mogli bismo podijeliti riječi ovako:

a. *Nominalna sfera:*

1. imenice, tj. centri nominalne sfere;
2. determinanti imenice: pridjevi, član;
3. supstituti imenice: lične zamjenice, pridjevi u funkciji supstituta;
4. upitni supstituti imenice: upitne zamjenice (zamjenjuju imenicu »provizorno«, očekujući precizaciju u odgovoru, cfr. Pottier, o. c. § 191, str. 62).

b. *Verbalna sfera:*

5. glagoli, tj. centri verbalne sfere,
6. determinanti glagola: adverbii (adverbii su u ogromnoj većini u vodnjanskom determinanti glagola, dok se njihova funkcija determinacije pridjeva svodi na neznatnu manjinu).
7. Zajednički su objema sferama tzv. *vezivni elementi* (»mots outils«), koji se dijele u dvije grupe:
  - a. prijedlozi,
  - b. veznici.

(Uzvici su među vrstama riječi ono što je vokativ u imeničkoj fleksiji, odnosno imperativ u glagolskoj, tj. direktni izraz afektivnosti, tako da nisu uključeni u sistem.)

Naprijed navedene opozicije izražavaju samo vrste riječi pod br. 1, 2, 3 i 5; one pod br. 4, 6 i 7 ne izražavaju ih; to su tzv. invarijabilne vrste riječi.

a. Imenice

Imenice su građene od ovih sastavnih dijelova:

1. *leksema*, tj. neophodnog sastavnog dijela svake imenice koji donosi semantički sadržaj i dolazi na prvo mjesto u linearnom redu;
2. *infiksa* (tradicionalno: »sufiksa«), koji modificira značenje leksema; on je fakultativni sastavni dio imenice, i dolazi na drugo mjesto;
3. *formanta*, tj. morfema koji izražava opozicije roda i broja, može se pojaviti na stupnju »zero«, a u linearnom redu dolazi na treće, zadnje mjesto.

Primjer: *kasadūri* 'lovci': k a s - a d ū r - i
 leksem   infiks   formant

Morfematska grada pridjeva u biti je identična, pa ćemo ih ispitati zajedno s imenicama.

Imenice izražavaju:

- a. opoziciju roda,
- b. opoziciju broja.

Prije nego što iznesem čime su te opozicije u vodnjanskom jezičnom sistemu izražene, prikazat ću 1. formante, 2. alternacije leksema i infiksa.

1. Formanti

1a. U muškom rodu formanti su:

- singular: -o: *kōrp-o* 'tijelo', *kwist-o* 'ovaj',
 ø: *kas-adūr* (zapravo: *kas-adūr-ø*),
 -a: *kumuneyst-a* 'komunist',
 -e: rijetko; npr. u »formule de politesse« *sarpâr-e*
 (uljudna formula za obraćanje ocu), *kumpâr-e* 'kum',
 itd.
- plural: -i: *kōrp-i*, *kwist-i*,
 ø: *bây* 'lijepi', *kwi* 'oni'.

1b. U ženskom rodu nalazimo ove formante:

- singular: -a: *kōg-a* 'kuharica', *kwist-a* 'ova',
 -o: *čāv-o* 'ključ', *but-o* 'bačva',
 -e: vrlo rijetko, u »formule de politesse« *namâr-e* (uljudna formula za obraćanje majci); *kumâr-e* 'kuma',⁴
 ø: samo u imenici *mây* 'ruka';
- plural: -e: *kōg-e*, *but-e*, *kwist-e*,
 ø: samo u imenici *mây* 'ruka',
 -âne: samo u imenici *netâne* 'nećakinje', pl. od *nēt-o*,
 -ure: samo u imenici *sorure* 'sestre', pl. od *sōr-o*.

Posljednja su tri formanta neproduktivni; -âne i -ure su fosilizirani ostaci prethodnih sistema u sistemu modernog vodnjanskog govora.

Na osnovi ovog prikaza vidimo da su jednoznačni samo ovi formanti: -i, karakterističan za muški rod plurala; u singularu praktički ne dolazi, jer nadimci kao *Čiği*, *Bepi*, ne mogu se sa gledišta današnjeg sistema analizirati,

-âne, -ure karakteristični za ženski rod plurala.

Ostali su formanti (-a, -o, -e, ø) višeznačni.

⁴ Osim u ovim slučajevima, formant -e za m. rod sing. dolazi u talijanizmima, odnosno venecijanizmima.

2. Alternacije leksomskih alomorfa i alomorfa infiksa

U skladu s terminologijom Sola Saporte u članku »*Morpheme Alternants in Spanish*« (u: *Structural Studies on Spanish Themes*), nazivam *leksemskim* (odnosno *infiksniim*) alomorfima dvije ili više varijanata jednog morfema u komplementarnoj distribuciji; njihov uzajamni odnos nazivam *alternacijom*. Alternacija može biti mehanička, uvjetovana fonetski; u tom slučaju nije morfematski distinktivna; a može biti i uvjetovana morfematski, u kom slučaju ima distinktivnu funkciju u izražavanju opozicija roda i broja. U prikazu morfematike imenica uzimam u obzir samo ovu drugu vrstu alternacije.

2a. Alternacija alomorfa u funkciji izražavanja ili anticipacije opozicije roda

Prvi alomorf anticipira muški rod, drugi anticipira ženski rod. Tipovi su:

Primjeri za:

sheme:	lekseme:	infikse:
<i>s : z</i>	<i>murūs</i> 'momak' ~ <i>muruz-a</i> 'djevojka'	<i>raby-ūs</i> 'bijesan' ~ <i>raby-uz-a</i> 'bijesna',
<i>ŋ : n</i>	<i>visəyy</i> 'susjed' ~ <i>visəyn-a</i> 'susjeda'	<i>fyurint-əyy</i> 'fiorent' ~ <i>fyurint-əyn-a</i> 'fiorentinska',
<i>ø : d</i>	<i>murē</i> 'momak' ~ <i>murəd-a</i> 'djevojka'	<i>muzun-ə</i> 'namrgođen' ~ <i>muzun-əd-a</i> 'namrgođena'
<i>own : ɔn</i>	<i>bown</i> 'dobar' ~ <i>bɔn-a</i> 'dobra',	
<i>ay : əl</i>	<i>bây</i> 'lijepi' ~ pl. m. <i>bəl-e</i> 'lijepe',	
<i>ø : l</i>	<i>kwi</i> 'oni' ~ <i>kwil-e</i> 'one',	

Iz gornje sheme vidljivo je da se samo prva tri tipa odnose i na infikse. Prva četiri tipa dolaze u singularu, posljednja dva u pluralu.

2b. Alternacija alomorfa u funkciji izražavanja ili anticipacije opozicije broja

Prvi alomorf anticipira singular, drugi anticipira plural. Tipovi su ovi:

Primjeri za:

sheme:	lekseme:	infikse:
<i>s : z</i>	<i>mis</i> 'mjesec' ~ <i>miz-i</i> 'mjeseci',	<i>raby-ūs</i> ~ <i>raby-uz-i</i> ,
<i>ŋ : n</i>	<i>visəyy</i> ~ <i>visəyn-i</i>	<i>fyurint-əyn</i> ~ <i>fyurint-əyn-i</i>

<i>o : d</i>	<i>tapì 'čilim' ~ tapid-i 'čilimi',</i>	<i>muzun-à ~ muzun-àd-i,</i>
<i>ow : oy</i>	<i>parowŷ 'gazda' ~ paroyŷ 'gazde',</i>	<i>sap-owŷ 'motika' ~ sap-oyŷ 'motika',</i>
<i>l : y</i>	<i>kavál 'konj' ~ kaváy 'konji',</i>	<i>natur-ál ~ natur-áy,</i>
<i>ēl : āy</i>	<i>kurtēl 'nož' ~ kurtáy 'noževi',</i>	<i>karat-ēl 'vrst posude' ~ karat-āy,</i>
<i>ü : e (fak.: [ey])</i>	<i>päy 'kruh' ~ pey (peyŷ) 'kruhovi'⁵ küy 'pas' ~ key (keyŷ) 'psi'⁵</i>	
<i>l : ø</i>	<i>kwil 'onaj' ~ kwi 'oni'.</i>	

Iz pregleda je vidljivo da su posljednja dva tipa alternacije ograničena na lekseme.

Sve su alternacije ograničene na muški rod; ženski rod nema alternacije leksema, odnosno infiksa u funkciji opozicije broja.

Zajedničke za obje opozicije su alternacije *s : z*, *ŷ : n* i *ø : d*.

Alternacije *ēl : āy* i *l : ø* međusobno su u paralelnom odnosu: distribucija *ēl* odgovara distribuciji *l*, a distribucija *āy* odgovara distribuciji *ø*.

3. Izražavanje opozicija roda i broja imenica

Sredstva kojima navedene opozicije mogu biti izražene u teoriji su:

1. formanti,
2. alternacije leksema odnosno infiksa,
3. oba sredstva,
4. nijedno od dva sredstva.

Praktički se susreću:

- a. za opoziciju roda tipovi 1. i 3,
- b. za opoziciju broja tipovi 1, 2, 3. i 4.

3 a. Izražavanje opozicije roda

Ova opozicija može biti izražena:

formantima:

- a) *-o ~ -a*: *kōg-o 'kuhar' ~ kōg-a 'kuharica',*
- a) *Ō ~ -a*: *bēl 'lijep' ~ bēl-a 'lijepa',*
- β) *-i ~ -e*: *kōg-i 'kuhari' ~ kōg-e 'kuharice'.*

⁵ Ovakvi »unutarnji plurali«, gdje je opoz. sing. ~ plur. izražen samo leksemom, rijetki su u vodnjanskom govoru, jer sistem raspolaže za izražavanje tih opozicija finalnim vokalima u »desinenzama«, koji u vodnjanskom nisu reducirani. Drukčije bi bilo da su reducirani, cfr. Ž. Muljačić, o. c., str. 313-314.

formantima i alternacijom leksema:

a) form. $\emptyset \sim -a$
altern. $\left\{ \begin{array}{l} s : z: \text{mur}\bar{u}s \sim \text{muruz-}a, \\ \eta : n: \text{vis}\bar{e}\eta y \sim \text{vis}\bar{e}\eta n-a, \\ \emptyset : d: \text{mur}\bar{e} \sim \text{mur}\bar{e}d-a, \\ \acute{a}y : \bar{e}l: \text{b}\acute{a}y \sim \text{b}\bar{e}l-e, \\ \emptyset : l: \text{kwi} \sim \text{kwi}l-e. \end{array} \right.$

Tipovi a) vrijede za singular, tipovi β) za plural.

3b. Izražavanje opozicije broja

Opozicija broja može biti izražena:

formantima:

$-o \sim -i$: $l\bar{o}g-o \sim k\bar{o}g-i$,
 $\emptyset \sim -i$: $dowr$ 'tvrd' $\sim dowr-i$ 'tvrdi',
 $-a \sim -e$: $k\bar{o}g-a \sim k\bar{o}g-e$,
 $-o \sim -e$: $but-o$ 'bačva' $\sim but-e$ 'bačve'

(izolirane su opozicije: $-o \sim -ane$ i $-o \sim -ure$);

alternacijom leksema, odnosno infiksa:

$l : y$: $kav\bar{a}l \sim kav\acute{a}y$, $l : \emptyset$: $kwi\bar{l} \sim kwi$,
 $\bar{e}l : \acute{a}y$: $kurt\bar{e}l \sim kurt\acute{a}y$,
 $\acute{a} : e$ (*fak.* [ey]): $k\acute{a}y \sim key$ (*keyy*),
 $\quad \quad \quad p\acute{a}y \sim pey$ (*peyy*),
 $ow : oy$: $timow\eta$ 'rudo' $\sim timoy\eta$ 'rnda';

formantima i alternacijom leks. inf.:

form. $\emptyset \sim -i$ altern. $\left\{ \begin{array}{l} s : z: \text{mur}\bar{u}s \sim \text{muruz-}i, \\ \eta : n: \text{vis}\bar{e}\eta y \sim \text{vis}\bar{e}\eta n-i, \\ \emptyset : d: \text{tap}\bar{i} \sim \text{tapid-}i; \end{array} \right.$

ni jednim ni drugim sredstvom:

samo u imenici ž. roda $m\acute{a}y$ 'ruka'

$m\acute{a}y$ sg. $\sim m\acute{a}y$ pl.

Alternacija leksema je dakle uvijek popraćena formantom $\emptyset$ barem u jednom članu opozicije; obratno ne vrijedi uvijek, jer ima slučajeva da je formant: $\emptyset$ u jednom članu opozicije, a da ipak nema alternacije, npr. u infiksu $-er \sim -era$: $mulin-\bar{e}r$ 'mlinar' $\sim mulin-er-a$ 'mlinara'.

Slučajevi alternacije leksema (infiksa), bilo same i popraćene opozicijom formanta, ograničeni su u funkciji opozicije broja na muški rod.

Za infikse vrijede svi navedeni tipovi osim:

form. $\emptyset \sim -e$, altern. $\acute{a}y : \bar{e}l$ i $\emptyset : l$,
form. $\emptyset \sim \emptyset$, altern. $\acute{a} : e$ (*ey*), $l : \emptyset$,
form. $\emptyset \sim \emptyset$, altern. $\emptyset : \emptyset$.

Na kraju dajem pregledne tabele formanata u funkciji opozicije roda (I) i opozicije broja (II).

I. Formanti u funkciji izražavanja opozicije roda

Zenski r. / Muški r.	-a (sing.)	-o (sing.)	-e (plural) (sing. rijetko)
-o (sing.)	kög-o ~ kög-a bäs-o ~ bäs-a		
-a (sing.)	kumuneyst-a (neutr. op. roda)		
ø (sing.)* (plur.)**	*murüs ~ muruz-a *bël ~ bël-a		**bây ~ bël-e
-e (sing.) (rijetko)			
-i (plur.)			kög-i ~ kög-e bäs-i ~ bäs-e

II. Formanti u funkciji izražavanja opozicije broja

Plural / Singular	-i (M)	-e -âne (Ž) -ure	ø (M, Ž)
-o (M, Ž)	kög-o ~ kög-i vird-o ~ vird-i	but-o ~ but-e sör-o ~ sor-ure nēt-o ~ net-âne	
-a (M, Ž)	kumuneyst-a ~ kumuneyst-i	pört-a ~ pört-e kumuneyst-a ~ kumuneyst-e vird-a ~ vird-e	
ø (M, Ž)	murüs ~ muruz-i raby-us ~ raby-uz-i	muyir ~ muyir-e	M: timowŋ ~ timoyŋ Ž: mäŋ ~ mäŋ
-e (M, Ž)			

Iz gornjeg je pregleda vidljivo da se u snop korelacija mogu unijeti samo ovi formanti – zajednički i produktivni za obje opozicije:

	Muški rod	Ženski rod
singular	-o/Ø	-a
plural	-i/Ø	-e

b. Imenički determinanti

Vodnjanski dijalekat, kao i svi romanski jezici, poznaje slaganje pridjeva u rodu i broju s imenicom koju determiniraju (sa strukturalnoga gledišta redundancija). Budući da je morfematika pridjeva i imenice identična, ograničavam se u ovom poglavlju na:

1. broj *jedan* (*owŋ*, *-a*), koji jedini od brojeva ima sposobnost izražavanja opozicije roda i broja,
2. *posvojne pridjeve*, koji imaju posebne kombinatorne varijante u zavisnosti od položaja i
3. *član* odnosno aktualizator, koji također ima u izvjesnim funkcijama kombinatorne varijante.

1. Broj *jedan* (*owŋ*, *-a*).

U funkciji pridjeva *owŋ* izražava samo opoziciju roda u singularu, jer sam semantički sadržaj riječi eo ipso isključuje plural. Opozicija roda je redundantna, izražena formantom i leksemom:

owŋ 'jedan' ~ *own-a* 'jedna'.

Kad je riječ za 'jedan' supstituit imenice, a ne determinant, tada ima puni oblik *owno* i izražava i opoziciju broja (*jedni i drugi: i owni e i altri*). Obj e su opozicije tada izražene samo formantima:

owno — *owna*
owni — *owne*.

Prema tome su *owŋ* i *owno* dvije varijante u komplementarnoj distribuciji.

2. Posvojni pridjevi

Oblik posvojnih pridjeva ovisi o njihovoj funkciji, koja može biti trostruka:

- 2 a. determinant imenice: *me buto* 'moja bačva',
- 2 b. dio imenskog predikata: *kwistu buto zi me* (*mēya*), 'ova bačva je moja',
- 2 c. supstituit imenice: *la mēya zi pyown peyča* 'moja je manja'.

U zavisnosti od tih funkcija posvojni pridjevi imaju dva alomorfa, kraći i duži. Kraći alomorf dolazi u predikativnoj i determinativnoj funkciji, duži u determinativnoj, predikativnoj i supstitutivnoj. Primjer:

<i>kwistu buto zi me</i>	<i>kwistu buto zi mēya</i>
<i>me buto</i>	<i>buto mēya</i>
	<i>la mēya zi peyča</i>

U determinativnoj funkciji moguća su dakle oba alomorfa, ali uz razliku u redu riječi; u predikativnoj funkciji distribucija je indiferentna, a u supstitutivnoj funkciji moguć je samo duži alomorf.

Pored spomenute dvije serije alomorfa kod posvojnih pridjeva razlikujemo još:

1. opoziciju vlasnika: *jedan vlasnik* ~ *više nego jedan vlasnik*,
2. opoziciju lica: *prvo* ~ *drugo* ~ *treće*,
3. opoziciju broja: *singular* ~ *plural*,
4. opoziciju roda posjedovanog predmeta: *muški* ~ *ženski*.

(Opozicija roda *vlasnika*, koju srpskohrvatski izražava u 3. l. sg., npr. *njegov* ~ *njezin*, ne postoji u vodujanskom dijalektu.)

Kraći alomorfi postoje u sing. i u 3. l. pl., duži u svim licima. Dakle u 1. i 2. l. pl. nema razlike između kraćih i dužih alomorfa.

Kraći su alomorfi:

me 'moj, -a, -i, -e',
to 'tvoj, -a, -i, -e',
so 'njegov, -a, -i, -e', svoj, -a, -i, -e',
'njezin, -a, -i, -e',
'njihov, -a, -i, -e',

Prema tome, opozicije roda i broja nisu izražene, opozicija lica uvijek je izražena, a opozicija broja vlasnika nije izražena samo u 3. licu.

Duži su alomorfi:

měyo, -a, -i, -e 'moj, -a, -i, -e',
tōyo, -a, -i, -e 'tvoj, -a, -i, -e',
sōyo, -a, -i, -e 'svoj, -a, -i, -e',
'njegov, -a, -i, -e',
'njezin, -a, -i, -e',
'njihov, -a, -i, -e',
nōstro, -a, -i, -e 'naš, -a, -i, -e',
vōstro, -a, -i, -e 'vaš, -a, -i, -e'.

Ovi alomorfi izražavaju uvijek opozicije lica, roda i broja; opozicije broja vlasnika nema samo u 3. licu.

Drugim riječima:

me izražava:

opoziciju lica (~ *to* ~ *so*),
opoziciju broja vlasnika: *me* ~ *nōstro*;

isto vrijedi i za *to*;

so izražava samo

opoziciju lica (~ *me* ~ *to*, odn. *nōstro* ~ *vōstro*),

měyo izražava:

opoziciju roda (~ *měya*),
opoziciju broja (~ *měyi*),
opoziciju lica (~ *tōyo* ~ *sōyo*),
opoziciju broja vlasnika (~ *nōstro*);

isto vrijedi i za *tōyo*, *nōstro* i *vōstro*;

sōyo izražava:

- opoziciju roda (~ *sōya*),
- opoziciju broja (~ *sōyi*),
- opoziciju lica (~ *mēyo* ~ *toyo*);

Prema opozicijama koje izražavaju, oblici posvojnog pridjeva mogu se podijeliti u tri grupe:

1. grupu oblika za 1. i 2. l. plur., koji uvijek izražavaju sve četiri opozicije: *nōstro*, *vōstro*;
2. grupu oblika za 1. i 2. l. sing., koji u dužoj alomorfnj varijanti izražavaju sve četiri opozicije, a u kraćoj samo opoziciju lica i broja vlasnika: *me*, *to* resp. *mēyo*, *tōyo*.
3. grupu oblika za 3. lice, koji u dužoj alomorfnj varijanti izražavaju sve opozicije osim opozicije broja vlasnika, a u kraćoj samo opoziciju lica: *so*, resp. *sōyo*.

Pregledna tabela za 1. i 2. lice sing. i plur.

		Jedan vlasnik:			
		Singular:		Plural:	
		M:	Ž:	M:	Ž:
1.	duži:	mēyo	mēya	mēyi	mēye
	kraći:	me			
2.	duži:	tōyo	tōya	tōyi	tōye
	kraći:	to			

		Više vlasnika:			
		Singular:		Plural:	
		M:	Ž:	M:	Ž:
1.	duži:	nōstro	nōstra	nōstri	nōstre
	kraći:	nōstro	nōstra	nōstri	nōstre
2.	duži:	vōstro	vōstra	vōstri	vōstre
	kraći:	vōstro	vōstra	vōstri	vōstre

Pregledna tabela za 3. l. (sing. i plur.)

		Singular:		Plural:	
		M:	Ž:	M:	Ž:
duži:		sōyo	sōya	sōyi	sōye
kraći:		so.			

Opozicije roda i broja, tamo gdje postoje, izražene su samo formantima, te se uklapaju u sheme opozicija iznesene za imenice (-*a*, -*a*, -*i*, -*e*); naprotiv, opozicija lica i broja vlasnika izražene su različitim leksemima.

Napomene:

1. U kraćoj varijanti za 3. lice izgovor fonema /o/ oscilira od [o] preko [û] do [u].

2. Pored oblika *tōyo*, *sōyo*, postoje i fakultativne varijante *tōvo*, *sōvo*, u kojima je hijat ispunjen homorganim konsonantom /v/: stoga su oblici *tōyo*, *sōyo*, s palatalnim 'punjenjem hijata' (y) analogički prema 1. licu (atrakcija 1. lica, koje je u lingvističkoj svijesti »najjače«).

Primjeri upotrebe posvojnog pridjeva

(Primjeri su uzeti iz tekstova: BBT, PBS, KBK, KB, MDB te nekih anegdota i sjećanja ispitanika; za kratice v. str. 148).

<i>Vodnjanski:</i>	<i>Talijanski:</i>	<i>Srpskohrvatski:</i>
Stamiteyna al me murè al zi zey in vyáyo ...	Questa mattina il mio ragazzo è andato in viaggio ...	Jutros je moj momak krenuo na put ...
...una famia de pòvera zènto vula k'a viviva dny fraday kun so mào vèça.	...una famiglia di povera gente, dove vivevano due fratelli con la loro vecchia madre.	...jedna obitelj siromašnih ljudi gdje su živjela dva brata sa svojom starom majkom.
...i katáva la sena k'a ge pruntáva so mào.	... (tornavano e) trovavano la cena che la loro madre preparava loro.	... (vraćali bi se i) nalezili večeru koju bi im pripremala njihova majka.
... al ge dà da maña a so mào ...	egli dà da mangiare a sua madre ...	...dade svojoj majci da jede ...
Kwando ke stu fra al vido su mào mórta ...	Quando questo fratello vide (lit.: vede) sua madre morta ...	Kad taj brat ugleda svoju majku mrtvu ...
... al spèta k'a veña so fra.	... aspetta che venga suo fratello.	... čeka da dođe njegov brat.
...kuntáudo sula nōstra mīseysya i sovn viñow ...	...contando sulla nostra amicizia sono venuto ...	...računajući na naše prijateljstvo došao sam ...
... i pudarāvuvu sta sigowro kumo s'al sam'er saravo vōstro.	... potreste essere sicuro come se l'asino fosse vostro.	... mogli biste biti sigurni kao da je magarac vaš.
Zi kaway al me samerito.	E' caduto il mio asinello.	Pao je moj magarčić.
Lesto ... al me portáva le me robe oñi miteyna.	Lesto ... esso mi portava le mie robe ogni mattina.	Brzo ... mi je donosio moju robu svakog jutra.
Kuisto zi mé (Ive, o. c., 158., str. 118.)	Questo è mio.	Ovo je moje.
A zi tu ameygo, ti lu ye invitá k'al veyn a kaza tōya ...	E' tuo amico; tu lo hai invitato a venire a casa tua ...	To je tvoj prijatelj; ti si ga pozvao u svoju kuću ...
... atkuy a yo da viñey kwatro me ameysi ...	oggi devono (lit.: hanno da) venire quattro miei amici ...	... danas treba da dođu četiri moja prijatelja ...

<i>Vodnjanski:</i>	<i>Talijanski:</i>	<i>Srpskohrvatski:</i>
Alura i suñeyn zeyde a katà i nòstri parečùti ...	Allora siamo andate a tro- vare i nostri parenti ...	Onda smo pošle u posjet svojim rođacima ...

Namàre mèya, mey ye fàto la mowfa
Parki iñ kaza vòstra mey si stowfa. (rugalica)

La me muruza la la yo peluza,
La vâ là dal barbyèr k'al ge la tuza. (takoder rugalica).

La me muruza yera kàra kàra,
La yera sul kazâl ke la kagàva ... (početak jedne druge rugalice).

<i>Vodnjanski:</i>	<i>Talijanski:</i>	<i>Srpskohrvatski:</i>
Ki te par k'i soyn sul tō- yo? Adesso i soyn sentà sul mōyo!	Che ti pare che io sia sul tuo? Adesso sono seduto sul mio!	Što misliš da sam na tvo- jem? Šad sjedim na svo- jem!
»Lasa k'al maña! Ki ze ro- ba to?»	»Lascia che mangi (il gat- to)! Che, è roba tua?»	»Pusti neka jede! Zar je to tvoje?»
»Murē, pòrtege duy bre- zole al me kavâl!»	»Giovanno, porta due bracciole al mio cavallo!»	»Mladiću, odnesi dva od- reska mom konju!»
»Tey ke ti soyn la veysta di me oči, al sānggo dal me kōrpo ...»	»Tu che sei la vista dei miei occhi, il sangue del mio corpo ...»	»Ti koji si vid mojih oči- ju, krv moga tijela ...»
Alura, kumpàre, zoyn a kaza mèya k'i bevereyn owna bukalitya ...	Allora, compare, andiamo a casa mia (e là) berremo una »bukalitya« ...	Onda, kume, hajdemo k meni, pa ćemo popiti jed- nu »bukalityu« ...

U živom govoru nisam nikada čuo kraće alomorfe u predikativnoj funkciji; primjere za tu upotrebu našao sam samo u pisanim tekstovi-
ma, npr. A. Ive, o. c., § 158, str. 118.

3. Član (aktualizator)

Funkcije člana poklapaju se s onima u susjednim venecijanskim dija-
lektima, u talijanskom jeziku i u zapadnoj Romaniji uopće. One se dađu
podijeliti u tri osnovne grupe.

1. *aktualizacija imenice*, tj. izražavanje »terme marqué« opozicije
aktualizirano ~ virtualno;
2. *supstantivacija*, odnosno transpozicija riječi drugih kategorija u
kategoriju imenica (cfr. za taj termin Ch Bally, *Linguistique géné-
rale et linguistique française*, pass.);
3. *izražavanje opozicije roda i broja*, samo kod imenica kod kojih
opozicije inače formalno nisu izražene, npr. imenice na *-eysta*
(op. roda), imenice *ri* 'kralj', *māy* 'ruka' (op. broja) itd.

Član ima neke oblike koji se pojavljuju u više alomorfa. međusobno
u komplementarnoj distribuciji.

3 a. U muškom rodu sing.:

al iza konsonantskog završetka prethodne riječi,

l iza vokalskog završetka prethodne riječi

Iza apsolutne pauze, tj. na početku govornog niza, također dolazi *al*.

3 b. U muškom rodu plur.:

i, realiziran kao *y*, ako je uključen u tzv. »preposizione articolata«
day, *kuy*, itd.;

3 c. U ženskom rodu sing.:

la ispred konsonanta iduće riječi,

l ispred vokala iduće riječi;

3 d. U ženskom rodu plur.:

le, jedini alomorf bez obzira na fonetski kontekst.

Opozicija roda nije izražena u singularu, ako prethodna riječ završava vokalom a iduća počinje vokalom, dakle shematski u kontekstu V – član – V. No takvi su slučajevi razmjerno rijetki, a opozicija roda je osim iz člana vidljiva u ogromnoj većini slučajeva i iz imenice, njenog determinanta, kao i u kontekstu rečenice.

Opozicija broja uvijek je jasna.

Budući da realizacija alomorfa člana zavisi od fonetskog konteksta mnogo više u singularu nego u pluralu, dajem ovdje sheme tog konteksta s alomorfima koji su u njemu mogući.

muški rod: V l V   C al V   C al C   V l C

ženski rod: V l V   C l V   C la C   V la C.

Primjeri:

kul ameygo par al ameygo par al mowr kul mowr

kul ameyga par l' ameyga par la kâza kula kâza.

Oblici, koji nastaju stapanjem člana s padežnim prijedlozima (»case-markers«, tal. *segnucaso*) jesu:

a + al = <i>al</i>	de + al = <i>del</i>	da + al = <i>dal</i>	kon + al = <i>kul</i>
a + la = <i>ala</i>	de + la = <i>dela</i>	da + la = <i>dala</i>	kon + la = <i>kula</i>
a + i = <i>ay</i>	de + i = <i>dî</i>	da + i = <i>day</i>	kon + i = <i>kuy</i>
a + le = <i>ale</i>	de + le = <i>dèle</i>	da + le = <i>dale</i>	kon + le = <i>kule</i> .

Treba osobito istaći da u brzom govoru, posebao u protoničkom položaju (a član je gotovo uvijek protoničan), zbog opće tendencije otvaranja protoničkog *e* u *a* (koja je još izrazitija u rovinjskom), realizacija vokala u *del*, *dela* i *dèle* jako varira, pa može biti i [ə] (dəl, dəla, dəle) ili [a] (*dal*, *dala*, *dale*).

Isto tako varira i realizacija postkonsonantskog alomorfa člana u singularu muškog roda: pored [al] može biti i [el] i [ɔl].

Realizacija spomenutog alomorfa kao [al] dovodi do nemogućnosti razlikovanja funkcije subjekta i dativne dopune (complemento di ter-

mine), no ta je nejasnoća samo teoretska, jer u praksi kontekst uvijek osigurava potpunu jasnoću u izražavanju funkcija.

Od prijedloga koji se stapaju sa članom jedino *in* 'u' pokazuje u toj funkciji alomorf, koji se jače razlikuje od oblika bez člana, tj.

inde sa oblicima člana ženskog roda,

ind sa oblicima člana muškog roda;

na primjerima:

indela kâza 'u kuću', 'u kući',

indele kâze 'u kuće', 'u kućama',

indal mowr 'u zid', 'u zidu',

indi kâmpi 'u polja', 'u poljima'.

Realizacija i ovdje znatno oscilira, tako da se katkada svi oblici osim m. pl. realiziraju s [a] (*indal, indala, indale*), katkada s [e] (*indel, indela, indele*), a u brojnom govoru i kao [ə] (*indəl, indəla, indəle*).

Primjedba

Studij ostalih determinanata imenice koji se tradicionalno zovu 'neodređeni pridjevi' ili 'neodređene zamjenice' ne pripada u područje morfematike nego leksikologije. Treba spomenuti napose samo pokazne determinante. Vodnjanski ovdje ne izražava opoziciju između tri člana (prvobitno tri lica) kao talijanski (*questo, codesto, quello*) ili srpsko-hrvatski (*ovaj, taj, onaj*) ili latinski (*hic, iste, ille*), već se zadovoljava grubljom opozicijom *blizu* ~ *daleko*, kao francuski (*celui-ci* ~ *celui-là*). Za blizinu služi *kvisito* 'ovaj', koji izražava opoziciju roda i broja formantima kao i ostali pridjevi, a pored punog oblika ima i fakultativnu varijantu (s nešto oslabljenim pokaznim značenjem) *sto, sta, sti, ste*. Za daljinu služi *kvil*, koji pored opozicije izražene formantima, ima i alternaciju leksema u opoziciji broja (m. rod) i opoziciji roda (plural).

c. Imenički supstituti

Ovamo spadaju sve riječi koje u rečenici zamjenjuju imenicu. To su:

1. lične zamjenice,

2. ostale riječi ako ne determiniraju imenicu, nego stoje mjesto nje; drugim riječima ako su transponirani iz kategorije determinanata u kategoriju supstituta.

1. *Lične zamjenice* su funkcionalni supstituti imenica i bez transpozicije. I one razlikuju dvije serije oblika:

1. *slobodni alomorfi* (»naglašene forme«), koji mogu stajati samostalno,

2. *vezani alomorfi* (»nenaglašene forme«), koji su vezani uz glagol.

Njihova je distribucija dakle komplementarna.

Lične zamjenice izražavaju ove opozicije:

1. opozicija lica: *prvo* ~ *drugo* ~ *treće*;
2. opozicija broja: *singular* ~ *plural*;
3. opozicija roda, samo u trećem licu, jer u 1. i 2. licu rod je vidljiv iz stvarnog konteksta (prisustva osoba): *muški* ~ *ženski*;
4. vezani alomorfi izražavaju i sintaktičke funkcije supstituirane imenice: *subjekt*, *dativna dopuna*, *direktni objekt*,

U seriji slobodnih alomorfa te su funkcije izražene analitički, tj. pomoću prijedloga, a ne oblikom samih alomorfa.

U idućoj tabeli dajem u pregledu oblike obiju serija ličnih zamjenica u vodnjanskom dijalektu.

Prvi oblik po redu je slobodni alomorf, drugi je vezani alomorf.

Singular:

Plural:

	Subjekt:	Dat. dop.:	Objekt:	Subjekt:	Dat. dop.:	Objekt:
1. l.	mey i	a mey me	mey me	noy i	a noy nde	noy nde
2. l.	tey ti	a tey te	tey te	voy i	a voy ve	voy ve
3. l. m.	low al	a low	low lo	luri i	a luri	luri li
ž.	gila la	a gila ^{ge}	gila la	lure le (gile)	a lure ^{ge} (gile)	lure le (gile)

Lure i *gile* su fakultativne varijante: prva je izazvana analogijom prema ostalim tvorbama ž. roda od m. roda u plur. (*nigri* ~ *nigre*), druga je stvorena od sing. ž. roda po analogiji ostalih tvorbi plurala (*porta* ~ *pörte*). Pored *gila* postoji i rjeđa fak. varijanta *yila*.

Iz tablice izlazi:

1. Opozicije lica nema jedino u seriji vezanih alomorfa u pluralu, i to u funkciji subjekta: sva tri lica glase *i*; praktički je distinkcija osigurana glagolskim oblikom;
2. opozicija roda ne izražava se u seriji vezanih alomorfa, u funkciji dativne dopune, kako u sing. tako i u plur.: sva četiri oblika glase *ge*. Ovdje je distinkcija osigurana općim kontekstom; ako treba, precizira se rod ili broj eksplicitnim dodatkom, tj. slobodnim alomorfom uvedenim prijedlogom: *a low*, *a gila* itd.;
3. opozicija broja nije izražena u gore spomenutom obliku *ge*, a pored toga, također u seriji vezanih alomorfa, u prvom licu, u funkciji subjekta: *i* 'ja' i 'mi'. I ovdje glagolski oblik osigurava distinkciju;
4. opozicije sintakt. funkcija nema u seriji vezanih alomorfa, između funkcije dativne dopune i direktnog objekta, u 1. i 2. licu sing. i plur.: *me*, *te*, *nde*, *ve* mogu biti i dativna dopuna i direktni objekt.

U seriji slobodnih alomorfa jedino nema opozicije između funkcija subjekta i direktnog objekta, ali se ona nadomještava sintaktičkim sredstvima (redom riječi, kontekstom).

Opozicije su dakle slabije izražene u seriji vezanih alomorfa, a to je i razumljivo zbog njihovog reduciranijeg »foničkog materijala« i nenaglašenog položaja.

Ispred vokalnog početka iduće riječi elidiraju se finalni vokali vezanih alomorfa u funkciji dativne dopune i direktnog objekta. Oblici u funkciji subjekta, kao ni oblici serije slobodnih alomorfa, ne elidiraju se nikada.

2. Ostali supstituti imenice

Kod ostalih supstituta imenice osim lične zamjenice moramo razlikovati dva slučaja:

1. pokazni pridjevi *kwisto* i *kivil* mogu se transponirati iz kategorije determinanta u kategoriju supstituta bez člana (inkompatibilnost pokaznih pridjeva i člana zbog ostatka pokazne vrijednosti člana); jednako se tako mogu transponirati bez člana tzv. 'neodređeni' pridjevi, jer je njihovo neodređeno značenje u suprotnosti s aktualizirajućom (dakle precizirajućom) funkcijom člana. Upravo zbog te precizacije član je moguć ispred transponiranog pridjeva *owno* i *ältro* u pluralu, ako oni izražavaju međusobnu opoziciju (*i owni e i ältri*);
2. ostali determinanti imenice, transponirani u kategoriju supstituta (posvojni i kvalitativni pridjevi) obavezno su uvedeni, bilo određenim članom (funkcija aktualizacije), bilo neodređenim (funkcija prezentacije). Kao primjer neka bude dovoljno navesti dvije transpozicije, koje u najvećoj pripovijesti »*Kwil k'a g'o tukà a bara Bürtolo Tiña*« dolaze na svakom koraku: *al sàvio* 'pametni' (sc. brat) i *al mào* 'ludi' (sc. drugi brat).

d. Upitni supstituti imenice

Postoje samo dva oblika upitnih supstituta:

key 'tko' (za osobe),

ki 'što' (za životinje, stvari i apstraktne pojmove).

Dakle, opozicija: *osobe* ~ *ne-osobe*. Ne izražavaju opozicije roda ni broja. Sintaktičke funkcije izražene su kao i kod imenica analitički: *de key*, *de ki*; *a key*, *a ki*; *kuj key*, *kuj ki* itd.

Napomene

1. Zbog potpunosti spominjem ovdje i upitne pridjeve: *kwâl* 'koji' i *kwänto* 'kolik'. Oba izražavaju opoziciju roda i broja; u prvom, pored opozicije formanta ($\emptyset \sim -a$, $\emptyset \sim -e$ za rod, $\emptyset \sim \emptyset$, $-a \sim -e$ za broj) postoji i alternacija leksema (*tip l : y*) u muškom rodu; u drugom je opozicija roda odnosno broja izražena samo opozicijom formanata.

2. Oblik *ki* za »sve što nisu osobe« jedini je u vodnjanskom; perifraze kao *che cosa*, *cosa* ne postoje, jer ne postoji ni riječ *cosa* (nego *rōba*).

c. Glagol

Glagol je centar verbalne sfere, kao što je imenica centar nominalne sfere, u vodnjanskom dijalektu kao i u ostaloj Romaniji. Funkcija glagola je dakle poznata iz općeromanske lingvistike, pa stoga prelazim odmah na analizu morfematske građe glagola.

U vodnjanskom govoru glagoli izražavaju ove opozicije:

1. opoziciju lica: *prvo* ~ *drugo* ~ *treće*;
2. opoziciju broja: *singular* ~ *plural*;
3. opoziciju vremenskog nivoa: *sadašnjost* ~ *budućnost* ~ *prošlost*;
4. opoziciju međusobnog odnosa: *anteriornost* ~ *neanteriornost*; međutim, ova je opozicija samo u prošlosti i budućnosti autonomna; na vremenskom nivou sadašnjosti ona je uključena u opoziciju vremenskog nivoa *sadašnjost* ~ *prošlost* (kako znamo, perfekt ujedinjuje funkcije vremenskog nivoa i međusobnog odnosa).
5. opoziciju načina: *indikativ* ~ *konjunktiv* ~ *kondicional*;
6. opoziciju glagolskog stanja (»diatesi«): *aktiv* ~ *pasiv*, no ta je opozicija izražena u vodnjanskom (u skladu s cijelom zapadnom Romanijom) analitički, tj. složenim oblicima.

Grada glagola. Glagoli su, kao i imenice, građeni od ovih sastavnih dijelova (koji se u suštini podudaraju):

- a. *leksema*, koji je, kao i kod imenica, neophodni sastavni dio svakog glagola; može se pojavljivati u obliku dvije ili više varijanti, a u linearnom redu dolazi na prvo mjesto;
- b. *infiksa derivacije odnosno alteracije*, fakultativnog sastavnog dijela glagolskog oblika koji modificira semantički ili afektivni sadržaj leksema; dolazi odmah iza leksema;
- c. *morfema vremena odnosno načina*, koji karakterizira pojedine glagolske oblike (paradigme), može također kao i leksem, imati dvije ili više varijanti, a može se pojaviti i na stupnju »zero«; u linearnom redu stoji između leksema (odnosno infiksa) i formanata;
- d. *formanata*, tj. morfema lica i broja, koji dolaze u linearnom redu na zadnje mjesto, a mogu također imati više varijanti, pa i stupanj »zero«.

Prije nego predem na sistematsko iznošenje morfematske građe, dam u pregledu mogućnosti izražavanja opozicija spomenutim sastavnim dijelovima glagola.

Gore nabrojene opozicije mogu biti izražene:

1. formantima: *pōrt-i* 'nosiš' ~ *port-eyŋ* 'nosimo';
2. vremensko-načinskim morfemom: *port-āv-i* (ind. impf. 1. sg.) ~ *port-ās-i* (konj. impf. 1. sg.);
3. leksemom: *poy* 'mogu' ~ *pol* 'može';
4. formantima i vremensko-načinskim morfemom: *pōrt-i* ~ *port-ar-è* 'nosit ću';
5. formantima i leksemom: *vēñ-i* 'dolazim' ~ *viñ-eyŋ* 'dolazimo';
6. leksemom i vremensko-načinskim morfemom: *vēñ-i* ~ *viñ-iv-i* 'dolazah';
7. formantima, vremensko-načinskim morfemom i leksemom: *vēñ-i* ~ *viñ-ar-è* 'doći ću'.

1. Formanti glagolskih oblika

Preliminarne napomene

1. Opozicija između 1. i 2. lica singulara nigdje i nikada nije izražena.
2. Opozicije broja nema također nikada u 3. licu. Stoga ću od sada uvijek zajedno iznositi 1. i 2. lice singulara, odnosno 3. lice singulara i plurala.

(Isto to vrijedi i za vremensko-načinske morfeme i lekseme; vidi napomene u dotičnim odsječcima.)

a. Finitni oblici

a. Prezent indikativa

1. i 2. lice: formant je *-i* kod svih glagola osim:
kod *vi* 'imati' i *savi* 'znati', gdje je *-e*: *y-è*, *s-è*;
kod *ēsi* 'biti', *pudi* 'moći', *vuli* 'htjeti', gdje je *Ø*: *soyŋ*, *poy*, *voy*.
1. lice plur.: formant je *-eyŋ* kod svih glagola osim *zey* 'ići', gdje glasi *-oyŋ* (*zoyŋ*), u brzom govoru realiziran i *-oy* (*zoy*);
2. lice plur.: formant je *-i* kod svih glagola;
3. lice: formant je *-a* kod svih glagola na *-ā*. *savi* i *zey*:
port-a, *s-a*, *v-a*;
Ø kod *viñey* 'doći', *tiñey* 'držati', *dey* 'reći', *pudi* 'moći', *vuli* 'htjeti', *ēsi* 'biti':
ven, *ten* (fakult. *veyŋ*, *teyŋ*), *dey* (fakult. *deys*), *pol*, *vol*, *zi*;
-o kod ostalih

Primjedba:

Rastavljanje oblika *yè* i *sè* na lekseme *y-* resp. *s-* i formant *-è*, bilo je potrebno zato što bismo inače dobili leksemске alomorfe *yè* odnosno *sè* u jedinstvenoj distribuciji; s druge strane, leksemi *y-* odnosno *s-* dolaze i u 3. licu, gdje je jasno da se mora dijeliti oblike *yo* odnosno *sa* na dva morfa, budući da formanti *-o* odnosno *-a* dolaze još u cijelom nizu drugih glagola.

b) Present konjunktiva

U 1. i 2. licu singulara je *-i* za sve glagole koji imaju konjunktiv;
u 1. i 2. licu plurala formant je beziznimno jednak onome u indikativu;
u 3. licu formant je *-a* za sve glagole na *-ã* i sve »nepravilne« glagole,
-o za sve ostale glagole (one na *-i* i *-ey*).

Iz ovog pregleda izlazi važna činjenica: »pravilni« glagoli nemaju konjunktiv kao morfematski jasno označenu kategoriju. Samo »nepravilni« glagoli čuvaju konjunktiv kao kategoriju formalno u opoziciji s indikativom.

c) Imperfekt indikativa

Svi glagoli imaju zajedničke formante:

u 1. i 2. licu sing. *-i*: *port-ãv-i pud-iv-i, vend-iv-i, durm-eyv-i, itd.*;
u 3. licu *-a*: *port-ãv-a, pud-iv-a, vend-iv-a, durm-eyv-a, itd.*

u 1. licu plur. dolazi formant koji kod različitih ispitanika poprima različite oblike, jer se realizira kao: *'ono, 'uno, 'ondo, 'undo* (ovaj red označava ujedno i njihovu frekvenciju), dakle: *port-ãv-ono, pud-iv-ono* itd.

u 2. licu plur. dolazi formant koji se pojavljuje također u dvije realizacije kod različitih ispitanika: *'ovo, 'uvo*: *port-ãv-ovo, pud-iv-ovo* itd.

d) Imperfekt konjunktiva

Formanti za 1. i 2. lice sing. i 1. i 2. lice plur. beziznimno su jednaki onima u imperfektu indikativa. Jedino u 3. licu za razliku od imperfekta indikativa, u konjunktivu je formant kod svih glagola *-o* (<*-e* latinskog, jer finalno *-e* > *-o* u većini istroromanskih dijalekata).

Treba istaći da je imperfekt konjunktiva vrlo nepopularan i rijedak, i da su ispitanici katkada nesigurni u oblicima i u upotrebi.

e) Futur

U 1. i 2. licu plurala formant je zajednički s prezentom, s time da i glagol *zey* ima u futuru *eyŋ*: *port-ar-eyŋ, pud-ar-eyŋ, viñ-ar-eyŋ*, *z-ar-eyŋ* 'ići ćemo' itd.; odnosno:

za 2. lice: *port-ar-i, pud-ar-i, viñ-ar-i, z-ar-i* itd.

u 1. i 2. licu singulara futura je zajednički s formantom u prezentu glagola *vi* i *savi*, tj. *-è*: *port-ar-è, viñ-ar-è* itd.;

u 3. licu kod svih glagola formant je *-ò*, dakle zajednički s glagolom *vi*: *port-ar-ò, viñ-ar-ò, pud-ar-ò* itd.

Porijeklo futura od infinitiva + glagola HABÈRE (vodnjanski *vi*) očituje se dakle i u strukturalnoj povezanosti formanata prezenta glagola *vi* s formantima futura svih glagola.

f) Kondicional

Formanti su identični s onima u imperfektu konjunktiva:

-i, -o, 'ono, 'ovo: *port-arâvi, port-arâv-o, port-arâv-ono, port-arâv-ovo* itd.,

pud-arâv-i, pud-arâv-o, pud-arâv-ono, pud-arâv-ovo itd.

Realizacija formanata za 1. i 2. lice plurala oscilira i ovdje, kako je to navedeno kod imperfekta indikativa.

g) Imperativ

U 2. licu singulara formant je -a za sve glagole na -à i zey; ako je s imperativom spojena zamjenica, formant se realizira kao -e, u brzom govoru i kao -ə: *čâpete, mōvāte, mētāte* itd.;

– glagoli *viŋey, tiŋey, dey* i *čo* 'uzeti' imaju formant Ø: *veŋ, teŋ, dey, čo*;

– svi ostali glagoli imaju -i (i on se ispred pripojene zamjenice realizira kao -e ili -ə; v. gore primjer *mōvāte, mētāte*).

U 2. licu plurala formant je beziznimno identičan s onim u prezentu, dakle -i.

Iz pregledanih se formanata vidi da su zajednički dvjema ili više kategorija. To su tzv. *ambimorfi*. Evo ih u pregledu:

- i: za indikativ i konjunktiv prezenta,
za indikativ i konjunktiv imperfekta,
za kondicional;
- è: za 1. i 2. lice singulara prezenta *vi, savi*,
za 1. i 2. lice futura svih glagola.;
- a: za 3. lice imperfekta svih glagola,
za 3. lice prezenta glagola na -à, i *savi*,
za 2. lice imperativa glagola na -à i zey;
- ò: za 3.lice prezenta *vi* i *čo* 'uzeti',
za 3. lice futura svih glagola;
- o: za 3. lice prezenta glagola osim glagola na -à, i
»nepravilnih« glagola,
za 3. lice imperfekta konjunktiva,
za 3. lice kondicionala;
- eyy: za 1. lice plurala prezenta svih glagola osim zey,
za 1. lice plurala futura svih glagola;
- i: za 2. lice plurala prezenta,
za 2. lice plurala futura,
za plural imperativa;
- 'ono: za 1. lice plurala imperfekta konjunktiva i indikativa,
za 1. lice plurala kondicionala;
- 'ovo: za 2. lice plurala imperfekta konjunktiva i indikativa,
za 2. lice plurala kondicionala.

U vodnjanskom glagolskom sistemu nema, dakle, formanta koji bi bio karakterističan odnosno rezerviran isključivo za jednu funkciju, već je svaki od njih zajednički bar dvjema ili većem broju funkcija. Stoga formanti nikada ne izražavaju sve opozicije (prema starijoj terminologiji uvijek je barem jedna opozicija neutralizirana), npr.:

1. za opozicije *lica i broja* znamo već iz uvoda u kojim slučajevima se dosljedno ne izražavaju;
2. formanti ne izražavaju opoziciju *vremena* između prezenta i imperfekta u 1. i 2. licu singulara, odnosno opoziciju *prezent ~ futur* u 1. i 2. licu plurala;
3. opozicija *načina* indikativ ~ konjunktiv nije izražena kod pravilnih glagola u prezentu i formanti su zajednički; u 1. i 2. licu plurala imperfekta nema opozicije formantata između indikativa, konjunktiva i kondicionala (formanti su zajednički); nadalje, zajednički su formanti za 2. lice plurala indikativa prezenta i za plural imperativa, tako da ni tu opoziciju načina nije formalno izražena; opozicija imperfekta konjunktiva i kondicionala nije formantima nigdje izražena itd.

Evo formantata glagola u grafičkom pregledu:

1. Tabela za 1. i 2. lice, gdje opozicija broja postoji:

Singular:				Plural:				
	prez.:	imperf.:	kond.:	fut.:	prez.:	imperf.:	kond.:	fut.:
1. l.	} -i/è/Ø	} -i	} -i	} -è	-eyŋ, -oyŋ -i	'ono 'ovo		-eyŋ -i
2. l.								

Specijalno za konjunktiv:

prezent: -i, imperfekt -i u singularu,
prezent: -eyŋ/-oyŋ, -i, u pluralu,
imperfekt: 'ono, 'ovo u pluralu.

2. Tabela za 3. lice bez opozicije broja:

prezent:		imperfekt:		kondicional:	futur:
indikativ	konjunktiv	indikativ	konjunktiv		
-a/-o/Ø	-a/-o	-a		-o	-ò

β. Pored finitnih oblika, sistem vodnjanskog glagola sadržava i *nefinitne oblike*, koji su identični s onima što ih nalazimo u talijanskom jeziku. To su:

- a) infinitiv,
- b) gerund,
- c) particip perfekta pasiva.

Particip prezenta aktiva, kao dio glagolske paradigme, ne postoji u vodnjanskom. Oblici odnosno riječi koji etimološki potječu od latinskog participa prezenta danas su mahom determinanti imenice ili čak imenice.

a) *Infinitiv* u vodnjanskom sistemu ima pet alomorfa formanata:

-à: *port-à, sparañ-à* 'štedjeti' itd.;

-i: *pudi, savi*;

'i: *lezi* 'čitati', *vidi* 'vidjeti'; ispred pripojene zamjenice realizira se kao -e ili -ə: *videte* 'vidjeti te';

-ey: *durmey* 'spavati', *viñey* 'doći';

Ø: samo u glagolu *čo* 'uzeti'. Što se tiče ovoga zadnjeg alomorfa, moguće su dvije interpretacije, obje jednako prihvatljive:

1. *čo* je jedan morf: u tom slučaju dobili bismo leksemski alomorf *čo*, koji stvarno dolazi još i u imperativu singulara, dok bi formant bio Ø, i to u jedinstvenoj distribuciji, jer bi taj alomorf dolazio samo u tom glagolu;
2. *čo* se sastoji od dva morfa, *č-* (leksema) i *-o* (formanta); leksemski alomorf *č-* dolazi još doduše u 3. licu prezenta indikativa (*čo*), ali formant *-o* za infinitiv bi bio u jedinstvenoj distribuciji, jer inače više nigdje ne dolazi.

Obje su interpretacije prema tome moguće.

b) *Gerund* je karakteriziran formantima *-ando* (glagoli na -à), odnosno *-endo* (svi ostali). To se do kraja poklapa s talijanskom distribucijom, pa mislim da nije potrebno navoditi primjere.

c) *Particip perfekta pasiva*. Kao i finitni oblici, particip perfekta pasiva (kratica: PPP) građen je od: leksema, infiksa i formanata. Linearni red isti je kao i kod finitnih oblika. Infiks i formanti mogu biti na stupnju »zero«, leksem naravno nikada.

Kod iznošenja građe PPP iznimno moram prikazati i infikse, jer je distribucija jednih vezana uz distribuciju drugih.

Infiksi su ovi:

-à/-ād- za glagole na -à osim *fa* 'činiti';

-ey/-eyd- za glagole na -ey osim *viñey, tiñey, dey*;

-is- pretežno za glagole na -i: *pudi, vuli, savi*;

-ow/-owd- za glagole na 'i i *viñey, tiñey*;

Ø za glagole na 'i, *dey* i *fa*.

Treba napomenuti i naglasiti da je distribucija jasno ograničena samo za prva dva tipa infiksa, dok u osatala tri ima kolebanja (jedna grupa glagola ima jedan infiks, druga drugi, dakle su fakultativne varijante i ne može se uvijek izvesti pravilo za distribuciju).

To se stanje podudara sa distribucijom u zapadnoj Romaniji, barem u glavnim crtama. Da to ilustriram primjerom, poslužit ću se susjednim venecijanskim dijalektom i prikazati gotovo potpuni strukturalni paralelizam u distribuciji i građi PPP. Evo primjera za usporedbu:

	vodnjanski:	venecijanski:
glagoli na <i>-a(r)</i> : osim:	part. na <i>-â, -âda ...</i> <i>fâ</i> : part. <i>fâto, -a ...</i>	part. na <i>-â, -ada ...</i> <i>far</i> : part. <i>fato, -a ...</i>
glagoli na <i>-ey</i> : glagoli na <i>-ir</i> : osim: }	part. na <i>-ey, -eyda</i> <i>viñey</i> : part. <i>viñow,</i> <i>-da ...</i> <i>tiñey</i> : part. <i>tiñow,</i> <i>-da ...</i> <i>dey</i> : part. <i>deyto, -a ...</i>	part. na <i>-io (-i), -ida ...</i> <i>regnir</i> : part. <i>vegnu(o),</i> <i>-da ...</i> <i>tegnir</i> : part. <i>tegnu(o),</i> <i>-da ...</i> <i>dir</i> : part. <i>dito, -a ...</i>
glagoli na <i>-i</i> : glagoli na <i>-er</i> :	part. s inf. <i>ø</i> : <i>lezi</i> : <i>leto</i> ili na <i>-ow, -owda ...</i>	part. s inf. <i>ø</i> : <i>lezer</i> : <i>leto,</i> ili na <i>-ù(o), -udo, -uda</i> itd.

Distribucija je predvidiva (tradicionalno: »pravilna«) samo za glagole na *-â* (osim *fa*) i donekle na *-ey* (osim 3 navedene iznimke); u ostalim je glagolima nepredvidiva, tj. »nepravilna«.

Formanti participa imaju ove alomorfe:

	muški rod	ženski rod
singular	Ø /-o/ -to	-a/-ta
plural	-i/-ti	-e/-te.

Uglavnom imamo dvije serije:

α. iza infiksa *-â/-âd-, -ey/-eyd-, -ow/-owd-* dolazi formant *Ø/-a/-i/-e,*
β. iza infiksa *Ø* ili *-is-* dolazi formant *-to/-ta/-ti/-te.*

Formant *-o* u muškom rodu singulara dolazi samo kod glagola *meti* staviti: *mis-o*. On se može smatrati alomorfom formanta *Ø* u muškom rodu singulara.

Podjela *mi-so* nije moguća, jer bismo tako dobili dva morfema u jedinstvenoj distribuciji, budući da niti *mi-* niti *-so* nigdje više ne dolaze.

Primjeri:

ad *α*: *port-â, port-âd-a, port-âd-i, port-âd-e;*
spart-ey, spart-eyd-a, spart-eyd-i, spart-eyd-e;
bat-ow, bat-owd-a, bat-owd-i, bat-owd-e;

ad *β*: *leto, le-ta, le-ti, le-te;*
fâ-to, fâ-ta, fâ-ti, fâ-te;
sav-is-to, sav-is-ta ...

(Glagoli na *-i* su uglavnom neprelazni i nemaju slaganje roda i broja u PPP.)

Primjer za iznimku *mis-o, -a, -i, -e* već sam dao gore.

Kako želim iznijeti potpunu strukturu vodnjanskoga participa, i to pregledno na jednom mjestu, moram ovdje anticipirati i alternacije leksemkoga alomorfa. Uz formante *-to, -ta, -ti, -te,* odnosno *-o, -a, -i, -e,*

ukoliko je infiks $\emptyset$, leksem pokazuje uvijek specijalni alomorf osim kod glagola *dey* 'reći' (particip: *dey-to*). U svim ostalim slučajevima, ako infiks nije $\emptyset$, a uz iste formante, alternacija leksemskog alomorfa je fakultativna, nepredvidiva: neki glagoli imaju specijalni alomorf, drugi nemaju. U tablici to ovako izgleda:

leksem:	infiks:	formant:
specijalni alomorf	$\emptyset$	-to/-ta/-ti/te -o/-a/-i/-e (za <i>mis-o</i>).
fakultativno specijalni alomorf	-is- -â/-âd- -ey/-eyd- -ow/-owd-	-to/-ta/-ti/-te, } $\emptyset$ /-a/-i/-e.

Alternacija infiksa -â/-âd- itd. vezana je uz alomorf formanta i obratno:

kad je formant $\emptyset$, infiks je -â, odnosno -ey, odnosno -ow i obratno;
kad je formant -a, -i i -e, infiks je -âd-, odnosno -eyd- odnosno -owd-.

2. Vremensko-načinski morfemi glagolskih oblika (kratica: VN morfem)

a. Finitni oblici

1. Prezent indikativa i koniunktiva

U ogromnoj većini glagola VN morfem se pojavljuje na stupnju »ze-ro«; samo neki glagoli na -â – a da ne možemo predvidjeti koji – imaju VN morfem -i- u 1. i 2. licu singulara i u 3. licu: *desfrask-i-i*, *desfrask-i-a*, od *desfraskâ* 'čistiti lozu'; – napokon u nekim glagolima na -ey – iz kojih su isključeni *viúey*, *tiúey*, *zey*, *dey*, *durmey*, *sintey* 'čnti', 'osjećati' itd. – VN morfem je -eys-, također u 1. i 2. licu singulara i 3. licu: *spart-eys-i*, *spart-eys-o* od *spart-ey* 'dijeliti'.

Prvi od tih VN morfema odgovara infiksu -e- koji dolazi u nekim sjevernotalijanskim i južnotalijanskim (Abruzzi) dialektima (Rohlf's, o. c. II, p. 285) i infiksu -ez- u rumunjskom, čija je distribucija također nepredvidiva. Drugi se po distribuciji poklapa u potpunosti s talijanskim infiksom -isk-/-išš- (i istoga je porijekla).

2. Imperfekt indikativa

VN morfemi su:

-âv- za glagole na -â: *port-âv-i* 'nošah' itd.;

-iv- za glagole na -i i 'i: *puđ-iv-i* 'mogah',

vend-iv-i 'prodavah';

-eyv- za glagole na -ey: *durm-eyv-i* 'spavah'

(ispitanici nisu konsekventni u distribuciji tog infiksa, pa ga neki zamjenjuju s -iv-, očito pod utjecajem susjednog venećijanskog dialekta);

$\emptyset$ samo u glagolu *ësi* 'biti': *yer-i* itd.

3. Imperfekt konjunktiva

VN morfemi $\left\{ \begin{array}{l} -\acute{a}s- \text{ za glagole na } -\acute{a}: \text{ port-}\acute{a}s-i; \\ -is- \text{ za ostale glagole (osim glagola } \acute{e}si): \text{ pud-is-i, vend-is-i;} \\ \emptyset \text{ za } \acute{e}si: \text{ f}\acute{o}si. \end{array} \right.$

Glagoli na *-ey* bi zapravo morali imati VN morfem *-eys-*, no s obzirom na opću i konsekventnu nepopularnost konjunktiva imperfekta nisam mogao dobiti za to sigurne primjere.

4. Futur

VN morfem ima dva alomorfa:

-ir- za glagole na *-ey*, osim *viñey*, *tiñey*, *zey*;

-ar- za sve ostale glagole.

Primjeri:

sent-ir-è (*sint-ir-è*) 'čuti ću', *spart-ir-è* 'podijelit ću',
port-ar-è, *pud-ar-è*, *lez-ar-è*, *viñ-ar-è*, *tiñ-ar-è*, *z-ar-è*.

5. Kondicional

VN morfem kondicionala složen je od:

a) VN morfem futura, čija je distribucija u ovom slučaju beziznimno identična s onom u futuru,

b) od VN morfema imperfekta indikativa u obliku *-āv-*;
dakle

-irāv- za glagole na *-ey* osim *viñey*, *tiñey*, *zey*,

-arāv- za sve ostale glagole.

Primjeri:

sent-irāv-i (*sint-irāv-i*, v. dolje napomenu) 'čuo bih' itd.,
port-arāv-i 'nosio bih', *pud-arāv-i* 'mogao bih', *lez-arāv-i* 'čitao bih',
viñ-arāv-i 'došao bih', ... *z-arāv-i* 'išao bih'.

Napomena: U glagolu *sintey* 'čuti', 'osjećati' protonički se slog realizira kao *sint-* samo u infinitivu, imperfektu indikativa i konjunktiva i PPP; u gerundu preteže realizacija *sent-*; vjerojatno zbog asimilacije idućem (e); u oblicima gdje prvi slog ima sporedni akcent (futrur, kondicional), realizira se više kao *sent-* nego kao *sint-*: *sentirè*, *sentirāv-i*, upravo zbog sporednog akcenta (i pod glavnim akcentom realizacija je [e], tj. *sent-*).

6. Imperativ

VN morfem (u 2. licu singulara) identičan je s onim u 2. licu singulara prezenta i njegova je distribucija jednaka.

β Nefinitni oblici

Od nefinitnih oblika dolazi u obzir samo PPP, no njegove sam VN morfeme – pod nazivom *infiksi*, jer nemaju funkciju niti vremena niti načina, već sasvim morfematsku ulogu u građi PPP – iznio već u prethodnom odsječku (str. 197–199).

Pregled strukture vodnjanskih glagolskih oblika

Zbog preglednosti navodim još jednom VN morfeme i formante u preglednoj tablici. Ograničavam se na njih, jer je njihov broj konačan. Naprotiv, broj leksema je praktički beskonačan i ne može ih se sve nabrojiti. Tipove alternacije alomorfa iznijet ću u idućem odsječku.

	VN morfem:	Formanti:
1. Prezent indikativa:	Ø/-eys/-ì-	-i/-è/Ø, -a/-ò/Ø, -eyŋ/-oyŋ, -ì,
2. Prezent konjunktiva:	isti VN morfemi	-i, -a/-o, -eyŋ/-oyŋ, -ì,
3. Imperfekt indikativa:	-âv-/-iv-/-eyv-/Ø	-i, -a, ^h ono, ^h ovo,
4. Imperfekt konjunktiva:	-âs-/-is-/(-eys?)/Ø	-i, -o, ^h ono, ^h ovo,
5. Futur:	-ar-/-ir-	-è, -ò, -eyŋ, -ì,
6. Kondicional:	-arâv-/-irâv-	-i, -o, ^h ono, ^h ovo,
7. Imperativ:	kao pod 1.	-a/-i/Ø, -ì.

8. Uzajamne odnose VN morfema (odnosno infiksa) i formanta kod PPP već sam iznio u odsječku o PPP (str. 197-199) .

Iz cijele dosadašnje analize morfološke građe vodnjanskog glagola mogu se izvući nizovi alomorfa («chains of allomorphs», prema terminologiji S. Saporte, o. c., pass.) prikazani u ovoj tablici:

Inf.	3. l. prez. ind.	3. l. prez. konj.	Imperf. ind.	Imperf. konj.	Fut.	Kond.	Imperat.	Ger.	PPP.
-à	{ -a -i -a	{ -a -i -a	-âv-	-âs-	}	}	{ -a -i -a	-ando	-â/-âd-
-i	{ -o ø	{ -o -a	-iv- (ø: esi)	-is- (ø: esi)			}	}	{ -i ø
-i					-êndo	{ -is- ø -ow/-owd-			
-ey	{ -o -cys -o ø	{ -o -cys -o -a	-eyv-	{ -is- (-cys-?)	-ir-	-irâv-	{ -i -cys-i (-a : zey)		većinom: -ey/-eyd.

Glagol *čo* 'uzeti' pripada u seriju alomorfa infinitiva *-i*.

Iz ovog se pregleda odmah vidi koji su alomorfi zajednički u dva ili više nizova.

3. Leksem i alternacije leksemskih alomorfa

Kao što je glagolska fleksija neusporedivo bogatija od imeničke, tako su i alternacije leksema brojnije i funkcionalno važnije nego one kod imenica. Alternacije su doduše rijetko samostalne, obično su popratna pojava opoziciji formanata, VN morfema ili jednog i drugog, tako da su opozicije u tom slučaju redundantne, no ima i slučajeva izražavanja opozicija isključivo alternacijom leksema.

I kod glagola alternacije leksema mogu biti uvjetovanje fonološki, u kom su slučaju automatske i većinom nisu distinktivne, a mogu biti i uvjetovane morfološki, tj. s distinktivnom funkcijom. Iznijet ću oba tipa alternacija. U skladu s principima strukturalizma uspoređivat ću oblike uvijek na osnovi jedne od mogućih opozicija, tj. poštujući princip minimalnog kontrasta.

3a. Alternacije leksema uvjetovane fonološki

U vodnjanskom su to samo alternacije uvjetovane akcentom. Razlikujemo dva tipa:

aa. alternant pod akcentom je diftong, onaj bez akcenta je monofong;

bb. oba su alternanta monofonzi.

ad aa. Obrasci («patterns»):

ey : i npr. *feyli, feyla : filâvi, filarè, filando* itd.;

seyġ, seyga : sigâvi, sigarè, sigando itd.;

ow : u npr. *mowyi, mowya : muyâvi, muyarè, muyando* itd.;

rowsi, rowsa : rusâvi, rusarè, rusando itd.

ad bb. Obrasci

$\varepsilon : e$ npr. *meti, meto : metivi, metarè, metèndo* itd.;

$\bar{e} : e$ npr. *rèsti, rèsta : restàvi, restarè, restando* itd.;

$i : e$ npr. *livi, liva : levavi* itd.;

vidi, vido : vedivi, vedarè, vedèndo itd.;

$\bar{o} : u$ npr. *ròmpi, ròmpo : rumpivi, rumparè, rumpèndo* itd.;

$\bar{o} : o$ npr. *pòrti, pòrta : portàvi, portarè, portando* itd.;

$e : u$ samo u: *devi, devo : duvivi, duvarè, duvèndo*.

Posljednji obrazac alternacije je isto što i u talijanskom alternacija $e : o$ (*devo : dovevo*). Paralelizam je potpun.

Oblici citirani za alternant pod akcentom iscrpljuju ujedno rizotoničke oblike; naprotiv, od arizotoničkih uzeo sam tri tipična primjera: jedno prošlo vrijeme, jedno buduće i jedan nefinitni oblik kao predstavnike svih arizotoničkih oblika.

3b. Alternacije leksema uvjetovane morfematski

Iznoseći alternacije leksema koje su u funkciji izražavanja morfematskih opozicija ujedno ćemo ispitati i koje opozicije izražavaju te alternacije.

U svim alternacijama koje su uvjetovane morfematski razlikujemo dva glavna tipa:

- alternacija se sastoji u djelomičnoj zamjeni jednog alternanta drugim (kratica: DZ),
- alternacija se sastoji u potpunoj zamjeni jednog alternanta drugim; te je tzv. *supletivizam* (kratica: PZ).

Ogledat ćemo alternacije prema opozicijama koje anticipiraju.

1. Opozicija lica

Kako već znamo, u singularu opozicija 1 ~ 2. lica ne postoji

Što se tiče leksema, te opozicije nema ni u pluralu, jer je u 1. i 2. licu singulara beziznimno alomorf leksema uvijek zajednički.

Pored toga, funkcija alternacija leksema u izražavanju opozicije lica svodi se na prezent, jer su u paradigmatima ostalih vremena leksemi beziznimno uvijek jednaki.

1 a. Tip DZ:

1 aa. Prvi alomorf anticipira 1. i 2. lica singulara, drugi 3. lica singulara i plurala.

Obrasci:

$ag : \emptyset$ pr.: *dâg-i : d-a, fâg-i : f-a,*

stâg-i : st-a, vag-i : v-a.

Interpretacija oblika *dâgi* itd. kao *dâ-gi* nije prihvatljiva jer stvara alomorf *dâ-*, koji inače nigdje ne dolazi i formant *-gi* koji bi dolazio u još samo nekoliko glagola (*fa-gi- sta-gi- čo-gi, dey-gi*). U svim ovim oblici-

ma leksem bi bio u jedinstvenoj distribuciji. Naprotiv, leksemski alomorf *dâg-* dolazi i u konjunktivu prezenta, a formant *-i* još u cijelom nizu slučajeva:

og : $\emptyset$ pr.: čōg-i : č-o,
(Oblik *čo* rastavljam u 2 morfa, zbog velike frekvencije formanta *-o*)
ñ : *ŋ* pr.: vĕñ-i : vĕŋ, tĕñ-i : tĕŋ;
y : *l* „ poy : pol, voy : vol;
g : $\emptyset$ „ deyg-i : dey.

Oblik *dey* interpretiram kao jedan morf, odnosno s formantom $\emptyset$, jer bismo razdvajanjem dobili formant *-ey*, koji inače nigdje više ne dolazi; naprotiv leksem *dey* još dolazi u imperativu, a formant $\emptyset$ u cijelom nizu glagola.

Pored *dey* postoji i fakultativna realizacijska varijanta *deys*.

1 ab. Prvi alomorf anticipira 1. i 2. lice plurala, drugi 3. lice (singulara) plurala.

Obrasci:

ud : *ol* pr.: pud-eyŋ : pol;
u : *o* „ vul-eyŋ : vol;
iz : *ey* „ diz-eyŋ : dey;
ul : $\emptyset$ „ čul-eyŋ : č-o;
iñ : *en* „ vin-eyŋ : vĕŋ, tiñ-eyŋ : tĕŋ;
av : $\emptyset$ „ sav-eyŋ : s-a.

Ovdje *sa* dijelim na dva morfa, jer *s-* kao leksem još dolazi u 1. i 2. licu *s-ĕ*, a *-a* kao formant kod svih glagola na *-ĕ*.

Napomena. Budući da je leksem u 1. i 2. licu plurala uvijek zajednički, primjeri navedeni za 1. lice plurala vrijede i za 2. lice.

1 ac. Prvi alomorf anticipira 1. i 2. lice plurala prezenta konjunktiva, drugi 3. lice (id.), (u singularu nema nikada alternacije leksema između pojedinih lica u konjunktivu).

Obrasci:

$\emptyset$: *âg* pr.: d-eyŋ : dâg-a; f-eyŋ : fâg-a,
„ st-eyŋ : stag-a;
ul : *ōg* „ čul-eyŋ : čōg-a;
i : *e* „ viñ-eyŋ : vĕñ-a, tiñ-eyŋ : tĕñ-a;
uí : *ey* „ suñ-eyŋ : sey-a;

(oblici *suñeyŋ*, *suñi* imaju fakultativne varijante *siñeyŋ*, *siñi*)

ud : *os* pr.: pud-eyŋ : pōs-a;
ul : *oy* „ vul-eyŋ : voy-a.

1 b. Tip **PZ**:

1 ba. Prvi alomorf anticipira 1. i 2. lice singulara prezenta indikativa, drugi 3. lice singulara (plurala).

Obrasci: *soyn* : *zi*.

Kad bismo oblike *soyt* i *zi* dijelili na po dva morfa, tj. *s-oy*n odnosno *z-i*, dobili bismo samo jedan alomorf leksema, koji dolazi i inače, tj. *s-* (dolazi još u futuru *sarè* itd. i u kondicionalu *saravi* itd.). Drugi alomorf leksema, *z-*, ne dolazi više nigdje, a isto tako niti oba formanta, *-oy*n ni *-i*, ne dolaze više nigdje u funkciji izražavanja 1. i 2. lica singulara odnosno 3. lica. Stoga smatram prikladnijim i ispravnijim interpretirati oblike *soyt* i *zi* kao sastavljene od po jednoga morfa.

1 bb. Prvi alomorf anticipira 1. i 2. lice plurala prezenta, indikativa, drugi 3. lice (id.).

Obrasci:

v : *y* pr.: *v-eyŋ* : *y-o*;

suñ : *zi* „ *suñ-eyŋ* : *zi*; fak. var.: *siñ* : *zi*.

1 bc. Prvi alomorf anticipira 1. i 2. lice plurala prezenta konjunktiva, drugi 3. lice (id.).

Obrasci:

v : *aby* pr.: *v-eyŋ* : *aby-a*.

2. Opozicija broja

I ovdje je leksem zajednički u 1. i 2. licu plurala.

U 3. licu nema *nikada* opozicije broja.

Pored svega toga, alternacije dolaze samo u prezentu indikativa i konjunktiva i u imperativu.

Zbog toga ograničit ću se na ove opozicije:

– 1. i 2. lice singulara ~ 1. i 2. lice plurala u prezentu indikativa i konjunktiva;

– singular imperativa ~ plural imperativa.

I ovdje razlikujemo dva tipa: **DZ** i **PZ**.

2 a. Tip **DZ**:

2 aa. U okviru gore navedenih opozicija prvi alomorf anticipira 1. i 2. lice singulara indikativa, drugi 1. i 2. lice plurala indikativa.

Obrasci:

ag : *Ø* pr.: *däg-i* : *d-eyŋ*, *fäg-i* : *f-eyŋ*, *stäg-i* : *st-ey*;

og : *ul* „ *čög-i* : *čul-eyŋ*;

oy : *ul* „ *voy* : *vul-eyŋ*;

oy : *ud* „ *poy* : *pud-eyŋ*;

Ø : *av* „ *s-è* : *sav-eyŋ*;

eyg : *iz* „ *deyg-i* : *diz-eyŋ*;

ē : *i* „ *vēñ-i* : *viñ-eyŋ*, *tēñ-i* : *tiñ-eyŋ*;

*oy*n : *uñ* „ *soyn* : *suñ-eyŋ*; fak. varijanta: *oy*n : *iñ*.

I ovdje alternacija između 1. lica singulara i plurala vrijede i za 2. lice singulara i plurala.

2 ab. Prvi alomorf anticipira 1. i 2. lice singulara konjunktiva, drugi 1. i 2. lice plurala konjunktiva.

Obrasci:

āg : *Ø* pr.: *dāg-i* : *d-eyŋ*, *stāg-i* : *st-eyŋ*;

„ *fāg-i* : *f-eyŋ*;

ōg : *ul* „ *čōg-i* : *čul-eyŋ*;

ōs : *ud* „ *pōs-i* : *puđ-eyŋ*;

py : *v* „ *sāpy-i* : *sav-eyŋ*;

eyg : *iz* „ *deyg-i* : *diz-eyŋ*;

ē : *i* „ *vēñ-i* : *viñ-eyŋ*, *tēñ-i* : *tiñ-eyŋ*;

ey : *uñ* „ *sey-i* : *su-ñeyŋ*; fakultativna varijanta: *ey* : *iñ*.

2 ac. Prvi alomorf anticipira singular imperativa, drugi plural imperativa.

Obrasci:

eŋ : *iñ* pr.: *veŋ* : *viñ-i*, *teŋ* : *tiñ-i*;

py : *v* „ *sāpy-i* : *sav-i*;

o : *ul* „ *čo* : *čul-i*.

Oblik *čo* ne dijelim na dva morfa, jer bismo tako dobili leksemski alomorf *č-*, koji dolazi, osim imperativa, još samo u 3. licu prezenta indikativa, dok formant *-ò*, koji bi tako nastao, ne dolazi nigdje više u toj funkciji.

2 b. Tip PZ:

2 ba. Prvi alomorf anticipira 1. i 2. lice singulara indikativa, drugi 1. i 2. lice plurala indikativa.

Obrasci:

vāg : *z* pr.: *vāg-i* : *z-oyŋ* (fak.: *z-oy*);

y : *v* : *y-è* : *v-eyŋ*.

2 bb. Prvi alomorf anticipira 1. i 2. lice singulara konjunktiva, drugi 1. i 2. lice plurala konjunktiva.

Obrasci:

vāg : *z* pr.: *vāg-i* : *z-oyŋ* (fak.: *z-oy*);

āby : *v* „ *āby-i* : *v-eyŋ*;

(realizacija oblika konjunktiva u singularu oscilira između *ābyi* i *ābi*).

2 bc. Prvi alomorf anticipira singular imperativa, drugi plural imperativa.

Obrazac:

āby : *v* pr.: *āby-i* : *v-i*.

Realizacija oscilira i ovdje (*ābyi* – *ābi*).

3. Opozicija vremena

Iznijet ću samo tzv. »prosta« vremena, dakle opozicije: *prezent* ~ *imperfekt*, *prezent* ~ *futur*, *imperfekt* ~ *futur* i *prezent konjunktiva* ~ *imperfekt konjunktiva*.

3/1. Opozicija prezent indikativa ~ imperfekt indikativa.

3/1 a. Tip DZ:

3/1 aa. Prvi alomorf anticipira 1. i 2. lice singulara prezenta, drugi 1. i 2. lice singulara imperfekta.

Obrasci:

äg : *Ø* pr.: *däg-i* : *d-äv-i*, *stäg-i* : *st-äv-i*, *fäg-i* : *f-äv-i*;

ög : *ul* „ *čög-i* : *čul-iv-i*;

eyg : *iz* „ *deyg-i* : *diz-iv-i*;

ē : *i* „ *vēñ-i* : *viñ-iv-i*, *tēñ-i* : *tiñ-iv-i*;

oy : *ul* „ *voy* : *vul-iv-i*;

Ø : *av* „ *s-ē* : *sav-iv-i*;

3/1 ab. Prvi alomorf anticipira 3. lice indikativa prezenta, drugi 3. lice indikativa imperfekta.

Obrasci:

Ø : *ul* pr.: *č-o* : *čul-iv-a*;

ey : *iz* „ *dey* (fak. *deys*) : *diz-iv-a*;

ol : *ud* „ *pol* : *pud-iv-a*;

o : *u* „ *vol* : *vul-iv-a*;

Ø : *av* „ *s-a* : *sav-iv-a*.

Kako se vidi, izostavljam oblike 1. i 2. lica plurala, jer je u njima leksemski alomorf uvijek jednak onome u imperfektu.

3/1 b. Tip PZ:

3/1 ba. Prvi alomorf anticipira 1. i 2. lice singulara prezenta indikativa, drugi 1. i 2. lice singulara imperfekta indikativa.

Obrasci:

y : *v* pr.: *y-ē* : *v-iv-i*;

väg : *z* „ *väg-i* : *z-iv-i*;

soyn : *yer* „ *soyn* : *yer-i*.

3/1 bb. Prvi alomorf anticipira 3. lice prezenta indikativa, drugi 3. lice imperfekta indikativa.

Obrasci:

y : *v* pr.: *y-ò* : *v-iv-a*;

v : *z* „ *v-a* : *z-iv-a*;

zi : *yer* „ *zi* : *yer-a*.

3/1 bc. Prvi alomorf anticipira 1. i 2. lice plurala prezenta indikativa, drugi 1. i 2. lice plurala imperfekta indikativa.

Obrazac:

suñ (fak. var.: *süñ*): *yer*, pr.: *suñ-eyñ* : *yèr-ono*.

Prema tome, kod potpune zamjene (supletivizma), ima razlike u alternantima leksema i na području 1. i 2. lica plurala.

Primjeri za 2. lice plurala (jasno, s odgovarajućim formantima) analogni su onima za 1. lice plurala.

3/2. Opozicija prezent ~ futur

3/2 a. Tip DZ:

3/2 aa. Prvi alomorf anticipira 1. i 2. lice singulara prezenta, drugi 1. i 2. lice singulara futura.

Obrasci:

đg : *Ø* pr.: *dâg-i* : *d-ar-è*, *fâg-i* : *f-ar-è*, *stâg-i* : *st-eyn*;

ô : *u* „ *čōg-i* : *čug-ar-è*;

eyg : *Ø* „ *deyg-i* : *d-ir-è*,

(Oblik *dirè* interpretiram kao *d-ir-è*, jer bismo drugačijim podjelama (*di-rè* odnosno *dir-è*) dobili ili leksemski alomorf u jedinstvenoj distribuciji (*di-*) ili VN morfem *Ø*, što u futuru *nikada* inače nije slučaj, ili formant *-rè*, također u jedinstvenoj distribuciji.)

oy : *ud* pr.: *poy* : *pud-ar-è*;

oy : *ul* „ *voy* : *vul-ar-è*;

oy : *Ø* „ *soyŋ* : *s-ar-è*.

3/2 ab. Prvi alomorf anticipira 3. lice prezenta, drugi 3. lice futura.

Obrasci:

Ø : *ug* pr.: *č-o* : *čug-ar-ò*;

ey : *Ø* „ *dey* (fak.: *deys*) : *d-ir-ò*;

ol : *ud* „ *pol* : *pud-ar-ò*;

o : *u* „ *vol* : *vul-ar-ò*.

3/2 ac. Prvi alomorf anticipira 1. i 2. lice plurala prezenta, drugi 1. i 2. lice plurala futura.

Obrasci:

l : *g* pr.: *čul-eyŋ* : *čug-ar-eyŋ*;

iz : *Ø* „ *diz-eyŋ* : *d-ir-eyŋ*;

uŋ : *Ø* „ *suŋ-eyŋ* : *s-ar-eyŋ*; fak. var.: *iŋ* : *Ø*).

3/2 b. Tip PZ:

3/2 ba. Prvi alomorf anticipira 1. i 2. lice singulara prezenta, drugi 1. i 2. lice singulara futura.

Obrasci:

vâg : *z* pr.: *vâg-i* : *z-ar-è*;

y : *v* „ *y-è* : *v-ar-è*.

3/2 bb. Prvi alomorf anticipira 3. lice prezenta, drugi 3. lice futura.

Obrasci:

v : *z* pr.: *v-a* : *z-ar-ò*;

y : *v* „ *y-ò* : *v-ar-ò*;

zi : *s* „ *zi* : *s-ar-ò*.

3/3. Opozicija imperfekt ~ futur

Alternacije su ovdje vrlo malobrojne i osim toga zajedničke svim licima dvaju vremena, tako da uzimam prvo lice kao predstavnika cijele paradigme.

3/3 a. Tip DZ:

3/3 aa. Prvi alomorf anticipira imperfekt, drugi anticipira futur.

Obrasci:

l : *g* pr.: *čul-iv-i* : *čug-ar-è*;

iz : *Ø* „ *diz-iv-i* : *d-ir-è*.

3/3 b. Tip PZ:

Prvi alomorf anticipira imperfekt, drugi anticipira futur.

Obrasci:

yer : *s* pr.: *yer-i* : *s-ar-è*.

3/4. Opozicija prezent konjunktiva ~ imperfekt konjunktiva

3/4 a. Tip DZ:

3/4 aa. Prvi alomorf anticipira singular konjunktiva prezenta, drugi singular konjunktiva imperfekta. (U konjunktivu prezenta nema razlike u leksemu između triju lica singulara.)

Obrasci:

âg : *Ø* pr.: *dâg-i* : *d-âs-i*, *f-âg-i* : *f-âs-i*, *st-âg-i* : *st-âs-i*;

ôg : *ul* „ *čôg-i* : *čul-is-i*;

eyg : *iz* „ *deyg-i* : *diz-is-i*;

ôs : *ud* „ *pôs-i* : *pud-is-i*;

oy : *ul* „ *voy-i* : *vul-is-i*;

(Citirani oblik konjunktiva prezenta dobio sam od Moschenija, i to u pregledu konjugacije glagola *vuli*, a ne u spontanom govoru; inače nikada.)

ē : *i* pr.: *vēn-i* : *viñ-is-i*, *tēn-i* : *tiñ-is-i*;

py : *v* „ *sâpy-i* : *sav-is-i*.

Treće lice plurala jednako je 3. licu singulara, a u 1. i 2. licu plurala u obje paradigme nema alternacije leksema.

3/4 b. Tip PZ:

3/4 ba. Prvi alomorf anticipira singular prezenta konjunktiva, drugi singular imperfekta konjunktiva.

(Vrijedi također za sva tri lica singulara, i za 3. lice plurala.)

Obrasci:

våg : z pr.: våg-i : z-is-i;

åby : v „ åby-i : v-is-i;

sey : fōs „ sey-i : fōs-i

(fakultativna varijanta glasi *fusi*).

3/4 bb. Prvi alomorf anticipira 1. i 2. lice prezenta konjunktiva, drugi 1. i 2. lice imperfekta konjunktiva.

Obrazac:

suñ : fos pr.: suñ-eyŋ : fōs-ono

(var.: fūs-ono).

Prvi alternant ima fakultativnu varijantu *siñ*, drugi fakultativnu varijantu *fus*.

4. Opozicija načina

Ispitat ću ulogu leksema u anticipaciji ovih opozicija:

4/1. indikativ prezenta ~ konjunktiv prezenta,

4/2. indikativ imperfekta ~ konjunktiv imperfekta,

4/3. indikativ prezenta ~ kondicional,

4/4. konjunktiv prezenta ~ kondicional,

4/5. imperativ ~ indikativ prezenta,

4/6. imperativ ~ konjunktiv prezenta i

4/7. imperativ ~ kondicional.

Kao i prije, i ovdje razlikujemo tipove DZ i PZ (supletivistički).

4/1. Opozicija indikativ prezenta ~ konjunktiv prezenta

4/1 a. Tip DZ:

4/1 aa. Prvi alomorf anticipira 1. i 2. lice singulara indikativa, drugi 1. i 2. lice singulara konjunktiva.

Obrasci:

y : s pr.: poy : pōs-i;

oyn : ey „ soyn : sey-i.

4/1 ab. Prvi alomorf anticipira singular prezenta indikativa, drugi singular prezenta konjunktiva (vrijedi i za 3. lice plurala).

Obrazac:

Ø : åpy pr.: s-è : såpy-i

(s odgovarajućim formantima i za ostala citirana lica).

4/1 ac. Prvi alomorf anticipira 3. lice prezenta indikativa, drugi 3. lice prezenta konjunktiva.

Obrasci:

Ø : åg pr.: d-a : dåg-a, f-a : fåg-a, st-a : ståg-a;

Ø : åy „ v-a : våy-a;

$\emptyset$: $\bar{o}g$	„	$\check{c}$ -o : $\check{c}\bar{o}g$ -a;
$\emptyset$: g	„	dey (fak.: deys) : deyg-a;
y : $\bar{n}$	„	vej : $v\bar{e}\bar{n}$ -a, te η : $t\bar{e}\bar{n}$ -a;
l : s	„	pol : $p\bar{o}s$ -a;
l : y	„	vol : voy-a.

4/1 b. Tip PZ:

4/1 ba. Prvi alomorf anticipira singular indikativa, drugi singular konjunktiva (vrijedi i za 3. plurala).

Obrazac:

y : $\hat{a}by$ ($\hat{a}b$) pr.: y -è : $\hat{a}b(y)$ -i.

(Alternacioni obrazac y : $\hat{a}by$ ($\hat{a}b$) spadao bi zapravo zbog zajedničkoga elementa y u tip 4/1 a. DZ; no zbog fakultativne varijante ab stavljam ga ovamo.)

4/1 bb. Prvi alomorf anticipira 3. lice indikativa, drugi 3. lice konjunktiva.

Obrazac:

zi : sey pr.: zi : sey -a.

4/2. Opozicija indikativ imperfekta ~ konjunktiv imperfekta

Jedina alternacija u funkciji ove opozicije jest tipa PZ.

Prvi alomorf anticipira indikativ, drugi konjunktiv (za sva lica.)

Obrazac:

yer : $f\bar{o}s$ (fak.: fus) pr.: yer -i : $f\bar{o}s$ -i.

4/3. Opozicija indikativ prezenta ~ kondicional

Alternacije su beziznimno jednake onima u opoziciji *prezent* ~ *futur*.

4/4. Opozicija konjunktiv prezenta ~ kondicional

4/4 a. Tip DZ:

4/4 aa. Prvi alomorf anticipira singular prezenta konjunktiva, drugi singular kondicionala (vrijedi i za 3. lice plurala).

Obrasci:

$\hat{a}g$: $\emptyset$ pr.: $d\hat{a}g$ -i : d -arâv-i, $f\hat{a}g$ -i : f -arâv-i, $st\hat{a}g$ -i : st -arâv-i;

$\bar{o}$: u „ $\check{c}\bar{o}g$ -i : $\check{c}ug$ -arâv-i;

$\bar{o}s$: u „ $p\bar{o}s$ -i : pud -arâv-i;

oy : ul „ voy -i : vul -arâv-i;

(Postoji i fakultativna varijanta *vurâvi*, tj. leksem *vur-*, koji još dolazi i u fakultativnoj varijanti nekih drugih oblika, kondicionalni infiks *-âv-* jedinstveni primjer – i formant kao u paradigmama drugih glagola.)

eyg : $\emptyset$ pr.: $deyg$ -i : d -irâv-i;

$\bar{e}$: i „ $v\bar{e}\bar{n}$ -i : $vi\bar{n}$ -arâv-i, $t\bar{e}\bar{n}$ -i : $ti\bar{n}$ -arâv-i;

py : v „ $s\bar{a}py$ -i : sav -arâv-i;

ey : $\emptyset$ „ sey -i : s -arâv-i.

4/4 ab. Prvi alomorf anticipira 1. i 2. lice plurala prezenta konjunktiva, drugi 1. i 2. lice plurala kondicionala.

Obrasci:

iz : $\emptyset$ pr.: diz-eyj : d-irāv-ono;

uñ : $\emptyset$ .. suñ-eyj : s-arāv-ono (fak. *iñ* : $\emptyset$);

l : *g* .. čul-eyj : čug-arāv-ono.

4/4 b. Tip PZ:

Prvi alomorf anticipira singular prezenta konjunktiva, drugi singular kondicionala (vrijedi i za 3. lice plurala).

Obrasci:

āb(y) : *v* pr.: āb(y)-i : v-arāv-i;

vāg : *z* .. vāg-i : z-arāv-i.

4/5. Opozicija imperativ ~ indikativ prezenta

Alternacije dolaze samo u singularu, u pluralu je alomorf indikativa i imperativa beziznimno jednak.

4/5 a. Tip DZ:

Prvi alomorf anticipira imperativ, drugi indikativ prezenta.

Obrasci:

$\emptyset$: *āg* pr.: d-a : dāg-i, f-a : fāg-i, st-a : stāg-i;

$\emptyset$: *g* .. čo : čōg-i, dey : deyg-i;

ŋ : *ū* .. veŋ : vēñ-i, teŋ : tēñ-i;

āpy : $\emptyset$ .. sāpy-i : s-è.

4/5 b. Tip PZ: anticipacija alomorfa kao gore.

Obrazac:

āb(y) : *y* pr.: āb(y)-i : y-è.

4/6. Opozicija imperativ ~ kondicional

4/6 a. Tip DZ:

4/6 aa. Prvi alomorf anticipira 2. lice singulara imperativa, drugi 2. lice singulara kondicionala.

Obrasci:

ey : $\emptyset$ pr.: dey : d-irāv-i;

py : *v* .. sāpy-i : sav-arāv-i;

o : *ug* .. čo : čug-arāv-i;

eŋ : *iñ* .. veŋ : viñ-arāv-i, teŋ : tiñ-arāv-i.

4/6 ab. Prvi alomorf anticipira 2. lice plurala imperativa, drugi 2. lice plurala kondicionala.

Obrasci:

iz : $\emptyset$ pr.: diz-i : d-irāv-ovo;

l : *g* .. čul-i : čug-arāv-ovo.

4/6 b. Tip PZ:

Prvi alomorf anticipira 2. lice singulara imperativa, drugi 2. lice singulara kondicionala.

Obrasci:

$\hat{a}b(y) : v$ pr.: $\hat{a}b(y)-i : v-ar\hat{a}v-i$;
 $v : z$ „ $v-a : z-ar\hat{a}v-i$.

4/7. Opozicija imperativ $\sim$ konjunktiv prezenta

4/7 a. U funkciji anticipacije ove opozicije dolazi samo tip DZ.

4/7 aa. Prvi alomorf anticipira 2. lice singulara imperativa, drugi 2. lice singulara prezenta konjunktiva.

Obrasci:

$\emptyset : \hat{a}g$ pr.: $d-a : dag-i$, $v-a : v\hat{a}g-i$, $f-a : f\hat{a}g-i$, $st-a : st\hat{a}g-i$;
 $y : \hat{u}$ „ $vej : v\hat{e}n-i$, $tey : t\hat{e}n-i$.

4/7 ab. Prvi alomorf anticipira 2. lice plurala imperativa, drugi 2. lice plurala prezenta konjunktiva.

Obrazac:

$\hat{u} : u\hat{u}$: pr.: $sii : su\hat{u}-i$; fak.: $\hat{u} : i\hat{u}$.

Oblik sii smatram jednim morfemom, jer bismo njegovom diobom dobili dva morfema u jedinstvenoj distribuciji ($si-$ i $-i$). Taj oblik dao mi je samo Moschen¹, i to u pregledu konjugacije glagola $\hat{e}si$, ne spontano.

5. Opozicija aspekta

U skladu s ostalim romanskim jezicima, aspekt se u vodnjanskom izražava sintaktičkim sredstvima (perifrazama, glagolskim determinantima). Jedino bismo mogli vidjeti opoziciju nevršenog i svršenog aspekta u nefinitnim oblicima, gerundu (trajni aspekt) i PPP (svršeni aspekt), prema postupku S. Saporte (o. c.).

U vodnjanskom sistemu dolaze ove alternacije:

5 a. Tip DZ:

prvi alomorf anticipira gerund, drugi anticipira PPP:

Obrasci:

$et : is$ pr.: $met-\hat{e}ndo : mis-o$;
 $omp : u$ „ $romp-\hat{e}ndo : ru-to$;
 $d : ys$ „ $ved-\hat{e}ndo : veys-to$;
 $iv : ey$ „ $skriv-\hat{e}ndo : skrey-to$;
 $\emptyset : \hat{a}$ „ $f-\hat{a}ndo : f\hat{a}-to$;
 $iz : ey$ „ $diz-\hat{e}ndo : dey-to$;
 $\emptyset : t$ „ $s-\hat{e}ndo : st-a$;
 $z : \emptyset$ „ $verz-\hat{e}ndo : ver-to$, $lez-\hat{e}ndo : le-to$.

(Ovdje je alternacija $[e] : [ɛ]$ popratna pojava.)

5 b. Tip PZ: prvi alomorf ant'cipira gerund, drugi PPP:

Obrazac:

v : b pr.: v-endo : b-ow.

6. Na kraju iznijet ću prikaz građe infinitiva sa gledišta alternacije leksema.

a. U velikoj većini pr'imjera leksem infinitiva koincidira s leksemom svih ostalih arizotoničkih oblika:

fil-à, kao *fil-äv-i*, *fil-ar-è*, *fil-ando*, *fil-åd-a* itd.

rus-â, kao *rus-äv-i*, *rus-ar-è*, *rus-ando*, *rus-åd-a* itd.

d-a, kao *d-äv-i*, *d-ar-è*, *d-ando*, *d-åd-a* itd.; isto: *sta*;

z-ey, kao *z-iv-i*, *z-ar-è*, *z-endo*, *z-eyd-a* itd.

viñ-ey, kao *viñ-iv-i*, *viñ-ar-è*, *viñ-endo*, *viñ-owd-a*, isto: *tñey*;

pud-i, kao *pud-iv-i*, *pud-ar-è*, *pud-endo* (fak.: *pod-endo*), *pud-is-to* (fak.: *pod-is-to*);

vul-i, kao *vul-iv-i*, *vul-ar-è*, *vul-endo* (fak.: *vol-endo*), *vul-is-to*;

sav-i, kao *sav-iv-i*, *sav-ar-è*, *sav-endo*, *sav-is-to*;

v-i, kao *v-iv-i*, *v-ar-è*, *v-endo* itd.

b. Ako svi arizotonički alomorfi n'isu jednaki, alomorf infinitiva koincidira barem s jednim od njih:

d-ey, kao *d-ir-è*, *d-iräv-i* (nasuprot *diz-iv-i*, *diz-endo* itd.).

c. Ako je infinitiv rizotoničan (s formantom -i), njegov se alomorf leksema poklapa s alomorфом rizotoničkih finitnih oblika:

veyv-i, kao *veyv-i* (1-2. l.), *veyv-o* (3. l.);

skreyvi, kao *skreyv-i* (1-2. l.), *skreyv-o* (3. l.);

mōv-i, kao *mōv-i* (1-2. l.), *mōv-o* (3. l.);

rōmp-i, kao *rōmp-i* (1-2. l.), *rōmp-o* (3. l.),

vid-i, kao *vid-i* (1-2. l.), *vid-o* (3. l.) itd.

d. U sistemu postoje još dva izolirana slučaja:

1. Kod glagola *čo* alomorf leksema infinitiva koincidira s alomorфом imperativa: *čo*. Oblik infinitiva *čo* ne dijelim u dva morfa, jer bismo tako dob'ili leksem *č-*, koji istina dolazi još u 3. licu prezenta indikativa, ali bismo stvorili novi formant *-o* za infinitiv, koji bi bio u jedinstvenoj distribuciji; smatrajući infinitiv *čo* jednim oblikom, ne opterećujemo sistem nikakvim novim alomorфом;

2. Glagol *ēsi* ima u infinitivu alomorf *ēs-*, koji ne dolazi više ni u jednom drugom obliku.

7. Leksem participia perfekta pasiva

Kod svih glagola s jednim jedinim alomorфом leksema («pravilnih»), leksem PPP naravno koincidira s leksemom svih arizotoničkih formi:

port-ād-a, kao *port-à*, *port-āv-i* itd.;
spart-eyd-a, kao *spart-ey*, *spart-eyv-i* itd.;
bat-owd-a, kao *bat-iv-i*, *bat-ēndo* itd.

U izvjesnim slučajevima PPP ima specijalni alomorf koji ne koincidira s drugima. Slučajevi nisu predvidivi; distribucija nije pravilna. Npr.:

lezi, *lez-iv-i*, *lez-ar-ē*- *lez-ēndo*, PPP: *lsto*;
skreyvi, *skriv-iv-i*, *skriv-ar-ē*, *skriv-ēndo*, PPP: *skrey-to*;
vidi, *ved-iv-i*, *ved-ar-ē*, *ved-ēndo*, PPP: *veys-to*;

amo spada i glagol:

fa, *f-āv-i*, *f-ar-ē*, *f-ando*, PPP: *fā-to* itd.

8. Pregled glagola s dva ili više leksema («nepravilnih»):

da: dva alomorfa: *d-/dāg-*; isto za *sta*;
fa: tri alomorfa: *f-/fāg-/fā-*;
zey: tri alomorfa: *z-/v-/vāg-*;
vuli: tri alomorfa: *voy/vul-/vul-*; u nekim formama fak. varijanta *vur-*;
savi: tri alomorfa: *s-/sav-/sāpy-*;
viñey: tri alomorfa: *veŋ/vēñ-/viñ*; isto za *tiñey*;
vidi: tri alomorfa: *vid-/ved-/veys-*;
meti: tri alomorfa: *met-/met-/mis-*;
rumpey: tri alomorfa: *rōmp-/rump-/ru-*;
pudi: četiri alomorfa: *poy/pol/pōs-/pud-*, fak. var.: *pod-*;
dey: četiri alomorfa: *dey* (fak. var.: *deys*), *deyg-/diz-/d-*;
vi: četiri alomorfa: *y-/v-/āb(y)-/b-*;
čo: šest alomorfa: *čog-*, *čug-*, *čul-*, *čol-*, *čo*, *č-*;
ēsi: deset alomorfa: *ēs-* (inf.), *sey-* (konj. prez.), *s-* (fut., kond.), *soyŋ* (1. 2. lice sg. prez.), *suñ-* (1. 2. lice plur. prez.), *zi* (3. l. prez.), *st-* (PPP), *yer-* (impf. ind.), *fōs-* (fak.: *fus-*) (impf. konj.), *si* (imperativ).

4. Pregled mogućnosti; izražavanja opozicija

U pregledima iznosim:

1. opozicije koje izražavaju formanti,
2. opozicije izražene VN morfemima,
3. na kraju pregled svenkupnih izražajnih mogućnosti opozicija,
4. pregled oblika za glagole s alternacijom leksema, dobivenih na osnovi morfematskih komutacija.

Opozicije izražene, odnosno anticipirane leksemima već sam iznio u odsječku o alternacijama leksema.

1. Opozicije izražene formantima

(Neutralizacija opozicije 1. i 2. lica u singularu i opozicija broja u 3. licu pretpostavlja se kao poznata.)

1 a. Opozicije lica

1 aa. Prezent indikativa:

singular: 1. i 2. 1. $\sim$ 3. 1. $-i/e/\emptyset \sim -a/-o/\emptyset$;

plural: 1. 1. $\sim$ 2. 1. $-ey\eta/-oy\eta \sim -i$,

1. 1. $\sim$ 3. 1. $-ey\eta/-oy\eta \sim -a/-o/\emptyset$,

2. 1. $\sim$ 3. 1. $-i \sim -a/-o/\emptyset$.

1 ab. Prezent konjunktiva:

singular: 1-2. 1. $\sim$ 3. 1. $-i \sim -a/-o$,

plural: 1. 1. $\sim$ 2. 1. kao gore za indikativ,

1. 1. $\sim$ 3. 1. $-ey\eta/-oy\eta \sim -a/-o$,

2. 1. $\sim$ 3. 1. $-i \sim -a/-o$.

1 ac. Imperfekt indikativa:

singular: 1-2. 1. $\sim$ 3. 1. $-i \sim -a$,

plural: 1. 1. $\sim$ 2. 1. $'ono \sim 'ovo$,

1. 1. $\sim$ 3. 1. $'ono \sim -a$,

2. 1. $\sim$ 3. 1. $'ovo \sim -a$.

1 ad. Imperfekt konjunktiva:

singular: 1-2. 1. $\sim$ 3. 1. $-i \sim -o$,

plural: 1. 1. $\sim$ 2. 1. kao za ind. imperf.,

1. 1. $\sim$ 3. 1. $'ono \sim -o$,

2. 1. $\sim$ 3. 1. $'ovo \sim -o$.

1 ae. Futur:

singular: 1-2. 1. $\sim$ 3. 1. $-è \sim -ò$,

plural: 1. 1. $\sim$ 2. 1. $-ey\eta \sim -i$,

1. 1. $\sim$ 3. 1. $-ey\eta \sim -ò$,

2. 1. $\sim$ 3. 1. $-i \sim -ò$.

1 af. Kondicional:

singular: } isto kao za imperfekt konjunktiva.
plural: }

(1 ag. Imperativ: nema opozicije lica.)

1 b. Opozicija broja

1 ba. Prezent indikativa:

1. lice: $-i/-è/\emptyset \sim -ey\eta/-oy\eta$,

2. lice: $-i/-è/\emptyset \sim -i$.

1 bb. Prezent konjunktiva:

1. lice: $-i \sim -ey\eta/-oy\eta$,

2. lice: $-i \sim -i$ (distinktivna uloga akcenta).

1 bc. Imperfekt indikativa:

1. lice: $-i \sim 'ono$,

2. lice: $-i \sim 'ovo$.

1 bd. Imperfekt konjunktiva: kao za imperf. indikativa.

1 be. Futur:

1. lice: $-\dot{e} \sim -ey\eta$,

2. lice: $-\dot{e} \sim -i$.

1 bf. Kondicional: kao imperf. indikativa.

1 bg. Imperativ: $-a/-i/\emptyset \sim -i$.

1 c. Opozicija vremena

1 ca. U 1–2. licu singulara:

prez. ind. $\sim$ imperf. ind.: $-\dot{e}/\emptyset \sim -i$; nema opozicije: $-i \sim -i$;

prezent $\sim$ futur: $-i/\emptyset \sim -\dot{e}$; nema opozicije: $-\dot{e} \sim -\dot{e}$;

imperfekt $\sim$ futur: $-i \sim -\dot{e}$,

prez. konj. $\sim$ imperf. konj.: nema opozicije ($-i \sim -i$).

1 cb. U 1. licu plurala:

prez. ind. $\sim$ imperf. ind.: $-ey\eta/-oy\eta \sim 'ono$;

prezent $\sim$ futur: opozicija izražena samo u glagolu

$zey : z-oy\eta \sim z-ar-ey\eta$;

imperfekt $\sim$ futur: $'ono \sim -ey\eta$;

prez. konj. $\sim$ imperf. konj.: kao za prez. ind. $\sim$ imperf. ind.

1 cc. U 2. licu plurala:

prez. ind. $\sim$ imperf. ind.: $-i \sim 'ovo$;

prezent $\sim$ futur: nema opozicije ($-i \sim -i$);

imperfekt $\sim$ futur: $'ovo \sim -i$;

prez. konj. $\sim$ imperf. konj.: kao za prez. ind. $\sim$ imperf. ind.

1 cd. U 3. licu:

prez. ind. $\sim$ imperf. ind.: $-o/\emptyset \sim -a$;

nema opozicije: $-a \sim -a$;

prezent $\sim$ futur: $-a/-o/\emptyset \sim -o$;

nema opozicije: $-o \sim \dot{o}$;

imperfekt $\sim$ futur: $-a \sim -\dot{o}$;

prez. konj. $\sim$ imperf. konj.: $-a \sim -o$; nema opozicije: $-o \sim -o$.

1 d. Opozicije načina

1 da. U 1–2. licu singulara:

prez. ind. $\sim$ prez. konj.: $-e/\emptyset \sim -i$; neutr. $-i \sim -i$;

impf. ind. $\sim$ impf. konj.: nema opozicije ($-i \sim -i$);

prez. ind. $\sim$ kondicional: kao za ind. prez. $\sim$ konj. prez.

prez. konj. $\sim$ kondicional: nema opozicije: ($-i \sim -i$);

samo za 2. lice:

imperativ ~ prez. ind. -a/Ø ~ -i; nema opozicije: -i ~ -i;

imperativ ~ prez. konj. kao imp. ~ prez. ind.;

imperativ ~ kondicional: kao imp. ~ prez. ind.

Kao formant za 2. lice singulara prezenta indikativa uzimam samo -i; formant Ø ili -è nema u ovom slučaju distinktivne vrijednosti, jer glagoli koji ga imaju u 2. licu singulara prezenta ili nemaju uopće imperativ kao *vuli*, *pudi*, ili je vrlo rijedak, kao od *èsi*, *vi*, *savi*.

1 db. U 1. licu plurala:

prez. ind. ~ prez. konj.: ne postoji opozicija
(oba: -e γ η /-o γ η);

impf. ind. ~ impf. konj.: ne postoji opozicija (oba: ¹ono):

prez. ind. ~ kondicional: -e γ η /-o γ η ~ ¹ono;

prez. konj. ~ kondicional: kao prez. ind. ~ kondicional;

1 dc. U 2. licu plurala:

prez. ind. ~ prez. konj.: nema opozicije (oba: -i);

impf. ind. ~ impf. konj.: nema opozicije (oba: ¹ovo);

prez. konj. ~ kondicional: kao prez. ind. ~ kondicional;

imperativ ~ prez. ind.: nema opozicije (oba: -i);

imperativ ~ prez. konj.: nema opozicije (oba: -i);

imperativ ~ kondicional: -i ~ ¹ovo;

1 dd. U 3. licu:

prez. ind. ~ prez. konj.: -ò/Ø ~ -a; bez opozicije: $\left\{ \begin{array}{l} -a \sim -a, \\ -o \sim -o; \end{array} \right.$

impf. ind. ~ impf. konj.: -a ~ -o;

prez. ind. ~ kondicional: -a/-ò/Ø ~ -o;

bez opozicije: -o ~ -o;

prez. konj. ~ kondicional: -a ~ -o; bez opozicije: -o ~ -o.

1 e. Opozicija aspekta

Bogatstvo formanata je neusporedivo manje:

opozicija *gerund* ~ *part. perf. pasiva*:

-ando/-endo ~ -Ø/-o/-a/-i/-e, -to/-ta/-ti/-te.

2. Opozicije izražene vrem. nač. morfemima

Te su opozicije rijetko samostalne, npr.: *pòrt-a* ~ *port-àv-a*; u velikoj većini slučajeva su popratna pojava zajedno s opoz. izraženima formanata, odnosno alternacijama leksema.

2 a. Opozicija lica

Ograničena je na one glagole, koji imaju u singularu i 3. licu plurala prezenta indikativa i konjunktiva VN infikse -i-, odnosno -eys-. Prema tome:

prez. $\left\{ \begin{array}{l} 1. \text{ lice plur.} \sim 3. \text{ lice plur.}: \emptyset \sim -i/-eys-; \\ \text{ind. i konj.} \end{array} \right. \left\{ \begin{array}{l} 2. \text{ lice plur.} \sim 3. \text{ lice plur.}: \emptyset \sim -i/-eys-. \end{array} \right.$

2 b. Opozicija broja

Ograničena na glagole sa spomenutim VN infiksom u prez. konj. ind., i imperat., i to na 1. i 2. l. sg. pl. Dakle:

prez. | 1. lice sing. ~ 1. lice plur.: *-i/-eys- ~ Ø*;
ind. i konj. | 2. lice sing. ~ 2. lice plur.: *-i/-eys- ~ Ø*;
imperativ: sing.: *-i/-eys- ~ plur.: Ø*.

2 c. Opozicije vremena

2 ca. Prezent ind. ~ imperfekt ind.:

Ø ~ -âv-/-iv-/-eyv-;
-i- ~ -âv- (dakle, glagoli na -â);
-eys- ~ -iv- (-eyv-?) (glagoli na -ey);

Opozicija nije izražena samo kod *ěsi*: VN morfem oba puta *Ø* (*soyŷ ~ yeri*);

2 cb. Prezent ~ futur:

Ø ~ -ar-/-ir-;
-i- ~ -ar- (glagoli na -â);
-eys- ~ -ir- (glagoli na -ey);

2 cc. Imperfekt ~ futur:

-âv- ~ -ar-;
-iv- ~ -ar-;
-eyv- ~ -ir-.

2 cd. Prezent konj. ~ imperfekt konj.:

Ø ~ -âs-/-is-;
-i- ~ -as- (glag. na -â);
-eys- ~ -is- (glag. na -ey).

I ovdje opozicija nije izražena kod *ěsi*: VN morfem oba puta *Ø*. (*seyi ~ fōsi*).

2 d. Opozicija načina

2 da. Prezent indikativa ~ prezent konjunktiva:

VN morfem identičan; neutralizacija.

2 db. Imperf. indikativa ~ imperf. konjunktiva:

-âv- ~ -âs-;
-iv- ~ -is-;
-eyv- ~ -is-;
(kod *ěsi* nema opozicije: *yeri ~ fōsi*).

2 dc. Prezent indikativa ~ kondicional:

Ø ~ -arâv-/-irâv-;
-i- ~ -arâv- (glagol na -â);
-eys- ~ -irâv- (glagol na -ey).

2 dd. Present konjunktiva ~ kondicional – kao 2 de.

2 de. Imperativ ~ prezent indikativa

2 df. Imperativ ~ prezent konjunktiva

2 dg. Imperativ ~ kondicional

} opozicija VN morfema
ne dolazi.

2 e. Opozicija aspekta

VN morfemi (odnosno VN infiksi) ne izražavaju je, jer gerund nema nikada nikakvih VN morfema (VN infiksa).

5. Pregled svih izražajnih sredstava za pojedine opozicije

(L = leksem, VN_m = vrem.-način. morfem, F = formant)

3 a. Opozicija lica (osim 1. ~ 2. l. sg.)

3 aa. Indikativ prezenta:

Singular: 1 ~ 3. lice: opoz. izražena formantima (F); glagoli bez alternacije, *vi, savri*; leksemom (L); *pudi, vuli, eši*; F i L: *da, sta, ja, dey, zey, čo, viñey, tiñey*;

Plural: 1 ~ 2. lice: opoz. izražena formantima, L dosljedno isti;

1 ~ 3. lice: opoz. izražena F; glagoli bez alternacije, *da, sta, ja*, VN morfemom (VN_m): kod glagola koji ih imaju;

L i F: kod svih glagola s alternacijom osim *da, sta, ja*.
2 ~ 3. lice: opoz. izražena kao za opoz. 1 ~ 3. lice.

3 ab. Indikativ imperfekta:

opozicije su izražene samo formantima:

Singular: 1 ~ 3. lice: *-i ~ -a*,

Plural: 1 ~ 2. „ *ˆono ~ ˆovo*,

1 ~ 3. „ *ˆono ~ -a*,

2 ~ 3. „ *ˆovo ~ -a*.

3 ac. Futur:

opozicije su i ovdje izražene samo formantima:

Singular: 1 ~ 3. lice: *-è ~ -ò*,

Plural: 1 ~ 2. „ *-eyŋ ~ -ì*,

1 ~ 3. „ *-eyŋ ~ -ò*,

2 ~ 3. „ *-ì ~ -ò*.

3 ad. Kondicional:

opozicije izražene samo formantima:

Singular: 1 ~ 3. lice: *-i ~ -o*,

Plural: 1 ~ 2. „ *ˆono ~ ˆovo*,

1 ~ 3. „ *ˆono ~ -o*,

2 ~ 3. „ *ˆovo ~ -o*.

NB. Alomorf leksema je uvijek beziznimno jednak onome u futuru.

3 ac. Prezent konjunktiva:

Singular: 1 ~ 3. lice: opoz. izražena svagdje samo formantom;

Plural: 1 ~ 2. „ opoz. izražena formantom
(-eyŋ/-oyŋ ~ -i).

1 ~ 3. „ opoz. izražena F: glagoli bez alternacije;
VNm: kao u prez. ind.;

2 ~ 3. „ opoz. izražena kao za opoz. 1 ~ 3. lice.
L i F: svi glagoli s alternacijom;

3 af. Imperfekt konjunktiva:

Opozicije su izražene samo formantima koji su jednaki onima u kondicionalu.

(3 ag. *Imperativ* nema opozicije lica, jer ima samo 2. l. sg. i pl.)

3 b. Opozicija broja (osim 3. lica)

3 ba. Prezent indikativa:

1. lice: opoz. izražena: F: svi glagoli bez alternacije, VNm: kod glagola koji ih imaju, L i F: svi glagoli s fonol. i morfol. alternacijom;

2. lice: opozicija je izražena istim sredstvima kao u prethodnoj opoziciji (naravno, uz odgovarajuće formante).

3 bb. Imperfekt indikativa:

opozicija izražena samo formantima:

1. lice: -i ~ -ono;

2. lice: -i ~ -ovo.

3 bc. Futur:

opozicija je izražena samo formantima:

1. lice: -è ~ -eyŋ;

2. lice: -è ~ -i.

3 bd. Kondicional:

opozicija izražena samo formantima, koji su jednaki onima u imperfektu indikativa;

3 be. Prezent konjunktiva:

sredstva izražavanja opozicije identična s onima u prezentu indikativa;

3 bf. Imperfekt konjunktiva:

opozicija izražena samo formantima koji su jednaki onima u kondicionalu;

3 bg. Imperativ:

opozicija broja je izražena: F: glagoli bez alternacije, *da, sta, fa*; VNm: kod glagola koji ih imaju; F i L: kod svih glagola s alternacijom osim *da, sta, fa*.

3 c. Opozicije vremena

Opća napomena: sve su opozicije vremena izražene VN morfemima, osim kod glagola *ěsi*, gdje je VNm u imperfektu indikativa i konjunktiva $\emptyset$.

3 ca. Prezent indikativa ~ imperfekt indikativa:

Za sva lica zajednička opozicija izražena VNm:

$\emptyset \sim -\grave{a}v-/-iv-/-eyv-$,

$-i- \sim -\acute{a}v-$,

$-eys- \sim -eyv-$.

3 caa. U 1. licu singulara opozicija izražena:

F: glagoli koji u prezentu imaju formant $-è$ ili $\emptyset$;

VNm: glagoli koji ih imaju u prezentu;

F i L: svi glagoli s alternacijom.

3 cab. U 1. licu plurala opozicija izražena:

F: kod svih glagola osim *ěsi*;

F i L: samo kod *ěsi*.

3 cac. U 2. licu plurala opozicija izražena po istom principu kao u 1. licu plurala.

3 cad. U 3. licu plurala opozicija izražena:

F: ako je u prezentu formant $-o$, $-ò$ ili $\emptyset$;

L i F: kod glagola s alternacijom osim *da*, *sta*, *fa*.

3 cb. Prezent ~ futur:

opozicija je stalno izražena VN morfemima:

$\emptyset \sim -ir-/-ar-$,

$-i- \sim -ar-$,

$-eys- \sim -ir-$;

osim toga:

3 cba. U 1. licu singulara opozicija izražena:

F: ako u prezentu formant $-i$ ili $\emptyset$;

F i L: glagoli s alternacijom.

3 cbb. U 1. licu plurala opozicija izražena:

F: samo *zey*: $z-oy\eta \sim z-ar-ey\eta$;

F i L: *dey- čo, ěsi*; (inače samo VNm).

3 cbc. U 2. licu plurala opozicija izražena:

L: *dey, čo, ěsi*; (inače samo VNm).

3 cbd. U 3. licu plurala opozicija izražena:

F: glagoli bez alternacije, *da*, *sta*, *fa*;

F i L: ostali glagoli.

- 3 cc. Imperfekt ~ futur:
 opozicija stalno izražena VN morfemima:
 -āv-/-iv- ~ -ar-,
 -eyv- ~ -ir-;
 osim toga:
- 3 cca. U 1. licu singulara opozicija izražena:
 F: svi glagoli osim *dey*, *čo*, *ēsi*;
 F i L: *dey*, *čo*, *ēsi*.
- 3 ccb. U 1. i 2. licu plurala opozicija izražena:
 F: svi glagoli osim *dey*, *čo*, *ēsi*;
 F i L: *dey*, *čo*, *ēsi*.
- 3 ccc. U 3. licu opozicija izražena:
 F: svi glagoli osim *dey*, *čo*, *ēsi*;
 F i L: *dey*, *čo*, *ēsi*.
- 3 cd. Prezent konjunktiva ~ imperfekt konjunktiva:
 opozicija stalno izražena VN morfemima:
 Ø ~ -ās-/-is-,
 -i- ~ -ās-,
 -eys- ~ -is-;
 osim toga:
- 3 cda. U 1. licu singulara opozicija izražena:
 samo leksemom kod glagola s alternacijom;
 kod ostalih samo VNm (formant zajednički: -i).
- 3 cdb. U 1. i 2. licu plurala opozicija izražena:
 F: glagoli bez alternacije, *da*, *sta*, *fa*;
 F i L: ostali glagoli s alternacijom leksema.
- 3 cdc. U 3. licu opozicija izražena:
 F: glagoli koji u prezentu konjunktiva imaju formant -a;
 F i L: kod glagola s alternacijom.
- 3 d. Opozicija načina
- 3 da. Prezent indikativa ~ prezent konjunktiva
- Opozicija nije n'gdje izražena VN morfemima, jer je njihova distribucija u oba načina identična.
- 3 daa. U 1. i 2. licu singulara izražena:
 F: ako je u prezentu indikativa formant -è ili Ø;
 nije izražena s -i;
 L i F: glagoli *savi*, *vi*, *pudī*, *ēsi*.

- 3 dab. U 3. licu opozicija izražena:
 F: ako je u prezentu indikativa formant $\emptyset$; nema opozicije s $-a$ i $-o$;
 L: glagoli *da, sta, fa, zey, savi*;
 F i L: kod ostalih glagola s morfološkom alternacijom.
- 3 dac. Opozicija u 1. i 2. licu plurala nikada ne postoji.
- 3 db. Imperfekt indikativa $\sim$ imperfekt konjunktiva
- 3 dba. Opozicija je u svim licima izražena VN morfemima:
 $-\hat{a}v-$ $\sim$ $-\hat{a}s-$,
 $-iv-/-eyv-$ $\sim$ $-is-$;
 pored toga:
- 3 dbb. Samo formantima.
- 3 dbc. Leksemom samo kod $\bar{e}si$ (*jer-* $\sim$ *fös-*);
 ovdje nema opozicije VN morfema ($\emptyset \sim \emptyset$).
- Strukturalna je povezanost dakle očita:
1. kod svih glagola osim $\bar{e}si$ postoji opozicija VN morfema, a nema alternacije;
  2. jedino kod $\bar{e}si$ nema opozicije VN morfema, ali postoji alternacija leksema.
- 3 dc. Present indikativa $\sim$ kondicional
 Opozicija je stalno izražena VN morfemima:
 $\emptyset \sim -ar\hat{a}v-/-ir\hat{a}v-$,
 $-i-$ $\sim$ $-ar\hat{a}v-$,
 $-eys-$ $\sim$ $-ir\hat{a}v-$;
 pored toga:
- 3 dea. U 1. licu singulara opozicija izražena:
 F: ako je u prezentu indikativa formant $-\hat{e}$ ili $\emptyset$;
 nema opozicije sa $-i$;
 L: glagoli s alternacijom osim $\bar{e}si$;
 F i L: $\bar{e}si$.
- 3 deb. U 1. licu plurala opozicija izražena:
 F: glagoli bez alternacija, glagoli s alternacijom osim *dey, čo, $\bar{e}si$* ;
 F i L: *dey, čo, $\bar{e}si$* .
- 3 dcc. U 2. licu plurala opozicija izražena: po istom sistemu kao u 1. licu plurala (uz odgovarajuće formante).
- 3 dcd. U 3. licu opozicija izražena:
 F: ako je u prezentu indikativa formant $-a$ ili $\emptyset$;
 neutralizacija s $-o$;
 osim toga kod: *da, fa, sta*;
 F i L: ostali glagoli s alternacijom osim *da, fa, sta*.

3 dd. Present konjunktiva ~ kondicional

Opozicije VN morfema su jednake onima pod br. 3 dc.

3 dda. U 1. licu singulara opozicija izražena:

F: nigdje;

L: glagoli s alternacijom.

3 ddb. U 1. licu plurala opozicija izražena:

F: glagoli bez alternacije, glagoli s alternacijom osim *dey*, *čo*, *ěši*.

3 ddc. U 2. licu plurala opozicija izražena: po istom sistemu kao u 1. licu plurala (uz odgovarajuće formante).

3 ddd. U 3. licu opozicija izražena:

F: kod svih glagola koji u prezentu konjunktiva imaju formant *-a*,

F i L: kod glagola s alternacijom.

3 de. Imperativ ~ prezent indikativa

VN morfem, ako ga ima, zajednički je i ne izražava opozicije.

3 dea. U singularu opozicija izražena:

F: osim ako je u obje paradigme formant *-i* ili $\emptyset$;

dakle ove sheme:

$\emptyset \sim -i$,

-i ~ *-a*,

-i ~ *-ě*,

-i ~ $\emptyset$;

F i L: glagoli s morfološkom alternacijom .

3 deb. U pluralu opozicije nigdje nema.

3 df. Imperativ ~ prezent konjunktiva

Distribucija VN morfema je u obje paradigme identična.

Kod glagola *ěši*, *savi* i *vi* nema nikakve opozicije, jer oblici konjunktiva služe i za imperativ.

3 dfa. U singularu opozicija izražena:

F: ako je u imperativu formant *-a* ili $\emptyset$;

nema je s *-i* u obje paradigme;

F i L: *da*, *sta*, *fa*, *čo*, *zcy*, *dey*, *vińey*, *tińey*.

3 dfb. U pluralu opozicije ima samo kod glagola *ěši*, gdje 2. lice plurala imperativa ima poseban oblik *ši*, no taj oblik nije siguran,

3 dg. Imperativ ~ kondicional

Opozicija VN morfema jednaka je kao u opoziciji *prezent indikativa* ~ *kondicional*.

3 dga. U singularu opozicija izražena:

F: ako je u imperativu formant *-a* ili *Ø*;
kod ostalih formanata nije izražena;
F i L: glagoli *dey*, *čo*, *vi*, *savi*, *viñey*, *zey*.

3 dgb. U pluralu opozicija izražena:

F: svi glagoli osim *dey*, *čo*;
F i L: *dey*, *čo*.

Ovamo bi spadao i glagol *ěsi*, no njegov je imperativ nesiguran.

6. Pregled oblika »nepravilnih« glagola dobivenih na osnovu morfoloških komutacija

U pregledu koji slijedi uzeti su u obzir:

- pravilni glagoli, tj. glagoli bez alternacije (radi potpunosti slike); predstavnik tih glagola bit će *portà*;
- glagoli s fonološkom alternacijom; kao uzorak služiti će *fulà*;
- glagoli s morfološkom alternacijom, od kojih glagol *da* može u svim oblicima predstavljati i glagol *sta*, a isto tako *viñey* može poslužiti kao uzorak za paradigme *tiñey*; prema tome ovi glagoli: *da*, *fa*, *zey*, *dey*, *viñey*, *pudi*, *vuli*, *savi*, *ěsi*, *čo*, *vi*.

Napomene

- Glagoli iz grupe c. bit će poredani drukčije da bi se jače istakle strukturalne povezanosti njihovih paradigmi.
- Svaki od oblika gore navedenih glagola bit će izoliran na osnovi komutacija, po principu minimalnog kontrasta, tj. bit će uzeta u obzir uvijek samo jedna opozicija.
- Alternacije leksema uvjetovane fonološki, kao npr. ona kod glagola *portà*, neće u ovom pregledu biti uzete u obzir, ne samo iz razloga pojednostavljenja već i za to što su njihove realizacije nesljedne i bez distinktivne važnosti.

1. Pregled oblika glagola *portà* 'nositi'

pōrt-i: 1. l. (∼ *port-a*), sg. (∼ *port-eyŋ*), prez. (∼ *port-āv-i*, *port-ar-è*), ind. (∼ *port-ārav-i*);

pōrt-a: 3. l. (∼ *pōrt-i*, *port-eyŋ*, *port-i*), prez. (∼ *port-āv-a*), ind. (∼ *port-arāv-o*),

port-eyŋ: 1. l. (∼ *port-i*), pl. (∼ *pōrt-i*), prez. (∼ *port-āv-ono*), ind. (∼ *port-arāv-ono*),

port-ì: 2. l. (∼ *port-eyŋ*), pl. (∼ *pōrt-i*), prez. (∼ *port-āv-ovo*), ind. (∼ *port-arāv-ovo*),

port-āv-i: 1. l. (∼ *port-āv-a*), sg. (∼ *port-āv-ono*), impf. (∼ *pōrt-i*, *port-ar-è*), ind. (∼ *port-ās-i*),

- port-âv-a*: 3. l. (∼ *port-âv-i*, *port-âv-ono*, *port-âv-ovo*), impf. (∼ *pōrt-a*, *port-ar-ò*), ind. (∼ *port-âs-o*).
- port-âv-ono*: 1. l. (∼ *port-âv-ovo*), pl. (∼ *port-âv-i*), impf. (∼ *port-eyŋ*, *port-ar-eyŋ*), ind. (∼ *port-âs-ono*),
- port-âv-ovo*: 2. l. (∼ *port-âv-ono*), pl. (∼ *port-âv-i*), impf. (∼ *port-i*, *port-ar-i*), ind. (∼ *port-âs-ovo*),
- port-âs-i*: 1. l. (∼ *port-âs-o*), sg. (∼ *port-âs-ono*), impf. (∼ *pōrt-i*), konj. (∼ *port-âv-i*),
- port-âs-o*: 3. l. (∼ *port-âs-i*, *port-âs-ono*, *port-âs-ovo*), impf. (∼ *port-a*), konj. (∼ *port-âv-a*).
- port-âs-ono*: 1. l. (∼ *port-âs-ovo*), pl. (∼ *port-âs-i*), impf. (∼ *port-eyŋ*), konj. (∼ *port-âv-ono*),
- port-âs-ovo*: 2. l. (∼ *port-âs-ono*), pl. (∼ *port-âs-i*), impf. (∼ *port-i*), konj. (∼ *port-âv-ovo*),
- port-ar-è*: 1. l. (∼ *port-ar-ò*), sg. (∼ *port-ar-eyŋ*), fut. (∼ *pōrt-i*, *pōrt-âv-i*),
- port-ar-ò*: 3. l. (∼ *port-ar-è*, *port-ar-eyŋ*, *port-ar-i*), fut. (∼ *pōrt-a*, *port-âv-a*),
- port-ar-eyŋ*: 1. l. (∼ *port-ar-i*), pl. (∼ *port-ar-è*), fut. (∼ *port-eyŋ*, *port-âv-ono*),
- port-ar-i*: 2. l. (∼ *port-ar-eyŋ*), pl. (∼ *port-ar-è*), fut. (∼ *port-i*, *port-âv-ovo*),
- port-arâv-i*: 1. l. (∼ *port-ârav-o*), sg. (∼ *port-ârav-ono*), kond. (∼ *pōrt-i*),
- port-arâv-o*: 3. l. (∼ *port-arâv-i*, *port-arâv-ono*, *port-arâv-ovo*), kond. (∼ *pōrt-a*),
- port-arâv-ono*: 1. l. (∼ *port-arâv-ovo*), pl. (∼ *port-arâv-i*), kond. (∼ *port-eyŋ*),
- port-arâv-ovo*: 2. l. (∼ *port-arâv-ono*), pl. (∼ *port-arâv-i*), kond. (∼ *port-i*),
- pōrt-a*: sg. (∼ *pōrt-i*), imperat. (∼ *pōrt-i*),
- port-i*: pl. (∼ *pōrt-a*); opozicija načina nije izražena formalno, već intonacijom, mimikom itd.

Infinitiv: *port-â*,

Gerund: *port-ando*,

Particip perfekta pasiva:

port-â: m. rod (∼ *port-âd-a*), sg. (∼ *port-âd-i*),

port-âd-a: ž. rod (∼ *port-â*), sg. (∼ *port-âd-e*),

port-âd-i: m. rod (∼ *port-âd-e*), pl. (∼ *port-â*),

port-âd-e: ž. rod (∼ *port-âd-i*), pl. (∼ *port-âd-a*).

2. Pregled oblika glagola filà 'presti'

Budući da se oblici bez alternacije leksema podudaraju u morfematskoj građi s oblicima *portà*, dajem samo oblike u kojima dolazi alternacija leksema.

feyl-i: 1. l. (∼ feyl-a), sg. (∼ fil-eyŋ), prez. (∼ fil-âv-i, fil-ar-è), ind. (∼ fil-arâv-i),

feyl-a: 3. l. (∼ feyl-i, fil-eyŋ, fil-i), prez. (∼ fil-âv-a, fil-ar-ò), ind. (∼ fil-arâv-o),

feyl-a: sing. (∼ fil-i), imperativ (∼ feyl-i).

3. Pregled oblika glagola skreyvi 'pisati'

Dajem samo oblike koji su građeni od alternanta *skreyv-*, tj. tzv. »nepravilne« oblike:

skreyv-i: 1. l. (∼ skreyv-o), sg. (∼ skriv-eyŋ), prez. (∼ skriv-iv-i, skriv-ar-è), ind. (∼ skriv-arâv-i),

skreyv-o: 3. l. (∼ skreyv-i, skriv-eyŋ, skriv-i), prez. (skriv-iv-a, skriv-ar-ò), ind. (∼ skriv-arâv-o),

skreyv-i: sing. (∼ skriv-i), imperativ (opozicija izražena vrednotama govornog jezika).

Ostali su oblici građeni od alomorfa *skriv-* i dadu se izolirati opozicijama analognima s onima koje su navedene za prethodne glagole.

Particip perfekta pasiva ima posebni alomorf: *skrey-* i formante *-to*, *-ta*, *-ti*, *-te*:

skrey-to: m. rod (∼ skrey-ta), sg. (∼ skrey-ti),

skrey-ta: ž. rod (∼ skrey-to), sg. (skrey-te),

skrey-ti: m. rod (∼ skrey-te), pl. (∼ skrey-to),

skrey-te: ž. rod (∼ skrey-ti), pl. (∼ skrey-ta).

Analogna je shema glagola *rumpey* 'razbiti', koji ima tri alomorfa: *rômp-/rump-/ru-*, s time da se distribucija tih alomorfa poklapa s distribucijom alomorfa glagola *skreyvi*: *skreyv-* odgovara *rômp-*, *skriv-* odgovara *rump-*, a *skrey-* odgovara *ru-*.

4. Pregled oblika glagola s morfematskom alternacijom

a. *da* 'dati'

dâg-i: 1. l. (∼ d-a), sg. (∼ d-eyŋ), prez. (∼ d-âv-i, d-ar-è), ind. (∼ d-arâv-i),

d-a: 3. l. (∼ dâg-i, d-eyŋ, d-i), prez. (∼ d-âv-a, d-ar-ò), ind. (∼ dâg-a, d-arâv-o),

d-eyŋ: 1. l. (∼ d-i), pl. (∼ dâg-), prez. (∼ d-âv-ono, d-ar-eyŋ), ind. (∼ d-arâv-ono),

d-i: 2. 1. (∼ *d-eyŋ*), pl. (∼ *dâg-i*), prez. (∼ *d-âv-ovo*, *d-ar-i*), ind. (∼ *d-arâv-ovo*),

dâg-a: 3. 1. (∼ *dâg-i*, *d-eyŋ*, *d-i*), prez. (∼ *d-âs-o*), konj. (∼ *d-a*, *d-arâv-o*).

Ostali oblici konjunktiva prezenta jednaki su indikativu prezenta.

d-âv-i: 1. 1. (∼ *d-âv-a*), sg. (∼ *d-âv-ono*), impf. (∼ *dâg-i*, *d-av-i*), ind. (∼ *d-âs-i*),

d-âv-a: 3. 1. (∼ *d-âv-i*, *d-âv-ono*, *d-âv-ovo*), impf. (∼ *d-a*, *d-ar-ò*), ind. (∼ *d-âs-o*),

d-âv-ono: 1. 1. (∼ *d-âv-ovo*), pl. (∼ *d-âv-i*), impf. (∼ *d-eyŋ*, *d-ar-eyŋ*), ind. (∼ *d-âs-ono*),

d-âv-ovo: 2. 1. (∼ *d-âv-ono*), pl. (∼ *d-âv-i*), impf. (∼ *d-i*, *d-ar-i*), ind. (∼ *d-âs-ovo*),

d-âs-i: 1. 1. (∼ *d-âs-o*), sg. (∼ *d-âs-ono*), impf. (∼ *dâg-i*), konj. (∼ *d-âv-i*),

d-âs-o: 3. 1. (∼ *d-âs-i*, *d-âs-ono*, *d-âs-ovo*), impf. (∼ *dâg-a*), konj. (∼ *d-âv-a*),

d-âs-ono: 1. 1. (∼ *d-âs-ovo*), pl. (∼ *d-âs-i*), impf. (∼ *d-eyŋ*), konj. (∼ *d-âv-ono*),

dâs-ovo: 2. 1. (∼ *d-âs-ono*), pl. (∼ *d-âs-i*), impf. (∼ *d-i*), konj. (∼ *d-âv-ovo*),

d-ar-è: 1. 1. (∼ *d-ar-ò*), sg. (∼ *d-ar-eyŋ*), fut. (∼ *dâg-i*, *d-âv-i*),

d-ar-ò: 3. 1. (∼ *d-ar-è*, *d-ar-eyŋ*, *d-ar-i*), fut. (∼ *d-a*, *d-âv-a*),

d-ar-eyŋ: 1. 1. (∼ *d-ar-i*), pl. (∼ *d-ar-è*), fut. (∼ *d-eyŋ*, *d-âv-ono*),

d-ar-i: 2. 1. (∼ *d-ar-eyŋ*), pl. (∼ *d-ar-è*), fut. (∼ *d-i*, *d-âv-ovo*),

d-arâv-i: 1. 1. (∼ *d-arâv-o*), sg. (∼ *d-arâv-ono*), kond. (∼ *dâg-i*),

d-arâv-o: 3. 1. (∼ *d-arâv-i*, *d-arâv-ono*, *d-arâv-ovo*), kond. (∼ *d-a*, *dâg-a*),

d-arâv-ono: 1. 1. (∼ *d-arâv-ovo*), pl. (∼ *d-arâv-i*), kond. (∼ *d-eyŋ*),

d-arâv-ovo: 2. 1. (∼ *d-arâv-ono*), pl. (∼ *d-arâv-i*), kond. (∼ *d-i*),

d-a: sing. (∼ *d-i*), imperativ (∼ *dâg-i*),

d-i: pl. (∼ *d-a*); opozicija načina izražena je vrednotama govornog jezika.

Infinitiv: *d-a*.

Gerund: *d-ando*.

Particip perfekta pasiva:

d-a: m. rod (∼ *d-âd-a*), sg. (∼ *d-âd-i*),

d-âd-a: ž. rod (∼ *d-a*), sg. (∼ *d-âd-e*),

d-âd-i: m. rod (∼ *d-âd-e*), pl. (∼ *d-a*),

d-âd-e: ž. rod (∼ *d-âd-i*), pl. (∼ *d-âd-a*).

Glagol *sta* 'stajati, biti' poklapa se potpuno sa glagolom *da*.

Glagol *fa* 'činiti' poklapa se s dva gornja glagola u svemu osim participia, koji ima posebni alomorf *fâ* i formante *-to*, *-ti*, *-ta*, *-te*. Oblici participia perfekta pasiva, dakle, glase *fâto*, *fâtu*, *fâti*, *fâte* (nije potrebno izdvajati ih pomoću opozicija, jer su one potpuno jednake opozicijama kojima smo izdvojili oblike participia za *da*).

b. *viñey* 'doći'

vēñ-i: 1. l. (∼ *veñ*), sg. (∼ *viñ-eyñ*), prez. (∼ *viñ-iv-i*, *viñ-ar-è*), ind. (∼ *viñ-arâv-i*),

vey: 3. l. (∼ *vēñ-i*, *viñ-eyñ*, *viñ-i*), prez. (∼ *viñ-iv-a*, *viñ-ar-ò*), ind. (∼ *viñ-arâv-o*, *veña*),

viñ-eyñ: 1. l. (∼ *viñ-i*), pl. (∼ *vēñ-i*), prez. (∼ *viñ-iv-ono*, *viñ-ar-eyñ*), ind. (∼ *viñ-arâv-ono*),

viñ-i: 2. l. (∼ *viñ-eyñ*), pl. (∼ *vēñ-i*), prez. (∼ *viñ-iv-ovo*, *viñ-ar-i*), ind. (∼ *viñ-arâv-ovo*),

vēñ-a: 3. l. (∼ *vēñ-i*, *viñ-eyñ*, *viñ-i*), prez. (∼ *viñ-is-o*), konj. (∼ *veñ*, *viñ-arâv-o*).

Ostali oblici konjunktiva jednaki su oblicima indikativa.

viñ-iv-i: 1. l. (∼ *viñ-iv-a*), sg. (∼ *viñ-iv-ono*), impf. (∼ *vēñ-i*), ind. (∼ *viñ-is-i*),

viñ-iv-a: 3. l. (∼ *viñ-iv-i*, *viñ-iv-ono*, *viñ-iv-ovo*), impf. (∼ *veñ*), ind. (∼ *viñ-is-o*),

viñ-iv-ono: 1. l. (∼ *viñ-iv-ovo*), pl. (∼ *viñ-iv-i*), impf. (∼ *viñ-eyñ*), ind. (∼ *viñ-is-ono*),

viñ-iv-ovo: 2. l. (∼ *viñ-iv-ono*), pl. (∼ *viñ-iv-i*), impf. (∼ *viñ-i*), ind. (∼ *viñ-is-ovo*),

viñ-is-i: 1. l. (∼ *viñ-is-o*), sg. (∼ *viñ-is-ono*), impf. (∼ *vēñ-i*), konj. (∼ *viñ-iv-i*),

viñ-is-o: 3. l. (∼ *viñ-is-i*, *viñ-is-ono*, *viñ-is-ovo*), impf. (∼ *vēñ-a*), konj. (∼ *viñ-iv-a*),

viñ-is-ono: 1. l. (∼ *viñ-is-ovo*), pl. (∼ *viñ-is-i*), impf. (∼ *viñ-eyñ*), konj. (∼ *viñ-iv-ono*),

viñ-is-ovo: 2. l. (∼ *viñ-is-ono*), pl. (∼ *viñ-is-i*), impf. (∼ *viñ-i*), konj. (∼ *viñ-iv-ovo*),

viñ-ar-è: 1. l. (∼ *viñ-ar-ò*), sg. (∼ *viñ-ar-eyñ*), fut. (∼ *vēñ-i*, *viñ-iv-i*),

viñ-ar-ò: 3. l. (∼ *viñ-ar-è*, *viñ-ar-eyñ*, *viñ-ar-i*), fut. (*veñ*, *viñ-iv-a*),

viñ-ar-eyñ: 1. l. (∼ *viñ-ar-i*), pl. (∼ *viñ-ar-è*), fut. (∼ *viñ-eyñ*, *viñ-iv-ono*),

viñ-ar-i: 2. l. (∼ *viñ-ar-eyñ*), pl. (∼ *viñ-ar-è*), fut. (∼ *viñ-i*, *viñ-iv-ovo*),

viñ-arâv-i: 1. l. (∼ *viñ-arâv-o*), sg. (∼ *viñ-arâv-ono*), kond. (∼ *vēñ-i*),

viñ-arâv-o: 3. l. (∼ *viñ-arâv-i*, *viñ-arâv-ono*, *viñ-arâv-ovo*), kond. (∼ *veñ*, *vēñ-a*), itd.,

vey: sg. (∼ *viñ-i*), imperativ (∼ *vēñ-i*),

viñi: pl. (∼ *veñ*); opoz. načina izražena vrednotama govornoga jezika.

Infinitiv: *viñ-ey*.

Gerund: *viñ-ēndo*.

Particip perfekta pasiva:

viñ-ow: m. rod (∼ viñ-owd-a), sg. (∼ viñ-owd-i),

viñ-owd-a: ž. rod (∼ viñ-ow), sg. (∼ viñ-owd-e),

viñ-owd-i: m. rod (∼ viñ-owd-e), pl. (∼ viñ-ow),

viñ-owd-e: ž. rod (∼ viñ-owd-i), pl. (∼ viñ-owd-a).

Oblici glagola *tiñey* 'držati' posve se podudaraju s oblicima glagola *viñey*.

c. pudì 'moći'

poy: 1. l. (∼ pol), sg. (∼ pud-eyŋ), prez. (∼ pud-iv-i, pud-ar-è), ind. (∼ pōs-i, pud-arāv-i),

pol: 3. l. (∼ poy, pud-eyŋ, pud-i), prez. (∼ pud-iv-a, pud-ar-ò), ind. (∼ pōs-a, pud-arāv-o),

pud-eyŋ: 1. l. (∼ pud-i), pl. (∼ poy), prez. (∼ pud-iv-ono, pud-ar-eyŋ), ind. (∼ pud-arāv-ono),

pud-i: 2. l. (∼ pud-eyŋ), pl. (∼ poy), prez. (∼ pud-iv-ovo, pud-ar-ì), ind. (∼ pud-arāv-ovo),

pōs-i: 1. l. (∼ pōs-a), sg. (∼ pud-eyŋ), prez. (∼ pud-is-i), konj. (∼ poy, pud-arāv-i),

pōs-a: 3. l. (∼ pōs-i, pud-eyŋ, pud-i), prez. (∼ pud-is-o), konj. (∼ pol, pud-arāv-o),

pud-iv-i: 1. l. (∼ pud-iv-a), sg. (∼ pud-iv-ono), impf. (∼ poy, pud-ar-è), ind. (∼ puŋ-is-i).

pud-iv-a: 3. l. (∼ pud-iv-i, pud-iv-ono, pud-iv-ovo), impf. (∼ pol, pud-ar-ò), ind. (∼ pud-is-o),

pud-iv-ono: 1. l. (∼ pud-iv-ovo), pl. (∼ pud-iv-i), impf. (∼ pud-eyŋ, pud-ar-eyŋ), ind. (∼ pud-is-ono),

pud-iv-ovo: 2. l. (∼ pud-iv-ono), pl. (∼ pud-iv-i), impf. (∼ pud-i, pud-ar-ì), ind. (∼ pud-is-ovo),

pud-is-i: 1. l. (∼ pud-is-o), sg. (∼ pud-is-ono), impf. (∼ pōs-i), konj. (∼ pud-iv-i),

pud-is-o: 3. l. (∼ pud-is-i, pud-is-ono, pud-is-ovo), impf. (∼ pōs-a), konj. (∼ pud-iv-a),

pud-is-ono: 1. l. (∼ pud-is-ovo), pl. (∼ pud-is-i), impf. (∼ pud-eyŋ), konj. (∼ pud-iv-ono),

pud-is-ovo: 2. l. (∼ pud-is-ono), pl. (∼ pud-is-i), impf. (∼ pud-i), konj. (∼ pud-iv-ovo),

pud-ar-è: 1. l. (∼ pud-ar-ò), sg. (∼ pud-ar-eyŋ), fut. (∼ poy, pud-iv-i),

pud-ar-ò: 3. l. (∼ pud-ar-è, pud-ar-eyŋ, pud-ar-i), fut. (∼ pol, pud-iv-a),

pud-ar-eyŋ: 1. 1. (~ pud-ar-i), pl. (~ pud-ar-è), fut. (~ pud-eyŋ, pud-iv-ono),

pud-ar-i: 2. 1. (~ pud-ar-eyŋ), pl. (~ pud-ar-è), fut. (~ pud-i, pud-iv-ovo),

pud-arâv-i: 1. 1. (~ pud-arâv-o), sg. (~ pud-arâv-ono), kond. (~ poy, pōs-i),

pud-arâv-o: 3. 1. (~ pud-arâv-i, pud-arâv-ono, pud-arâv-ovo), kond. (~ pol, pōs-a),

pud-arâv-ono: 1. 1. (~ pud-arâv-ovo), pl. (~ pud-arâv-i). kond. (~ pud-eyŋ),

pud-arâv-ovo: 2. 1. (~ pud-arâv-ono), pl. (~ pud-arâv-i), kond. (~ pud-i).

Infinitiv: *pud-i*.

Gerund: *pud-ēndo* (fakult. varijanta: *pod-ēndo*).

Particip perfekta pasiva: (bez opozicija roda i broja, jer nije prelazan) *pud-is-to*.

d. *vul̃i* 'htjeti'

Ovaj glagol ima tri varijante leksema: *voy-/vol/vul-*. Distribucija ovih alomorfa poklapa se posvema s distribucijom alomorfa *poy/pol/pud-/- (pod-)* u prethodnom glagolu *pudi* 'moći', osim konjunktiva prezenta, koji u shemi glagola *pudi* ima posebni (četvrti) alomorf *pōs-*, dok glagol *vul̃i* i za konjunktiv prezenta upotrebljava alomorf *voy-*. Kako je jedini specifični oblik konjunktiva prezenta u vodnjanskom onaj za 3. lice, navodim samo njega:

vōy-a: 3. 1. (~ voy, vuleyŋ, vuli), prez. (~ vul-is-o), konj. (~ vol, vul-arâv-o),

Konjunktiv glagola *vul̃i* praktički nije potvrđen, nego je dobiven u pregledu konjugacije toga glagola. Posve je nepopularan i rijedak u vodnjanskom dijalektu.

U nekim se oblicima pojavljuje fakultativna varijanta *vur-* mjesto *vul-*. To su ovi oblici:

1. i 2. lice prez. ind. plur.: *vur-i* pored *vul-i*;
2. imperfekt indikativa (rijetko): *vur-iv-i*, *vur-iv-a*, *vur-iv-ono*, *vur-iv-ovo*, pored češćega *vul-iv-i*, *vul-iv-a*, *vul-iv-ono*, *vul-iv-ovo*;
3. imperfekt konjunktiva: podjednako su frekventne obje varijante: *vul-is-i*, *vul-is-o*, *vul-is-ono*, *vul-is-ovo*, odnosno: *vur-is-i*, *vur-is-o*, *vur-is-ono*, *vur-is-ovo*;
4. kondicional u kojem je svaka od dviju varijanata leksema popraćena i posebnom varijantom vremensko-načinskog morfema: ako je leksem *vul-*, vremensko-načinski morfem pojavljuje se u obliku *-arâv-*, koji se, dakle, podudara s vremensko-načinskim morfemom

kondicionala svih drugih glagola na *-i*; naprotiv, ako leksem dolazi u obliku fakultativne varijante *vur-*, vremensko-načinski morfem kondicionala je *-âv-*, dakle je jednak indikativu imperfekta, što je jedinstveni slučaj u vodnjanskoj konjugaciji.⁶ Evo oblika s jednom i drugom varijantom leksema, odnosno vremensko-način-skog morfema:

- sg. 1. i 2. lice: *vul-arâv-i* ili *vur-âv-i*,
 pl. 1. lice: *vul-arâv-ono* ili *vur-âv-ono*,
 pl. 2. lice: *vul-arâv-ovo* ili *vur-âv-ovo*,
 3. lice: *vul-arâv-o* ili *vur-âv-o*.

Budući da se oblici podudaraju u gotovo svim detaljima s oblicima glagola *pudi* mogu se individualizirati pomoću istih komutacija, smatram da nije potrebno davati pozicije pojedinih oblika sa svim drugima, kao što to dajem kod ostalih glagola.

5. Gerund, pored *vul-êndo*, može glasiti i *vur-êndo*. U izgovoru nekih ispitanika čuje se i varijanta *volêndo*, koja je vjerojatno italijani-zam.
6. Particip perfekta pasiva glasi gotovo isključivo *vur-is-to* (bez opozicije roda i broja). Oblik *vulow* dao mi je samo Moscheni: vjerojatno je to »vodnjanzirani« oblik talijanskog participa *voluto* prema podudarnosti: talijanski *-uto* = vodnjanski *-ow*.

Izbor između dviju varijanata leksema *vul-*, odnosno *vur-*, nije ničim određen. Jedino u vrlo specijalnom slučaju, ako u rečenici neposredno iza oblika glagola *vuli* za 2. lice plurala prezenta slijedi imenica *vuli* 'maslina' dolazi samo varijanta *vur-*: cfr. Ive. o. e., str. 193.: *Dumęnego, vurì vuli?* 'Dumęnego, hoćete maslina?' (gotovo kao igra riječi).

e. *vi* (fakultativna varijanta: *avi*) 'imati'

- y-è*: 1. l. ($\sim y-\hat{o}$), sg. ($\sim v-\epsilon y\eta$), prez. ($\sim v-iv-i$, *v-ar-è*), ind. ($\sim \hat{a}by-i$, *v-arâv-i*),
y-ò: 3. l. ($\sim y-\hat{e}$ - *v-ey\eta*, *v-i*), prez. ($\sim v-iv-a$, *v-ar-ò*), ind. ($\sim \hat{a}by-a$, *v-arâv-o*),
v-ey\eta: 1. l. ($\sim v-i$), pl. ($\sim y-\hat{e}$), prez. ($\sim v-iv-ono$, *v-ar-ey\eta*), ind. ($\sim v-arâv-ono$),
v-i: 2. l. ($\sim v-\epsilon y\eta$), pl. ($\sim y-\hat{e}$), prez. ($\sim v-iv-ovo$, *v-ar-i*), ind. ($\sim v-arâv-ovo$),
âby-i: 1. l. ($\sim \hat{a}by-a$), prez. ($\sim v-is-i$), sg. ($\sim v-\epsilon y\eta$), konj. ($\sim y-\hat{e}$, *v-arâv-i*),

⁶ Zbog svog potpuno izoliranog položaja u strukturi vodnjanskih glagola kondicional *vurâvi* bit će najvjerojatnije produkt kontaminacije autohtone varijante *vulârâvi* i talijanskog *vorrei*, odnosno *vorria*.

âbu-a: 3. l. (∼ âby-i, v-eyŋ- v-i), prez. (∼ v-is-o), konj. (∼ y-ò, v-arâv-o),
v-iv-i: 1. l. (∼ v-iv-a), sg. (∼ v-iv-ono), impf. (∼ y-è, v-ar-è), ind. (∼ v-is-i),
v-iv-a: 3. l. (∼ v-iv-i, v-iv-ono, v-iv-ovo), impf. (∼ y-ò, v-ar-ò), ind. (∼ v-is-o),
v-iv-ono: 1. l. (∼ v-iv-ovo), pl. (∼ v-iv-i), impf. (∼ v-eyŋ, v-ar-eyŋ), ind. (∼ v-is-ono),
v-iv-ovo: 2. l. (∼ v-iv-ono), pl. (∼ v-iv-i), impf. (∼ v-i, v-ar-i), ind. (∼ v-is-ovo),
v-is-i: 1. l. (∼ v-is-o), sg. (∼ v-is-ono), impf. (∼ âby-i), konj. (∼ v-iv-i),
v-is-o: 3. l. (v-is-i, v-is-ono, v-is-ovo), impf. (∼ âby-a), konj. (∼ v-iv-a),
v-is-ono: 1. l. (∼ v-is-ovo), pl. (∼ v-is-i), impf. (∼ v-eyŋ), konj. (∼ v-iv-ono),
v-is-ovo: 2. l. (∼ v-is-ono), pl. (∼ v-is-i), impf. (∼ v-i), konj. (∼ v-iv-ovo),
v-ar-è: 1. l. (∼ v-ar-ò), sg. (∼ v-ar-eyŋ), fut. (∼ y-è, v-iv-i),
v-ar-ò: 3. l. (∼ v-ar-è, v-ar-eyŋ, v-ar-i), fut. (∼ y-ò, v-iv-a),
v-ar-eyŋ: 1. l. (∼ v-ar-i), pl. (∼ v-ar-è), fut. (∼ v-eyŋ, v-iv-ono),
v-ar-i: 2. l. (∼ v-ar-eyŋ), pl. (∼ v-ar-è), fut. (∼ v-i, v-iv-ovo),
v-arâv-i: 1. l. (∼ v-arâv-o), sg. (∼ v-arâv-ono), kond. (∼ y-è, âby-i),
v-arâv-o: 3. l. (∼ v-arâv-i, v-arâv-ono, v-arâv-ovo), kond. (∼ y-ò, âby-a),
v-arâv-ono: 1. l. (∼ v-arâv-ovo), pl. (∼ v-arâv-i), kond. (∼ v-eyŋ),
v-arâv-ovo: 2. l. (∼ v-arâv-ono), pl. (∼ v-arâv-i), kond. (∼ v-i).
âby-i: sg. (∼ v-i), imperativ (∼ y-è),
v-i: pl. (∼ âby-i): opozicija načina izražena vrednotama govornog jezika.

Infinitiv: *v-i* (var. *av-i*).

Gerund: *v-endo*.

Particip perfekta pasiva: posebni alomorf *b-*:

b-ow: m. rod (∼ b-owd-a), sg. (∼ b-owd-i),

b-owd-a: ž. rod (∼ b-ow), sg. (∼ b-owd-e),

b-owd-i: m. rod (∼ b-owd-e), pl. (∼ b-ow),

b-owd-e: ž. rod (∼ b-owd-i), pl. (∼ b-owd-a).

f. *savi* 'znati'

Glagol *savi* ima tri alomorfa leksema: *s-/sav-/sâpy-*, koji se u potpunosti poklapaju s distribucijom alomorfa leksema *y-/v-/âby-* glagola *vi*, pa stoga ne navodim posebno oblike glagola *savi*. Jedina je razlika u participu perfekta pasiva: za razliku od *vi*, glagol *savi* izvodi i particip od leksemseke varijante *sav-*, infiksa *-is-* i formanta *-to*: *sav-is-to*. Particip ne izražava ni rod ni broj, kao i kod drugih modalnih glagola.

g. čo 'uzeti'

- čōg-i*: 1. 1. (∼ č-o), sg. (∼ čul-eyŋ), prez. (∼ čul-iv-i, čug-ar-è), ind. (∼ čug-arāv-i),
č-o: 3. 1. (∼ čōg-i, čnl-eyŋ, čul-i), prez. (∼ čul-iv-a, čug-ar-ò), ind. (∼ čōg-a, čug-arāv-o),
čul-eyŋ: 1. 1. (∼ čul-i), pl. (∼ čōg-i), prez. (∼ čul-iv-ono, čug-ar-eyŋ), ind. (∼ čug-arāv-ono),
čul-i: 2. 1. (∼ čul-eyŋ), pl. (∼ čōg-i), prez. (∼ čul-iv-ovo, čug-ar-i), ind. (∼ čug-arāv-ovo),
čōg-a: 3. 1. (∼ čōg-i, čnl-eyŋ, čul-i), prez. (∼ čul-is-o), konj. (∼ č-o, čug-arāv-o),
čul-iv-i: 1. 1. (∼ čul-iv-a), sg. (∼ čul-iv-ono), impf. (∼ čōg-i, čug-ar-è), ind. (∼ čul-is-i),
čul-iv-a: 3. 1. (∼ čul-iv-i, čul-iv-ono, čul-iv-ovo), impf. (∼ č-o, čug-ar-ò), ind. (∼ čul-is-o),
čul-iv-ono: 1. 1. (∼ čul-iv-ovo), pl. (∼ čul-iv-i), impf. (∼ čul-eyŋ, čug-ar-eyŋ), ind. (∼ čul-is-ono),
čul-iv-ovo: 2. 1. (∼ čul-iv-ono), pl. (∼ čul-iv-i), impf. (∼ čul-i, čug-ar-i), ind. (∼ čul-is-ovo),
čul-is-i: 1. 1. (∼ čul-is-o), sg. (∼ čul-is-ono), impf. (∼ čōg-i), konj. (∼ čul-iv-i),
čul-is-o: 3. 1. (∼ čul-is-i, čul-is-ono, čul-is-ovo), impf. (∼ čōg-a), konj. (∼ čul-iv-a),
čul-is-ono: 1. 1. (∼ čul-is-ovo), pl. (∼ čul-is-i), impf. (∼ čul-eyŋ), konj. (∼ čul-iv-ono),
čul-is-ovo: 2. 1. (∼ čul-is-ono), pl. (∼ čul-is-i), impf. (∼ čul-i), konj. (∼ čul-iv-ovo),
čug-ar-è: 1. 1. (∼ čug-ar-ò), sg. (∼ čug-ar-eyŋ), fut. (∼ čōg-i, čul-iv-i),
čug-ar-ò: 3. 1. (∼ čug-ar-è, čug-ar-eyŋ, čug-ar-i), fut. (∼ č-o, čul-iv-a),
čug-ar-eyŋ: 1. 1. (∼ čug-ar-i), pl. (∼ čug-ar-è), fut. (∼ čul-eyŋ, čul-iv-ono),
čug-ar-i: 2. 1. (∼ čug-ar-eyŋ), pl. (∼ čug-ar-è), fut. (∼ čul-i, čul-iv-ovo),
čug-arāv-i: 1. 1. (∼ čug-arāv-o), sg. (∼ čug-arāv-ono), kond. (∼ čōg-i),
čug-arāv-o: 3. 1. (∼ čug-arāv-i, čug-arāv-ono, čug-arāv-ovo), kond. (∼ č-o, čōg-a),
čug-arāv-ono: 1. 1. (∼ čug-arāv-ovo), pl. (∼ čug-arāv-i), kond. (∼ čul-eyŋ),
čug-arāv-ovo: 2. 1. (∼ čug-arāv-ono), pl. (∼ čug-arāv-i), kond. (∼ čul-i),
čo: sg. (∼ čul-i), imperativ (∼ čōg-i),
čul-i: pl. (∼ čo): opozicija načina izražena vrednotama govornog jezika.

Infinitiv: *čo*.

Gerund: *čoľ-ěndo*.

Particip perfekta pasiva:

čoľ-to: m. rod (~ *čoľ-ta*), sg. (~ *čoľ-ti*),

čoľ-ta: ž. rod (~ *čoľ-to*), sg. (~ *čoľ-te*).

čoľ-ti: m. rod (~ *čoľ-te*), pl. (~ *čoľ-to*),

čoľ-te: ž. rod (~ *čoľ-ti*), pl. (~ *čoľ-ta*).

h. *dey* 'rečí'

deyg-i: 1. 1. (~ *dey*), sg. (~ *diz-ęyŋ*), prez. (~ *diz-iv-i*, *d-ir-ě*), ind. (~ *d-irāv-i*),

dey: 3. 1. (~ *deyg-i*, *diz-ęyŋ*, *diz-i*), prez. (~ *diz-iv-a*, *d-ir-ò*), ind. (~ *deyg-a*, *d-irāv-o*),

diz-ęyŋ: 1. 1. (~ *diz-i*), pl. (~ *deyg-i*), prez. (~ *diz-iv-ono*, *d-ir-ęyŋ*), ind. (~ *d-irāv-ono*),

diz-i: 2. 1. (~ *diz-ęyŋ*), pl. (~ *deyg-i*), prez. (~ *diz-iv-ovo*, *d-ir-i*), ind. (~ *d-irāv-ovo*),

deyg-a: 3. 1. (~ *deyg-i*, *diz-ęyŋ*, *diz-i*), prez. (~ *diz-is-o*), konj. (~ *dey*, *d-irāv-o*),

diz-iv-i: 1. 1. (~ *diz-iv-a*), sg. (~ *diz-iv-onò*), impf. (~ *deyg-i*, *d-ir-ě*), ind. (~ *diz-is-i*),

diz-iv-a: 3. 1. (~ *d-iz-iv-i*, *diz-iv-ono*, *diz-iv-ovo*), impf. (~ *dey*), ind. (~ *diz-is-o*),

diz-iv-ono: 1. 1. (~ *diz-iv-ovo*), pl. (~ *diz-iv-i*), impf. (~ *diz-ęyŋ*), ind. (~ *diz-is-ono*),

diz-iv-ovo: 2. 1. (~ *diz-iv-ono*), pl. (~ *diz-iv-i*), impf. (~ *diz-i*), ind. (~ *diz-is-ovo*),

diz-is-i: 1. 1. (~ *diz-is-o*), sg. (~ *diz-is-ono*), impf. (~ *deyg-i*), konj. (~ *diz-iv-i*),

diz-is-o: 3. 1. (~ *diz-is-i*, *diz-is-ono*, *diz-is-ovo*), impf. (~ *deyg-a*), konj. (~ *diz-iv-a*),

diz-is-ono: 1. 1. (~ *diz-is-ovo*), pl. (~ *diz-is-i*), impf. (~ *diz-ęyŋ*), konj. (~ *diz-iv-ono*),

diz-is-ovo: 2. 1. (~ *diz-is-ono*), pl. (~ *diz-is-i*), impf. (~ *diz-i*), konj. (~ *diz-iv-ovo*),

d-ir-ě: 1. 1. (~ *d-ir-ò*), sg. (~ *d-ir-ęyŋ*), fut. (~ *deyg-i*),

d-ir-ò: 3. 1. (~ *d-ir-ě*, ~ *d-ir-ęyŋ*, ~ *d-ir-i*), fut. (~ *dey*),

d-ir-ęyŋ: 1. 1. (~ *d-ir-i*), pl. (~ *dir-ě*), fut. (~ *diz-ęyŋ*),

d-ir-i: 2. 1. (~ *d-ir-ęyŋ*), pl. (~ *d-ir-ě*), fut. (~ *diz-i*),

d-irāv-i: 1. 1. (~ *d-irāv-o*), sg. (~ *d-irāv-ono*), kond. (~ *deyg-i*),

d-irāv-o: 3. 1. (~ *d-irāv-i*, *d-irāv-ono*, *d-irāv-ovo*), kond. (~ *dey*, *deyg-a*),

d-irāv-ono: 1. 1. (~ *d-irāv-ovo*), pl. (~ *d-irāv-i*), kond. (~ *diz-ęyŋ*),

d-irāv-ovo: 2. l. (∼ *d-irāv-ono*), pl. (∼ *d-irāv-i*), kond. (∼ *diz-i*),
dey: sing. (∼ *diz-i*), imperativ (∼ *deyg-i*),
diz-i: pl. (∼ *dey*); opozicija načina izražena kontekstom ili intonacijom,
mimikom itd.

Infinitiv: *dey*.

Gerund: *diz-ēndo*.

PPP: *deyto* (jedini oblik bez opozicije roda i broja, jer povratni se glagoli konjugiraju većinom sa *vi* 'avere', a u funkciji pridjeva (kao talijanski *il detto, la detta*) ne dolazi u vodnjanskom autohtonom govoru).

Oblik *deyto* rastavljam kao *dey-* i *-to*, radije nego na tri morfa: *d-* leksem, *-ey-* participijski infiks i *-to* formant, jer bismo time dobili participijski infiks *-ey-* kao jedinstveni oblik alomorfa za oba roda i oba broja pokraj već poznatog infiksa *-ey/-eyd-*.

i. *zey* 'ići'

Alomorfi leksema ovog glagola su: *vâg-/v-/z-/vây-*. Njihova se distribucija poklapa s distribucijom alomorfa leksema glagola *dey*, i to ovako:

vâg- odgovara *deyg-* u indikativu,

vây- odgovara *deyg-* u konjunktivu (postoji i *vâg-* u konjunktivu: fakultativna varijanta),

v- odgovara *dey* u prezentu indikativa i imperativu,

z- odgovara *diz-* i *d-* zajedno.

Razlike:

VN morfem kod glagola *zey* u futuru je *-ar-*, u kondicionalu *-arâv-*;

PPP građen od alomorfa *z-*, ne od *v-*, kako bi trebalo biti da je paralelizam potpun; partitivni infiks je *-ey/-eyd-*, a formanti su *ø*, *-a*, *-i*, *-e*; dakle: *zey*, *zeyda*, *zeydi*, *zeyde*.

j. *ēsī* 'biti'

soyŋ: 1. l. (∼ *zi*), sg. (∼ *suñ-eyŋ*), prez. (∼ *yer-i*), ind. (∼ *sey-i*),

zi: 3. l. (*soyŋ*, *suñ-eyŋ*, *suñ-i*), prez. (∼ *yer-a*), ind. (∼ *sey-a*),

suñ-eyŋ: 1. l. (∼ *suñ-i*), pl. (∼ *soyŋ*), prez. (∼ *yèr-ono*), ind. (∼ *s-arâv-ono*),

suñ-i: 2. l. (∼ *suñ-eyŋ*), pl. (∼ *soyŋ*), prez. (∼ *yèr-ovo*), ind. (∼ *s-arâv-ovo*),

sey-i: 1. l. (∼ *sey-a*), sg. (∼ *suñ-eyŋ*), prez. (∼ *fōs-i*), konj. (∼ *soyŋ*),

sey-a: 3. l. (∼ *sey-i*, *suñ-eyŋ*, *suñ-i*), prez. (∼ *fōs-o*), konj. (∼ *zi*),

yer-i: 1. l. (∼ *yer-a*), sg. (∼ *yèr-ono*), impf. (∼ *soyŋ*), ind. (∼ *fōs-i*),

yer-a: 3. l. (∼ *yer-i*, *yèr-ono*, *yèr-ovo*), impf. (∼ *zi*), ind. (∼ *fōs-o*),

yèr-ono: 1. l. (∼ *yèr-ovo*), pl. (∼ *yer-i*), impf. (∼ *suñ-eyŋ*), ind. (∼ *fōs-ono*),

yèr-ovo: 2. l. (∼ *yèr-ono*), pl. (∼ *yer-i*), impf. (∼ *suñ-i*), ind. (∼ *fōs-ovo*),

fōs-i: 1. l. (∼ *fōs-o*), sg. (∼ *fōs-ono*), impf. (∼ *sey-i*), konj. (∼ *yer-i*),
fōs-o: 3. l. (∼ *fōs-i*, *fōs-ono*, *fōs-ovo*), pl. (∼ *fōs-i*), impf. (∼ *suñ-eyŋ*),
fōs-ono: 1. l. (∼ *fōs-ovo*), pl. (∼ *fōs-i*), impf. (∼ *suñ-eyŋ*), konj. (∼ *yèr-ono*),
fōs-ovo: 2. l. (∼ *fōs-ono*), pl. (∼ *fōs-i*), impf. (∼ *suñ-i*), konj. (∼ *yèr-ovo*),
s-ar-è: 1. l. (∼ *s-ar-ò*), sg. (∼ *s-ar-eyŋ*), fut. (∼ *seyŋ*, *yer-i*),
s-ar-ò: 3. l. (∼ *s-ar-è*, *s-ar-eyŋ*, *s-ar-i*), fut. (∼ *zi*, *yer-a*),
s-ar-eyŋ: 1. l. (∼ *s-ar-i*), pl. (∼ *s-ar-è*), fut. (∼ *suñ-eyŋ*, *yèr-ono*),
s-ar-i: 2. l. (∼ *s-ar-eyŋ*), pl. (∼ *s-ar-è*), fut. (∼ *suñ-i*, *yèr-ovo*).

Oblike kondicionala ne navodim posebno, jer je leksem jednak futur-skome, a formanti jednaki svima prethodnima formantima u kondicionalu.

sey-i: sing. (∼ *sii*), imperativ (∼ *soyŋ*),

sii: pl. (∼ *sey-i*), imperativ (∼ *suñ-i*).

Oblik *sii* vrlo je rijedak i dobiven samo od Moschenija, u pregledu konjugacije *ēsi*, a ne u spontanom govoru. Ovaj oblik, ukoliko dolazi, smatram jednim morfom, jer bismo dijeljenjem na *si-* i *-i* dobili dva morfema u jedinstvenoj distribuciji.

Infinitiv: *ēs-i*,

Gerund: *s-ēndo*,

PPP: *st-ā*: m. rod (∼ *st-ād-a*), sg. (∼ *st-ād-i*),

st-ād-a: ž. rod (∼ *st-à*), sg. (∼ *st-ād-e*),

st-ād-i: m. rod (∼ *st-ād-e*), pl. (∼ *st-à*),

st-ād-e: ž. rod (∼ *st-ād-i*), pl. (∼ *st-ād-a*).

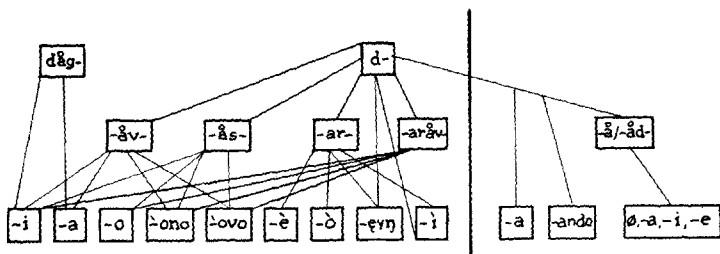
Napomene.

1. Alomorf leksema *suñ-* ima fakultativnu varijantu *siñ-*.
2. Alomorf *fōs-* ima fakultativnu varijantu *fus-*. Budući da i u formantima *‘ono*, *‘ovo* oscilira izgovor prvog /o/ između [o] i [u], moguće su u govoru četiri kombinacije: *fōsono*, *fūsono*, *fōsuno* i *fūsuno*. Najčešće se susreću prve dvije.
3. U 2. licu plurala prezenta indikativa i konjunktiva pored oblika *suñi* postoji i rijetka fakultativna varijanta *si*.

7. Pokušaj grafičkog prikaza grade glagola s alternacijom

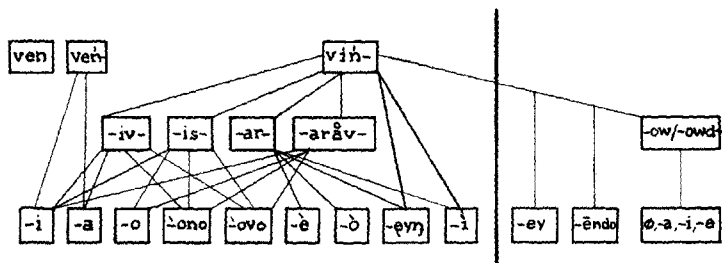
1. Gornji red sadržava alomorfe leksema, srednji VN morfeme, a donji formante.
2. Desni dio, odvojen vertikalnom crtom, sadrži nefinitne oblike, lijevi finitne.

1. *da*:

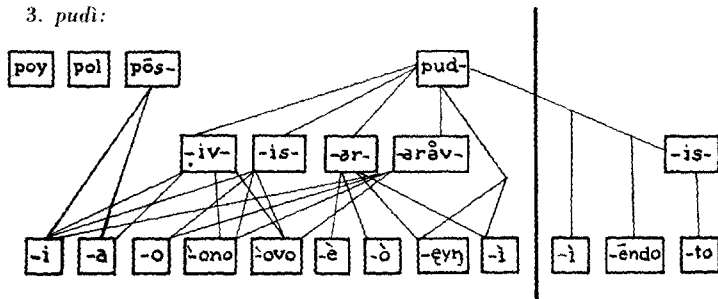
Identična je shema za glagol *sta* 'stajati', 'biti', a i za *fa* 'činiti', koji međutim u participu perfekta pasiva ima posebni alomorf *fa*, infiks *Ø* i formant *-to*.

2. *viñey*:

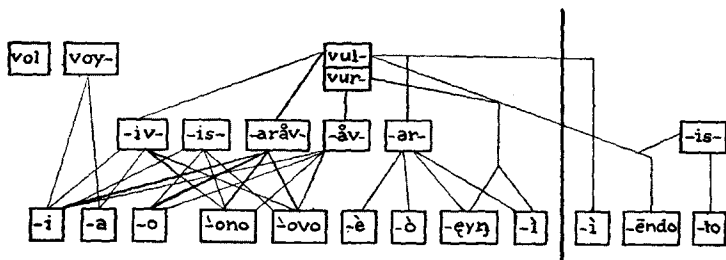

Potpuno je identična shema za glagol *tiñey* 'držati'.

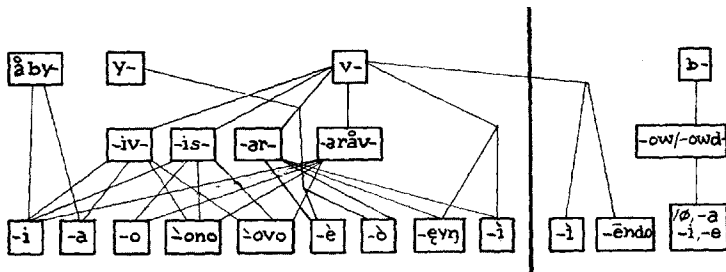
3. *pudi*:

4. vuli:

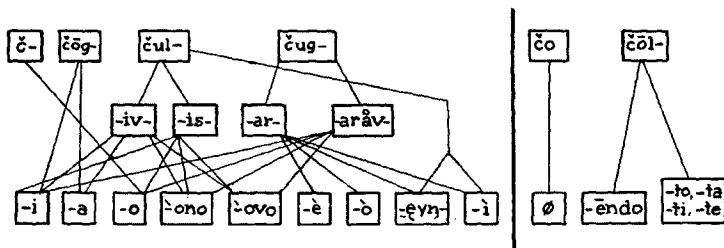
5. vi:

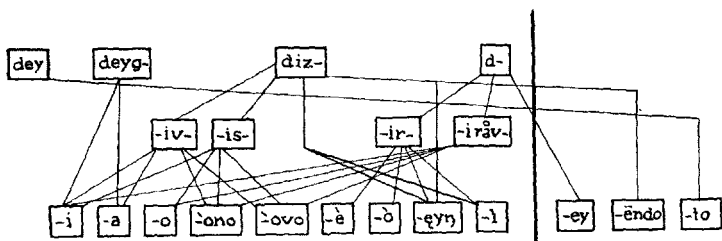
6. savi:

Shema je analogna onoj za *vi*, samo što je particip građen od alomorfa *sav-* (dakle nema posebni alomorf), infiksa *-is-* i formanta *-to*.

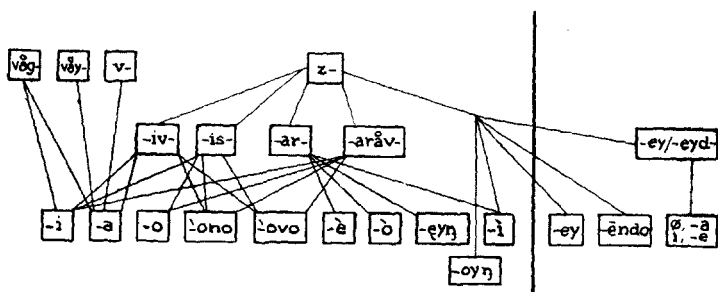
7. čo:

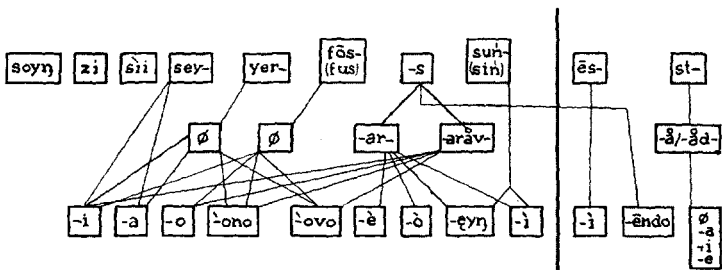
8. dey:

9. zey:

10. ēsi:

8. Unipersonalni glagoli

Nasuprot velikom broju unipersonalnih glagola u talijanskom jeziku i njegovim dijalektima, vodnjanski govor poznaje samo tri unipersonalna glagola. To su ovi glagoli:

1. *pyow* 'kiša pada', s varijantom *pyōvo* 'id.'
imperfekt: *pyuviva*,
futur: *pyuvarò*,
kondicional: *pyuvaràvo*,
PPP: *pyuvisto*.

Oblici su, dakle, građeni od leksema koji poznaje alternaciju u ovoj formi: *pyōv-*, *pyov/pyuv-*, s time da prvi alternant, u svoje dvije varijante, anticipira isključivo prezent, a drugi sva ostala vremena i oblike; pored leksema, u građu oblika ulaze i vremensko-načinski morfemi *-ar-* za futur, *-iv-* za imperfekt, *-arāv-* za kondicional, i infiks *-is-* za tvorbu PPP; napokon oblici su građeni i od formanata: $\emptyset$ odnosno *-o* u prezentu, *-a* u imperfektu, *-ò* u futuru, *-o* u kondicionalu i *-to* u PPP.

Izražavanje opozicija se dakle u svemu uklapa u shemu pluripersonalnih glagola, uz alternaciju leksema, kako smo je već kod tih glagola upoznali.

2. *lampizà* 'sijevati'. Potvrđen je samo prezent: *lampizia*. Glagol je građen od leksema *lampiz-* koji u sebi sadrži osnovu *lamp-* i glagolski infiks *-iz-* (v. s. v. u poglavlju o derivacionim infiksima), vremensko-načinskog infiksa u prezentu *-i-* i formanta *-a*.

I ovaj se glagol dakle uklapa u shemu građe glagola na *-à*.

3. *beña* 'treba'.

Oblici:

- prezent: *beña*,
imperfekt: *beñàva*,
futur: *beñarò*
kondicional: *beñaràvo*.

Leksem dakle nema alternacije; vremensko-načinski morfemi i formanti poklapaju se s onima kod pluripersonalnih pravilnih glagola.

Do sada nije potvrde perfekt glagola *beña*; u tome ga zamjenjuje unipersonalna perifraza *a yo tukisto*. Ova posljednja perifraza čini se kao specijalizirana za perfekt; u prezentu i u ostalim vremenima dolazi znatno rjeđe.

Infinitivi od ovih glagola, odnosno perifraza, postoje samo teoretski. U živom govoru nisu potvrđeni.

f. Glagolski determinanti (adverbi)

U ovom izlaganju dijelim adverbne u ove grupe:

1. adverbni načina,
2. adverbni materijalnih okolnosti vremena i mjesta,
3. adverbni modaliteta (sigurnosti, vjerojatnosti, nesigurnosti itd.).⁷

U skladu s Romanijom uopće, adverbni u vodnjanskom imaju funkciju determinacije, bilo glagola (mnogo češće), bilo pridjeva (znatno rjeđe). Međutim, dok su u talijanskom i ostalim romanskim jezicima zapadne Romanije adverbni brojni i često upotrebljavani, a povrh toga adverbni načina i neki drugi karakterizirani sufixom *-mente* (koji prema Ballyju izražava slaganje adverba i glagola kao formanti kod pridjeva, o. c., p. 229), u vodnjanskom govoru opažamo siromaštvo baš adverbni načina. U svom radu na terenu, dakle u živom govoru, skupio sam samo tri primjera adverbni na *-mente*, od kojih su dva ili bar jedan od njih italijanizmi (cfr. fonetizam):

<i>Vodnjanski:</i>	<i>Talijanski:</i>	<i>Srpskohrvatski:</i>
1. ... al kâta al muradûr k' al fumava biatamē- te. (u anegdoti od G. Moschenija)	...trova il muratore che fumava beatamente.	...nađe zidara kako puši sav blažen.
2. ... ma stu ano zi poka vuli; mizeramēyto, parki a zi sikowra. (iz dijaloga: E. Zukarich)	... ma quest' anno c'è po- che olive; miseramente, perché c'è la siccità.	...ali ove godine ima ma- lo maslina; siromašno je jer je suša.
3. I to no vol, i mey nu zi kontēynti; Noy duy farēyn l' amûr sekritamēyntē. (Jedan »bâso« od A. Giacometti).		

Kako se vidi, samo drugi primjer vrijedi: prvi potječe od ispitanika koji i inače pokazuje mnogo utjecaja talijanskog književnog jezika, dok je treći posve malo vrijedan, ne samo zbog izrazito talijanskog fonetizma (grupa *kr*), već i za to što je citirani distih dio pjesme, dakle nije u spontanom govoru.

Iz pisanih tekstova navodim još neke primjere koje međutim u govoru nisam nikada čuo: *aligramēnto*, *libramēnto*, *liberamēntro*, *malamēntro*, *veramēntro*, *infinamēntro* (Ive, o. c. § 183, str. 119).

Siromaštvo vodnjanskog dijalekta u adverbima na *-mente* (*-o*) može se samo djelomično razjasniti fonetskom koincidencijom adverbniog sufixa i infiksa *-mento* za tvorbu glagolskih apstrakta (ista koincidencija

⁷ Adverbne načina izdvajam iz kategorije »materijalnih okolnosti« u posebnu grupu, jer su oni – bar prvobitno – jedini hili karakterizirani sufixom *-mente*, pa zauzimaju tako, u neku ruku, poseban položaj među adverbima.

bila je još jača npr. u francuskom, pa ipak nije dovela do eliminacije adverbâ), odnosno sklonošću vodnjanskog govora prema načinskim perifrabama analitičkog tipa (npr. *kula fyâka* 'polagano', *kula primoura* 'brzo, naglo'). Glavni uzrok, po mom mišljenju, jest rasulo i izumiranje vodnjanskog govora uopće, koje rezignira na sve što jezična svijest može osjetiti kao finesu (cfr. jednako siromaštvo u derivaciji i alteraciji) i zadovoljava se s nekoliko osnovnih, grubih kategorija. U skladu s tim, od adverbâ načina i intenziteta jedini zaista popularni, čija frekvencija odgovara prosječnoj frekvenciji romanskog adverba, jesu adverbi:

bey 'dobro', *mâl* 'loše', *tanto* 'mnogo', *mâsa* 'previše' i *pōko* 'malo'.

Primjere upotrebe i značenja smatram da nije potrebno navoditi, jer se u svemu podudaraju s odgovarajućim primjerima iz drugih romanskih area.

Adverbe mjesta, vremena i modaliteta samo ću nabrojiti, jer oni predstavljaju zapravo samostalne leksičke jedinice (supstitute perifraza, npr.: *ovdje* = na ovom mjestu, *često* = mnogo puta itd., cfr. Pottier, o. c., § 349, str. 139) i ne spadaju u sistem; stoga njihov studij ulazi u leksik.

a. Adverbi mjesta:

sâ 'ovdje', *lâ* 'tamo',
avanti 'naprijed', *indreyo* 'nazad',
dezura 'ozgora', *dezuta* 'ozdola',
iniyuri 'nigdje',
viseyn, *takâ* 'blizu', *a reŋto* 'pokraj',
sowyj 'gore', *zu* 'dolje',
dreynto 'unutra', *fora* 'van',
lōnzi 'daleko' itd.

Svi adverbi mjesta odgovaraju kako na pitanje *gdje?* tako i na pitanje *kamo?*. Opozicioni parovi su jasno vidljivi:

sâ ~ *lâ*, *avanti* ~ *indreyo*, *dezura* ~ *dezuta*, *viseyn* (*takâ*) ~ *lōnzi*,
sowyj ~ *zu*, *dreynto* ~ *fora*, itd.

b. Adverbi vremena:

adēso 'sada', *ajkuy* 'danas', *yeri* 'jučer', *dumäy* 'sutra',
seympro 'uvijek', *mây* 'nikada',
(de)čâro 'rijetko', *despiso* 'često',
stamiteyna 'jutros', *stasira* 'večeras', *stanōto* 'noćas',
uūtānto 'svaki čas', *alura* 'tada', *sōwbato* 'odmah', itd.

Ovdje također razabiremo opozicione parove:

ajkuy ~ *dumäu* ~ *yeri*, *seympro* ~ *may*, *(de)čâro* ~ *despiso* itd.

c. Adverbi modaliteta:

vjerojatnost, mogućnost:

fōrsi 'možda'.

poldā 'id.' (glag. lokucija: *pol da*, cfr. tal. *può darsi*),

sigurnost:

sigowro 'sigurno',

syerto 'id.'

I ovdje se opaža redukcija finesa u vodnjanskom govoru: nasuprot talijanskim i francuskim adverbima, koji nijansiraju četiri stupnja od nesigurnosti do sigurnosti:

tal.:	<i>forse</i> ,	<i>può darsi</i>	<i>probabilmente</i>	<i>senz' altro</i>	<i>sicuramente</i> ,
					<i>certamente</i> ,
fr.:	<i>peut-être</i>		<i>probablement</i>	<i>sans doute</i>	<i>certainement</i> ,
					<i>sûrement</i> ,

vodnjanski govor poznaje samo jedan stupanj između nesigurnosti i potpune sigurnosti, a to je adverb *fōrsi*, odnosno sinonim *poldā* 'možda'.

C. TVORBA RIJEČI

Kako sam spomenuo u prethodnom poglavlju, tvorba riječi u vodnjanskom govoru također je siromašna, kao i izvođenje adverbā pomoću sufiksa *-mente*. Upada u oči da se u oba slučaja radi o izvođenju novih riječi od određenih riječi baza. To s jedne strane sigurno dokazuje izvrsni analitički karakter vodnjanskog govora (i u drugim istroromanskim dijalektima situacija je vjerojatno identična ili barem slična), no u većoj mjeri takvo je stanje prouzrokovano dekompozicijom, dezintegracijom čitavog sistema vodnjanskog govora. U današnjoj fazi taj se govor stalno nalazi u fazi uzmaca pred hrvatskim dijalektima, odnosno venecijanskim dijalektom talijanske manjine i ograničen je na samo nekoliko područja, bez jedne čvrste kohezijske sile, koja bi ulijevala životnu snagu cijelom sistemu. Posljedica toga je da, s jedne strane, derivacija i alteracija gube na terenu, a riječi koje su izvedene baš zbog toga gube karakter derivata, tj. vezu sa svojim simpleksom, i postaju samostalne riječi. Zato ćemo među citiranim primjerima naći razmjerno veliki broj fosiliziranih derivata odnosno alterata.

Iz istih razloga siromašna je i alteracija, što ne bismo očekivali, barem na prvi pogled, u govoru ograničenom na neškolorano stanovništvo, koje je, bez sumnje, manje podložno utjecaju rafiniranog i kodificiranog književnog jezičnog uzusa. Vjerojatno i ovdje treba vidjeti rezultat dvaju citiranih razloga: dezorganizacije sistema kao žive cjeline nopće i tendencije prema analitičnosti.

U ispitivanju i iznošenju materijala držim se ove podjele:

a. *Izvođenje riječi:*

1. derivacija,
2. alteracija,
3. izvođenje riječi prefiksima;

b. *Slaganje riječi.*

a. Izvođenje riječi

Elemente odnosno morfeme kojima izvodimo jednu riječ od njene osnove zvat ću *infiksima*, ne *sufiksima*, jer se ti morfemi *umeću* između leksema i formanta, koji dolazi u direktni finalni položaj i izražava gramatičke opozicije. Zadržavam naziv *infiksi* po analogiji i zbog jednostavnosti čak i onda kad iza infiksa ne dolazi nikakav formant (npr. *-edā*, *-ari*, itd.), zato što se s historijskog gledišta može pretpostaviti da je ovdje formant $\emptyset$, tj. da je i ovdje nekada bio pa se u toku razvoja izgubio.

Razlika između *derivacije*, kojom se izvode semantički nove jediuce u leksiku, a koje mogu biti afektivno indiferentne, odnosno neutralne i *alteracije* koja, obrnuto, ne donosi novi semantički sadržaj, već ga samo modificira s afektivnog gledišta, odgovara u vodnjanskom dijalektu istoj razlici u čitavoj Romaniji, pa se neću na njoj duže zadržavati. Napominjem da se prijelaz iz kategorije alteracije u kategoriju derivacije – zbog »trošenja« afektivnog sadržaja i gubitka veze sa simpleksom – opaža naravno i u vodnjanskom. To ću istaći na danim primjerima.

Derivacijski infiksi mogu se podijeliti na dvije grupe:

1. infiksi koji prilikom izvođenja nove riječi ne mijenjaju njezinu kategoriju, npr.: *piro* 'kruška (plod)' → *perèr* 'kruška (stablo)' (obje su riječi imenice); njih ću zvati *intrakategorijskim infiksima* (kratica: *intra-inf.*);
2. infiksi koji izvođeci novu riječ, mijenjaju kategoriju riječi baze, pa npr. izvode imenice od glagola, pridjeve od menica itd., npr.: *lavurà* 'raditi' → *lavurènto* 'radnik'; ove ću infikse nazivati *interkategorijskim infiksima* (kratica: *inter-inf.*).

Ističem još jednom da se često opaža prijelaz iz kategorije derivata u kategoriju simpleksa, tako da koji put nije za neke riječi niti lako odrediti da li su još *derivati*, ili se već osjećaju kao *simpleksi*. Pitanje se komplicira i time što u nekim derivatima nalazimo infikse koji su još živi i kao takvi se i osjećaju, dok osnova više nema veze sa simpleksom i nije više jasna, a ipak se osjeća da je riječ izvedena.

U popis infiksa unio sam sve one infikse koji su barem u jednom od sakupljenih primjera živi i kao takvi se osjećaju.

1. Derivacija

Jedan isti infiks može imati više značenja (v. npr. *-èr*); isto tako jedno te isto značenje može biti zajedničko dvjema ili više infiksa (npr. apstrakt pridjeva: *-isa*, *-cysya*, *-ur*, *-edà*). Prvi se slučaj može usporediti s morfološkim pojmom *ambimorfa*, drugi s *alomorfima*. Smijemo li, na osnovi ovog paralelizma, uvesti termine *ambifiks* i *alofiks*?

Budući da je podjela infiksa prema njihovom semantičkom sadržaju vrlo teška i nikada potpuno oštra i jasna, držat ću se u iznošenju abecednog reda (I), s time da kasnije dadem pregled infiksa prema značenju (II). Specijalni osvrt na produktivnost infiksa *danàs* (III), pregled infiksa prema riječima od kojih izvode nove riječi (IV), alternacije infiksnihi alomorfa (V) i osvrt na intra-inf. i inter-inf. (VI) slijede iza toga.

Ako jedan infiks ima više alomorfa (npr. *-adür*, *-idür*, *-sur*, itd.), navodim sve alomorfe pod onim koji pripada seriji glagola na *-à*, s time da na odnosnim mjestima unosim ostale alomorfe i upućujem na onaj iz serije na *-à* npr.: *-idür* v. *-adür*. Razumije se po sebi da time ne želim stvarati nikakvu hijerarhiju alomorfa, već samo olakšati i učiniti preglednijim iznošenje materijala.

Iza svakog infiksa navodim formante koji dolaze u dotičnim izvedenicama. Ako isti formanti vrijede za dva ili više alomorfa, navodim ih samo pod »glavnihi« alomorfom (onim iz serije na *-à*).

I. Infiksi abecednim redom:

<i>Infiks i formanti:</i>	<i>Aproksimativno značenje:</i>	<i>Primjeri:</i>
1. <i>-äd-</i> (-a, -e) (var.: <i>-eyd-</i>)	glag. apstrakti s kvantitativnim ograničenjem (a); mogu se konkretizirati (b);	a: <i>rid-äd-a</i> , spuntin-äd-a, b: <i>kučar-äd-a</i> <i>pyant-äd-a</i> <i>stañ-äd-a</i> , itd.

Napomena. Pod »kvantitativnim ograničenjem« podrazumijevam izražavanje određenog dijela, bilo prostorno (*kučaràda* 'cucchiaiata'), bilo vremenski (*zurnàda* 'giornata'), bilo napokon u smislu cijepanja glag. akcije na dijelove, »porcije«, dakle aspektalno (*ridàda* 'risata«).

<i>Infiks i formanti.</i>	<i>Aproksimativno značenje:</i>	<i>Primjeri:</i>
2. <i>-adowr-</i> (-a, -e)	glagolski apstrakti (a); mogu se konkretizirati (b);	a: <i>ar-adowr-a</i> , <i>sap-adowr-a</i> , <i>rebat-adowr-a</i> (Ive, 115) b: <i>ser-adowr-a</i> , <i>ziñ-adowr-a</i> itd.

Varijanta: *-idowr*, npr. *buy-idowr-a* 'pjena na uzavreloom moštu', 'vrenje'.

Varijante *-towr-* (*kul-towr-a*) i *-sowr-* nisu više danas žive kao inf.

<i>Infiks i formanti:</i>	<i>Aproksimativno značenje:</i>	<i>Primjeri:</i>
3. <i>-adur-</i> (a, -i, -a, -e)	vršilac radnje (a); persoficirano oruđe (b), mjesto vršenja radnje (c);	a: sap-adür, kas-adür, mur-adür, pesk-adür, piur-adür (Ive 113), b: regol-adür, kul-adür, zgran-adür-a, c: čav-adür (stari i šaljivi termin za krevet).

Varijanta: *-idur-*, npr. *serv-idür*.

Varijante *-tur* i *-sur* za današnji osjećaj nisu više žive, iako paralelizam značenja s riječima kao *sap-adür*, gdje se infiks osjeća, pomaže donekle da i te riječi budu »motivirane« kao izvedenice.

<i>Infiks i formanti:</i>	<i>Aproksimativno značenje:</i>	<i>Primjeri:</i>
4. <i>-ây-</i> (-o, -i)	apstrakti uopće, u najširem smislu (a), mogu se konkretizirati i znače mjesto namijenjeno nečemu (b);	a: nuvis-ay-o (Ive 114), b: stal-ây-o 'staja za kovanje'.

<i>Infiks i formanti:</i>	<i>Aproksimativno značenje:</i>	<i>Primjeri:</i>
5. <i>-al/-ây</i> (a)	infiks bez specijalnog značenja; može se konkretizirati (a); često riječ postaje simpleks (b);	a: natur-âl, tempor-âl, b: manuv-âl.

Napomena. Dva oblika odijeljena kosom crtom, kao *-âl/-ây* znače da su dotični oblici alomorfi u morfematskoj alternaciji.

<i>Infiks i formanti:</i>	<i>Aproksimativno značenje:</i>	<i>Primjeri:</i>
6. <i>-ament-</i> (-o, -i)	glagolski apstrakti	turb-ament-o, zgrab-ament-o (oba u: Ive, 125).

Varijanta: *-iment-*, npr.: *bat-iment-o*, *sent-iment-o*, itd.

Osjećaj za glag. apstrakt najčešće je izbljedio.

<i>Infiks i formanti:</i>	<i>Aproksimativno značenje:</i>	<i>Primjeri:</i>
7. <i>-äns-</i> , <i>-änsy-</i> (-a, -e)	apstrakti od glagola (a) ili pridjeva (b);	a: kuñus-änsy-a (Ive, 112), b: bund-änsy-a.

Varijanta: *-ens-*, *-ensy-*, npr.: *kuñus-ens-a*.

Napomena. Dva oblika infiksa, navedena jedan uz drugi i odijeljena zarezom, označuju dvije fakultativne varijante.

<i>Infiks i formanti:</i>	<i>Aproksimativno značenje:</i>	<i>Primjeri:</i>
8. <i>-änt-</i> (-o, -a, -i, -e)	pridjevi (a), izvedenice često postaju imenice (b);	a: a bund-änt-o, b: furmin-änt-i 'üibice'.

Varijanta: *-ęnt-*, npr.: a: *dispus-ęnt-o* 'nemoćan',
b: *lavur-ęnt-o* 'radnik'.

<i>Infiks i formanti:</i>	<i>Aproksimativno značenje:</i>	<i>Primjeri:</i>
9. - <i>âr-</i> (o, -i)	osobe izvjesnog zvanja ili stanja, i sl.	milit-âr, prezun-âr;
10. - <i>arey-</i> , - <i>ari</i> (samo za prvi oblik: -a, -e)	mjesto vršenja radnje, posebno lokali (a), katkada kolektivno značenje (b);	a: ust-arey-a, spesy-arey-a, bek-arey-a, pored: ust-ari, spesy-ari, bek-ari; b: byaŋk-arey-a;
11. - <i>aris-</i> (-a, -e)	osobe ženskog roda karakterizirane nekim zvanjem (a), personificirano oruđe (b);	a: met-aris-a 'žena što stavlja kruh u peč', b: mand-aris-a 'dio pluga';
12. - <i>arol/-aroy</i> (o, -a, -e)	oruđe:	muk-aròl, fres-arol-a.

U riječi *fresarola* infiks se više ne osjeća, dok se u riječi *mukaròl* još bar djelomično osjeća veza s simpleksom *mukera* i semantički: oba znače posude, no ta veza je suviše slaba, tako da za današnji osjećaj možemo infiks -*aròl* smatrati jedinstvenim, ne složenim od -*ar-* i -*ol*.

Infiks i formanti:

13. -*asyowŋ/-asyōn-*

U do sada sakupljenoj građi nema primjera za taj infiks.

Varijanta: -*isyowŋ* : ?

-*syowŋ* : npr. le-syowŋ pl.: le-syōn-e,

-*usyowŋ* : divu-syowŋ itd.

<i>Infiks i formanti:</i>	<i>Aproksimativno značenje:</i>	<i>Primjeri:</i>
14. - <i>ey-</i> (-a, -e)	pridjevski apstrakti, najčešće danas simpleksi (gubitak prvotnoga simpleksa)	ġiluz-ey-a, marav-ey-a, aŋgun-ey-a itd.

(posljednji primjer je apstrakt uopće, ne pridjevski);

<i>Infiks i formanti:</i>	<i>Aproksimativno značenje:</i>	<i>Primjeri:</i>
15. - <i>eyŋ/-eyn-</i> (o, -i, -a, -e)	pridjevi koji izražavaju porijeklo, svojstvo, pripadnost, itd.	fyrint-eyŋ, yetik-eyn (Ive, 112), ycnuv-cyn (Ive, 114);
16. - <i>eys-</i> (-o, -a, -i, -e)	pridjevi svojstva i pripadnosti (a), mogu se supstantivirati (b);	a: pegur-eys-o, nu(vu)lad-eys-o (oba: Ive, 123-124), b: kastrad-eys-i, turt-eys-i (nazivi iz područja loze);

<i>Infiks i formanti:</i>	<i>Aproksimativno značenje:</i>	<i>Primjeri:</i>
17. <i>-eyst-</i> (-a, -i, -e)	vodnjanski pendant internacionalnog infiksa <i>-ist(a)-</i>	kumun-eyst-a, pip-eyst-a (»partito popolare«);
18. <i>-eyzm-</i> (-o, -i)	vodnjanski pendant internacionalnog infiksa <i>-ism-</i>	kumun-eyzm-o;
19. <i>-er-, -yer-</i> (g, -a, -i, -e)	infiks s najširim značenjem: a: vršilac radnje.	bek-ër, barb-yër, mulin-ër, zurnad-ëri, stras-yër (Ive, 190), buv-er (Ive, 188);
	b. iz vršioaca radnje izvodi se svojstvo lica;	putan-ër 'kurvar'
	c. oruđe (personifikacija);	priz-era, man-era, muk-era, gwant-yera, purt-er 'poljska vrata od živice';
	d. mjesto namijenjeno nekoj svrsi (također vrsta personifikacije);	pulin-ër, kapun-era, yas-er-a ? (Ive, 113);
	c. stablo, za razliku od ploda (tako stablo u neku ruku postaje »terme marquée«);	pum-ër, per-ër, sarez-ër, kuk-era, ruv-ër (Ive, 116), fig-er-a;
	f. životinje, karakterizirane čime;	zenever-er-i 'vrsta ptice' (Ive, 193), bu(v)as-er-a 'vrsta zmije';
	g. pripadnost uopće (vrlo neodređeno značenje);	stila bu-er-a (Ive, 188).

ad f. Riječ *samer* ne osjeća se više kao izvedenica.

U izgovoru nekih ispitanika, npr. Moschenija, infiks ima varijante *-ër, -era* dakle [e] mjesto [ɛ]. To su individualne varijante, za razliku od gore navedenih morfoloških (v. br. 5) odnosno fakultativnih (v. br. 7).

<i>Infiks i formanti:</i>	<i>Aproksimativno značenje:</i>	<i>Primjeri:</i>
20. <i>-i</i> (o)	mjesta zasadena nekom kulturom (a) ili karakterizirana čim drugim u velikoj količini (b);	a: Bus-i, top. Zenever-i, top. b: Grumar-id-e, top.

Ovaj posljednji primjer pripada ovamo samo s historijskog gledišta, ukoliko naime, kao što mislim, potječe od osnove GRUMU(M) 'hrpa kamenja', proširene infiksima *-ar-* i *-ËTU(M)*, od kojih je drugi u formi *-ide* bez sumnje analogički plural od *-ida* < lat. *-ËTA*; za značenje cfr. Rohlfs, o. c., III, s. v. *-ETU(M)* gdje autor daje primjere za značenje koje navodim pod b.

<i>Infiks i formanti:</i>	<i>Aproksimativno značenje:</i>	<i>Primjeri:</i>
21. -ig-, -eg- (serija -à)	glagolski infiks, danas vi- še nije živ;	murs-ig-à, murs-eg-à, mors-ig-à, ramp-ig-à (se);
-iment- v. -ament-		
<i>Infiks i formanti:</i>	<i>Aproksimativno značenje:</i>	<i>Primjeri:</i>
22. -is-, -eysy- (-a, -e)	pridjevski apstrakti	lung-is-a, bel-is-a, legr-is-a, mund-is-a, (poslj.: 'priljavština', afe- reza vokala i-), duls-is-a, mis-eysy-a, yust-eysy-a.

Dva navedena oblika su fakultativne varijante, no za razliku npr. od slučaja *-arey-*, *-ari-*, ovdje je svaka od dviju varijanata specijalizirana za pojedine riječi: kod nekih je moguća samo jedna, kod drugih samo druga. Takve bismo varijante mogli nazvati *specijaliziranim fakultativnim varijantama*.

-isyow] v. **-asyow]**

<i>Infiks i formanti:</i>	<i>Aproksimativno značenje:</i>	<i>Primjeri:</i>
23. -iz- (serija -à)	glagolski infiks, gotovo potpuno fosiliziran;	fug-iz-à 'podjarivati vat- ru' (Ive, 118), rojšk-iz-à 'hrkati';
24. -iz-/is (ø, -i, -a, -e)	pridjevi porijekla, etnici, pripadnost;	diñan-is, -z-a, frans-is, -z-a,
25. -itâ, -etâ, -edâ (a)	apstraktne imenice izvede- ne od pridjeva;	kwal-itâ, nuv-itâ, kwant-itâ, sasy-etâ, nuv-edâ, siduv-etâ (Ive, 114);
26. -owr- (-a, -e)	apstraktne imenice izve- dene od pridjeva;	sik-owr-a;

-sowr- v. **-adowr-**,
-sur- v. **-adur-**,
-syow] v. **-asyow]**,
-towr- v. **-adowr-**,
-tur- v. **-adur-**,

<i>Infiks i formanti:</i>	<i>Aproksimativno značenje:</i>	<i>Primjeri:</i>
27. -ur- (ø, -i)	apstraktne imenice izvede- ne od pridjeva;	čar-ür;

-usyow] v. **-asyow]**

<i>Infiks i formanti:</i>	<i>Aproksimativno značenje:</i>	<i>Primjeri:</i>
26. -uz/-us (o, -i, -a, -e)	specijaliziran za izvođenje pridjeva svojstva;	raby-ús, -z-a, verguñ-ús, -z-a, pel-ús, -z-a.

Ovdje treba spomenuti i imenicu *murùs*, -za 'momak, zaručnik', odnosno 'devojka, zaručnica', koja je za današnji jezik odavno simpleks i nema više nikakve veze sa svojom bazom *amùr* (*murùs* < AMORÖSU[M]).

II. Infiksi prema njihovom značenju

a. Imenički infiksi:

1. kvantitativno ograničenje: *-âd/-eyd/-owd-*;
2. vršilac radnje: *-adûr/-idûr/ (-tur/-sur)*, *-er*, *-âl/-ây*, *-âr*;
3. vršilac radnje spec. u ženskom rodu: *-aris-*;
4. pripadnost, karakterizacija u širem smislu, pol. uvjerenje: *-eyst-*, *-êr*;
5. mjesto namijenjeno vršenju radnje: *-arey/-ari*, *-adur-*, *-ay-*, *-er-*, *-î*;
6. oruđe, sprave, potrebštine: *-âd-*, *-adowr-*, *-adur-*, *-ânt-*, *-aris-*, *-arol-*, *-er-*;
7. stabla: *-er-*;
8. životinje: *-er-* (rijetko);
9. apstrakti: *-âd-*, *-adowr-* i var., *-ament-* i var., *-asyowŷ* i var., *-âns/-ens-*, *-ânsy/-ensy-*, *-is-*, *-eysy-*, *-itâ* i var., *-ey-*, *-eyzm-*, *-owr-*, *-ûr*;

b. Pridjevski infiksi:

1. svojstvo: *-uz/-us*, *-âl/-ây*, *-ânt/-ent-*, *-eys-*, *-eyn/-eyŷ*, *-er-*;
2. pripadnost, porijeklo: *-eyst-*, *-eyn/-eyŷ*, *-iz/-is*;

c. Glagolski infiksi:

- ig-*, *-eg-*, *-iz-*; narjeđe dolaze; značenje većinom izbljedjelo.

III. Produktivnost infiksa danas

U skladu s onim što sam u uvodu spomenuo, pravih produktivnih infiksa u današnjem vodnjanskom govoru nema. Izuzimaju se učeni infiksi kao npr. *-eyzm-*, *-eyst-*, *-atur-* itd., koji ulaze s neologizmima. Od imeničkih infiksa još životare *-âd-* specijalno u aspektalnom ograničenju, donekle *-asyowŷ*, odnosno *-ysyowŷ*, ali i to je učeni infiks, *-adur-* i *-adowr-*, a od pridjeva *-uz/-us* i *-iz/-is*. Situacija je dakle otprilike u velikim crtama onakva kakvu je poznajemo iz današnje faze romanskih jezika: prevladavaju učeni neologizmi; ako se uopće u vodnjanskom može nešto takvo zamisliti, možemo zaključiti prema derivaciji da i vodnjanski leksik pokazuje tendenciju intelektualizacije, apstraktiziranja, nemoćiranosti (pod utjecajem venecijanskog i talijanskog).

IV. Infiksi prema bazama izvođenja

- a. od imenica se izvode riječi ovim infiksima:
-*ád-*, -*adour-* i var., -*ay-*, -*eys-*, -*er-*, -*i-*, -*iz-/is-*, -*uz-/us-*;
- b. od pridjeva se izvode riječi ovim infiksima:
-*is-*, -*eysy-*, -*ey-*, -*äns-* i var., -*itá* i var., -*owr-*, -*ur-*;
- c. od glagola se izvode riječi ovim infiksima:
-*ád-*, -*adur-* i var., -*adour-* i var., -*äns-* i var., -*ament-* i var., -*aris-*;
- d. postoji grupa riječi u kojima baza izvođenja danas više nije jasna, iako infiksi kojima su izvedene još žive:
-*äl/áy* (*manuäl*), -*ent-* (*dispusento*), -*arol-* (*fresarola*), -*eyzm-* (*kumuneyzmo*), -*eyst-* (*kumuneysta*), -*itá* (*uturitá*).
Neki od ovih infiksa, iako nisu karakteristični za jednu određenu kategoriju, još su živi u jeziku (-*eyzm-*, -*eyst-*).

V. Infiksi s morfološkom alternacijom:

- a. prvi alomorf anticipira singular, drugi plural: -*äl/áy*, -*arol/-aroy*;
- b. prvi alomorf anticipira muški rod singulara, drugi sve ostale oblike:
-*eytj/-eyn-*, -*is/-iz-*, -*us/-uz-*.

VI. Intrakategorijski i interkategorijski infiksi

- a. Intrakategorijski infiksi, tj. oni koji prilikom izvođenja ne mijenjaju kategoriju riječi, jesu:
  - a 1. *Imenica izvedena od imenice*:
-*ád-*: kučar → kučar-ád-a, stáñ-o → stañ-ád-a itd.;
-*ár-*: prezowtj → prezunär;
-*áy-*: stál-a → stal-áy-o, nuveys-a → nuvis-áy-o (ovdje uz alteraciju);
-*änt-*: föwlmino → furmin-änt-o (i ovdje uz alternaciju leksema);
-*er-*: bik-o → bek-èr (također alternacija leksema); pután-a → putan-er;
-*i-*: bus-o → bus-i;
  - a 2. i a 3. Za kategoriju *pridjev od pridjeva* i *glagol od glagola* nema primjera.
- b. Interkategorijski infiksi mijenjaju kategoriju riječi, »transponiraju« izvedenicu u drugu kategoriju (cfr. Ch. Bally, o. c., pass.).
To su:
  - b 1. od *imenice* izvode *glagol*:
-*iz-*: fōg-o → fug-iz-à (uz alt.);

od imenice izvode pridjev:

- iz-: Diñäŋ → diñan-is,
- uz-: raby-a → raby-üs,
- äl-: natowr-a → natur-äl (uz alt.),
- eys-: pigur-a → pegur-eys-o (uz alt.);

b 2. od pridjeva izvode imenice:

- is-: bël → bel-is-a,
- änsy: bund-änt-o → bund-änsy-a,
- eysy-: yowst-o → yust-eysy-a (alt.),
- owr-: sik-o → sik-owr-a,
- itâ-: nuv-o → nuv-etâ, nuv-itâ,
- ur-: čâr-o → čar-ur,
- ey-: ġilus → ġiluz-ey-a;

b 3. od glagola izvode imenice:

- adowr-: sap-à → sap-adowr-a,
- ament-: turb-à → turb-ament-o,
- äd-: reyð-i → rid-äd-a (alt.),
- adur-: sap-à → sap-adur,
- aris-: mæt-i → met-aris-a (uz alt.),
- eys-: kastr-à → kastrad-eys-i;

od glagola izvode pridjev:

- änt-: bund-à → bund-änt-o

od pridjeva glagol:

- nëto → netâ
- iz-: byaŋko → byaŋkizâ.

Izvedenica *bundänto* može se povezati s glagolom *bundâ* i s imenicom *bundänsya*.

Infiksi su navedeni približno onim redom koji izlazi iz njihove frekvencije u upotrebi.

Transponirane izvedenice pripadaju najčešćim kategorijama: nomina agentis, oruđe, apstrakt od glagola ili pridjeva, pridjev svojstva.

2. Alteracija

Sve što je rečeno o oskudnosti derivacije, vrijedi i za alteraciju. I ovdje vodnjanski govor teži analitičkom izražavanju alteracije (cfr. primjer iz BBT: *owm porsyowm peyčo*, jer *porsyowm* sam po sebi nije dovoljno jak ni dovoljno jasan kao deminutiv). Razvoj je u tome paralelan s ostalim romanskim jezicima (cfr. posebno francuski), a i npr. sa srpskohrvatskim u kome također deminutiv uzmiče pred analitičkim konstrukcijama (cfr. *kućica* = hipokoristik, npr. »Svoja kućica svoja slobodica«; *mala kućica* = deminutiv s afektivnim sadržajem; *mala kuća*

= logička opozicija prema *velika kuća*, na intelektualnom planu; nije deminutiv). Iz primjera *mala kućica* vidi se osim toga kako su tijesno i apsolutno nedjeljivo vezane kategorije deminutiva i augmentativa, s jedne strane (opozicija *veliko* ~ *maleno*), i hipokoristika i pejorativa, s druge strane (opozicija *simpatično* ~ *antipatično*). Te se dvije opozicije isprepleću, jer *maleno* može biti *simpatično*, a može biti i *ništavno*, dok *veliko* može biti *grubo*, *surovo*, ali može i *imponirati veličinom i snagom*. Zbog tih međusobnih isprepletanja i podjela infiksa u vodnjanskom na četiri tradicionalne grupe, kako je niže provedena, ima samo relativnu vrijednost.

1. Kategorija umanjivanja: deminutivi

1. -ol/-oy (ø, -a, -c) primjeri:

mazera → mazer-ol-a, samer → samer-ol-a,

brčnta → brent-ol-a, mukera → mukar-ol.

[Ive, o. c.: brasarole (117), kastanola, kavasola (121)].

2. -eyn/-eyŋ (ø, -i, -a, -e) primjeri:

bičer → bičar-eyŋ,

grampo → gramp-eyŋ,

lampada → lampad-eyn-a.

Ovamo spada i primjer *sansareyni* 'kukci što žderu lozino lišće', ako je izveden od iste osnove kao tal. *zanzara*. [Ive, o. c.: zgalideyn, pinkuleyna (114), mugareyn (123)].

3. -ēl/-āy (ø, -a, -c) primjeri:

sisto → sest-ēl,

kampāna → kampan-ēl-a,

galida → galed-ēl itd.

Razmjerno velik broj nekadanjih deminutiva s ovim sufiksom izgubio je afektivni sadržaj: *kortēl*, *anēl*, *añēl*, *pulisēl* 'policajac' (deminutiv prezirnog sadržaja?), *pulastrēla* itd.

Zanimljiv je primjer *kalmēle* 'cijepljenje mladice' (na lozu itd.), gdje se osjeća deminutiv (radi se o mladim, nježnim biljkama), premda nema simpleksa *kalmo* ili *kalma*, jer postoji glagol *inkalmā* 'cijepiti'.

4. -it- (-o, -a, -a, -e) jedini zaista produktivni i živi deminutivni infiks u vodnjanskom govoru; primjeri:

samer → samer-it-o, kansowŋ → kansun-it-a,

bukal → bukal-it-a, sowko → suk-it-o,

pano → pan-it-o, kâza → kaz-it-a,

busko → busk-it-o (Ive, 191), kapēl → kapel-it-o (Ive, 187),

zuvəno → zuvan-it-o (zuvən-it-o),

pövəro → povar-it-o (povər-it-o) itd.

Riječi kao *fasulito*, *yakita* su očiti italijanizmi u kojima se infiks više ne osjeća.

5. Izolirani slučajevi (hapaksi):

-*yowŷ* samo u primjeru *porŷowŷm peyčŷo* 'mali odojčić – praščić' (BTT), što nas na prvi pogled zaćuduje jer je taj infiks inaće rezerviran za augmentaciju; no cfr. *-on* u francuskom, koji je deminutivan (naroćito za životinje), a u drugim jezicima augmentativan; cfr. osim toga B. Pottier, o. c., p. 109. § 288, gdje se iznosi da jedan te isti infiks u »*langue*« ima samo funkciju da modificira znaćenje leksema, a u kom se pravcu ta modifikacija vrši, odlučuje se u »*parole*« (Pottier: »*discours*«);

-*owrl-* samo u primjeru *matowrlŷ* 'lud, luckast, šašav' (BBT); primjer deminutiva s izrazito pejorativnim znaćenjem.

Oba ova infiksa nisu danas više produktivna.

6. Ni infiks *-ul-* nije danas više produktivan, pa se ne osjeća kao infiks (*zbrŷmbula*, *kŷtolo*, *trätule*, *minula* 'vrst sitne ribe', *frŷytula*, *brŷytula* itd.). I u tome vodnjanski (a sigurno i ostali srodni dijalekti) pokazuje paralelizam s talijanskim (*-ol-* je jedan od najslabijih deminutivnih infiksa u talijanskom).

7. Navedeni infiksi mogu se i kombinirati radi pojaćavanja afektivnog sadržaja, pa tako nastaju kombinacije:

a. *-ul-* + *-eyn/-eyŷ* = *-uleyn/-uleyŷ*:

kameyza → kamiz-uleyn,

beyzi → biz-uleyn-i,

di 'prst' → di-uleyŷ (iz rjećnika G. A. Dalla Zonca).

b. *-iz-* + *-ēl/-āŷ-* = *-izēl-*: but-o → but-izēl-a

(infiks *-iz-* ne postoji samostalno, nego samo u citiranoj kombinaciji, koja je uostalom posve paralelna talijanskom *botticella*);

c. *-it-* + *-eyn/-eyŷ* = *-iteyn/-iteyŷ*: tuko → tuk-iteyn-i.

II. Kategorija uvećavanja: augmentativi

1. *-owŷ/-ōn-* (Ø, ?) jedini augmentativni infiks; primjeri su beznaćajno oskudni:

buteyla → butilowŷ

(obje su rijeći italijanizmi, cfr. /l/).

U svim ostalim primjerima, koji se samo iz historijskih razloga mogu ovdje nabrojiti, infiks je izgubio znaćenje: *stayowŷ*, *barkowŷ*, *timowŷ*, *verdownŷ*, *kuyowŷ*, *kantowŷ* itd.

III. Kategorija simpatičnoga: hipokoristici (»vezzeeggiativi«)

1. *-ows-* (-o, -i, -a, -e) jedini infiks; primjeri:

sioŋ 'ptica' → sion-ows-o,

sáko → sak-ows-o, lavùr → lavor-ows-o,

Maria → Mar(y)-ows-a (vrlo čest hipokoristik).

Infiks je čest u nadimcima:

Ščavon-ows-o, Bibik-ows-o, Pit-ows-o, Durling-ows-o itd.

U tim nadimcima infiks ima, ili je bar prvotno imao, izrazito satirično-prezirno značenje.

IV. Kategorija antipatičnoga: pejorativi

1. *-âs-* (-o, -i, -a, -e) infiks je toliko nerazdvojno povezan s kategorijom uvećavanja da ga se samo iz posve formalističkih razloga i za volju sistematičnosti i preglednosti smije odvojiti od augmentativa; primjeri:

grumo → grum-âs-o; Ive: galin-as-e (193), but-as-o (112).

Riječ *buto* 'bačva', sa svoja dva alterata *butizēla* (dem.) i *butâso* (pej.-augm.) *jedina* je riječ koja ima u isto vrijeme jedan alterat u kategoriji dem.-vezz., i drugi u kategoriji augm.-pej. Drugih primjera do sada nisam našao. I to pokazuje siromaštvo i slabi vitalitet alteracije u vodnjanskom govoru.

Za današnji govor nisu više alterati *fundâči* 'talog', *Zbravâčo* 'nadimak' (talijanska varijanta infiksa).

Alternacija alomorfa alterativnih infiksa

Infiksi koji imaju dvije alomorfne varijante jesu:

-ol/-oy, *-eyn/-eyŋ*, *-ēl/-ây*. Njihova alternacija je identična s onom kod odgovarajućih derivativnih infiksa.

Isto tako augmentativni infiks *-owŋ* ima u plur. varijantu *-oyŋ*; i ta se alternacija poklapa s onom kod imenica tipa *timowŋ*.

Alternacija leksemskih alomorfa kao popratna pojava kod derivacije i alteracije

Derivacija i alteracija su jedini slučajevi kad se i kod imenica javlja alternacija determinirana fonološki, tj. promjenom mjesta akcenta (kod opozicije roda i broja toga nema, jer akcent tom prilikom ne mijenja mjesto), budući da akcent prelazi prilikom derivacije odnosno alteracije s korijena na infiks.

U idućem odsječku iznosim tipove fonološki determinirane alternacije leksemskih alomorfa u funkciji derivacije, odnosno alteracije. Tipove alternacije podijelio sam po fonološkom kriteriju:

1. prva grupa sadrži alternacije kod kojih simpleks ima diftong, a derivat (alterat) monoftong;
  2. druga grupa obuhvaća slučajeve u kojima oba alternanta sadrže monoftong.
1. Alomorf s diftongom anticipira simpleks, onaj s monoftongom derivat odnosno alternat:

ey : *i*; primjeri:

feyl → filà, reyko → rikisa,

feyl → sfilàda, beyzi → bizuleyni,

Lèymido → Limidowso, butcyła → butilowj itd.

ow : *u*; primjeri:

mowro → murà, muradùr, dowr → durisa,

mowzo → muzeräj, bows → buzito,

sowko → sukito itd.

Obratan slučaj dolazi samo kod deverbala, gdje simpleks (glagol) sadrži diftong, odnosno monoftong, u fonološkoj alternaciji, a derivat samo diftong:

risčà → reysčo, butà → bowto.

2. Oba alomorfa sadrže monoftonge. Razlikujemo ove tipove:

anticipira simpleks:	:	anticipira der. (alt.):	:	primjeri:
<i>i</i>	:	<i>e</i>	:	pil → pelùs, viro → verità,
[<i>ɛ</i>]	:	[<i>e</i>]	:	sareza → sarezer, sena → senà,
<i>ō</i>	:	<i>u</i>	:	fōgo → fugizà, fōrsa → sfursà (se) pōrta → purter.

3. Specijalan slučaj su konsonantske alternacije, od kojih dolaze dva tipa:

- a. alomorf na *t* anticipira simpleks (pridjev), onaj na *s* derivat (imenicu):

Kruvât-o → Kruvâs-y-a,

bundânt-o → bundâns-y-a itd.

- b. alomorf na *y* anticipira simpleks (imenicu), onaj na *n* derivat (pridjev):

Diñâty → diñan-is.

Pregled alternacije leksema po kategorijama infiksa

a. Intrakategorijski infiksi:

a 1. *imenica* → *imenica*:

<i>ey</i> : <i>i</i>	primjeri:	feygo → figera,
<i>ow</i> : <i>u</i>	„	mowzo → muzerāŋ,
[<i>ɛ</i>] : [<i>e</i>]	„	sareza → sarezeɾ.

a 2. Ovamo spadaju svi alterativni infiksi:

<i>ey</i> : <i>i</i>	primjeri:	buteyla → butilowŋ,
	„	Leymido → Limidowso,
<i>ow</i> : <i>u</i>	„	beyzi → bizuleyni,
	„	bows → buzito, itd.

b. Interkategorijski infiksi:

b 1. *imenica* → *pridjev*:

<i>i</i> : <i>e</i>	primjeri:	pilo → pelus,
	„	viro → veritā;

b 2. *imenica* → *glagol*:

<i>ey</i> : <i>i</i>	primjeri:	feyl → filā,
<i>ow</i> : <i>u</i>	„	mowro → murā,
[<i>ɛ</i>] : [<i>e</i>]	„	sena → senā,
<i>o</i> : <i>u</i>	„	fōgo → fugizā;

b 3. *pridjev* → *imenica*:

<i>ey</i> : <i>i</i>	primjeri:	reyko → rikisa,
<i>ow</i> : <i>u</i>	„	dowr → durisa,
<i>i</i> : <i>e</i>	„	viro → veritā;

b 4. *glagol* → *imenica*:

deverbali

<i>i</i> : <i>ey</i>	primjeri:	risčā → reysčo,
<i>u</i> : <i>ow</i>	„	butā → bowto.

Kako se iz svih tih tipova vidi, najčešće su i ovdje alternacije prve od dviju grupa spomenutih u uvodu, tj. *ey* : *i* i *ow* : *u*.

3. Izvođenje riječi prefiksima

Prefiksi u vodnjanskom, kao i u ostalim romanskim jezicima, predstavljaju morfeme koji se u linearnom redu nalaze *ispred* leksema, i imaju funkciju modifikacije značenja leksema. U vodnjanskom možemo razlikovati dvije grupe prefiksa:

1. one koji dolaze samo u toj funkciji: *re-*, *des-*, *dis-*, *stra-* itd.;
2. one koji osim u funkciji prefiksa mogu dolaziti i kao slobodni morfemi, tj. prijedlozi: *a*, *de*, *in*, *kun* itd.

Izvođenje riječi prefiksima još je siromašnije od derivacije, odnosno alteracije, jer se prefiksi u velikoj većini primjera više i ne osjećaju, pa izvedenice postaju simpleksi.

Evo prefiksa u pregledu abecednim redom:

1. *a-*: bez određenog značenja; *a-bâti*, *a-takâ*, *a-reŋto* itd.;
2. *anti-*: značenje jasno ('protiv'), primjeri: *Anti-kreysto* (nadimak); prefiks je učenog porijekla;
3. *de-*: značenje neodređeno, primjeri: *de-bôto*, *de-zura*, *de-zuta* itd.;
4. *des-*: (fak. varijanta: *dis-*): jedini prefiks koji je danas stvarno živ i ima jasno privativno značenje; primjeri su relativno brojni: *des-pampâ*, *des-čarey*, *des-fraskâ*, *des-takâ*, *des-fâ se*, *des-petenâ*, *des-tirâ* (oslabljeno značenje), *des-fantâ*, *des-tudâ*, *dez-butunâ*, *dez-mesedâ* (riječ se više ne analizira), *des-poy* (id.); var. *dis-*: *dis-poy*, *dis-kuverzi*, *dis-puşento*, *dis-kuri*, *dis-fantâ* itd.

U glagolu *dez-mentegâ* složenica se više ne osjeća i ne analizira.

Realizacija finalnog konsonanta prefiksa ovisi o slijedećem konsonantu: [s] ispred bezvučnih, [z] ispred zvučnih i »sonanata«, katkada i [š] ispred /č/, [ž] ispred /ǰ/.

5. *kun-*: značenje je posve izbljedio, premda postoji i kao prijedlog; primjera ima vrlo malo: *kun-kordya*, *kun-teynto*, *kum-paneya*.

Realizacija finalnog konsonanta prefiksa ovisi o idućem konsonantu: [m] ispred labijala, [n] ispred dentala i spiranata i palatala, [ŋ] ispred velara.

6. *in-*: prvotno značenje kretanja u nešto ili prema nečemu očuvano je samo u nekoliko primjera, npr.: *in-amurâse*, *im-pirâ*, *in-kalmâ* itd., i to zato što postoje simpleksi. Inače je značenje izbljedio: *im-prumeti*, *in-tendi* itd.

Realizacija finalnog konsonanta ovisi o idućem konsonantu (v. prethodni prefiks).

7. *re-*: prvotno značenje ponavljanja iste radnje, odnosno ponavljanja jedne radnje u suprotnom smjeru, očuvalo se samo u jednom primjeru – i to u posljednjoj od navedenih semantičkih nijansa – to je:

re-sanâse 'oporaviti se';

drugi primjer: *re-kordâ* već ne dopušta analizu, i prefiks se više ne osjeća;

8. *s-*: prvotno privativno značenje očuvano je samo u prvom primjeru od navedenih, eventualno i u drugom, ali svi dalji su izgubili karakter izvedenice;

primjeri:

z-granadura 'stroj za ljuštenje bobica s grozdova'

z-bâti, *z-brisâ*, *z-brômbula*, *z-basâ (se)*, *s-filâda*, *s-kumensyâ*

(*s-kuminsyâ*) itd.

Realizacija finalnog konsonanta kao [s], odnosno [z], ovisi o idućem konsonantu (v. prefiks *des-*).

9. *stra-*: značenje 'krivo, pogrešno (sc. nešto uraditi)', odgovara talijanskom *s-* u *svista*, odnosno franc. *bê-* u *bévue*. Ima samo jedan primjer, dobiven od Moschenija:

stra-veysto part. perf. pas. od nepotvrđenog *sira-vidi 'krivo vidjeti', 'zabuniti se'.

b. Slaganje riječi

Ovo je najslabije zastupana kategorija tvorbe riječi. U vodnjanskom dolazi samo nekoliko primjera, koji su svi *nadimci*, dakle u neku ruku »na rubu« sistema, a osim toga svi pripadaju tipu *imperativ glagola + objekt* odnosno *imperativ + dopuna* (*pali-kuća, porta-cenere*). U prvu grupu tog tipa spadaju: *Frowsta-kreysti, Spâka-pòwlpiti, Mâsa-sameri, Sparneysa-buâse*; u drugu grupu: *Peys-in-kâlse*.

Među nadimcima nalaze se i složenice kao *Porko-su-nōno*, no one zaista više ne ulaze u sistem.

C. Linearni red morfema u građi riječi

Centralni je morfem leksem, koji je *neophodan*, i zajednički kako imenicama tako i glagolima. Ispred njega može doći samo prefiks. Iza njega dolaze:

1. kod imenica:
infiksi derivacije, zatim infiksi alteracije, te na kraju formanti;
2. kod glagola:
infiksi derivacije ili alteracije, zatim vremensko-načinski morfemi te na kraju formanti.

Kako se vidi, vremensko-načinski morfemi su jedini morfemi koji ne dolaze u građi imenica, već samo u glagola.

Kod imenica mogu koegzistirati derivacijski i alteracijski infiksi, kod glagola nema za to primjera.

Shema linearnog reda građe riječi:

	Prefiks	Leksem	Deriv. inf.	Alt. inf.	VNm	Formant
Imenica:	+	++	+	+	—	+
Glagol:	+	++	$\frac{+}{-}$	$\frac{-}{+}$	+	+

Objašnjenja:

- + = dolazi,
 ++ = neophodan sastavni dio,
 — = ne dolazi,
 $\frac{+}{-}$ = alternativno (alternative su odijeljene vodoravnom crtom),
 VNm = vremensko-načinski morfem.

D. POPIS ALOMORFNIH ALTERNANATA
(LEKSEMA I INFIKSA)

U popisu koji slijedi uzete su u obzir sve alternacije, kako fonološki determinirane, tako i morfološki determinirane, odnosno alternacije leksema i alternacije infiksa, pa čak i VN morfema. Ako jedan alomorf dolazi u obliku više varijanata, onda je jedna od njih (bilo da je njena frekvencija aproksimativno najveća, bilo, npr. kod glagola, da pripada najvažnijoj i najbrojnijoj seriji glagola, onoj na -à) uzeta kao glavna i kraj nje su unesene sve ostale varijante. Međutim i ostale varijante unesene su na odnosnim mjestima po abecednom redu s uputom na glavnu varijantu. Glavne varijante donose se velikim štampanim slovima.

Glavna varijanta, eventualne upute na druge varijante, i značenje morfema unijeti su redom u tri okomita stupca slijeva nadesno.

Različiti aspekti u srpskohrvatskom prijevodu daju se zajedno.

Ako isti vodnjanski korijen vrijedi za imenicu i za glagol, prijevodi su dani odvojeno (zarezom).

Glavna varijanta (i sve ev. ostale):	Upute na glavnu varijantu:	Značenja (za VNm funkcija):
-āb(y)- -ād-/-ā	v. v-1	infiks za PPP glagola na -ā
-ADOWR-, -idowr-, -towr-, -sowr-		infiks za glagolske apstrakte
-ADUR-, -idur-, -tur-, -sur-		infiks za nom. agentis
-āy ₁ -āy ₂ -ĀL, -āy	v. -āl v. -ēl	imenički infiks neodređenog značenja
al AMEYK-, (a)mis- -AMENT-, -iment-	v. low	'prijatelj, -stvo' infiks za glagolske apstrakte
amis-, mis- AḡGOWRY-, aḡgury- aḡgury-	v. ameyk- v. angowry-	'lubenica'
ĀNS-, ānsy-, ens-, er.sy- ANTEYK-, antik-	v. anteyk-	infiks za apstrakte drevan, star,
antik- -AR- ₁ -ar- ₂ -AR- ₃ , -ir- -ARĀV-, -irāv-, -āv- -ĀS-, -is-, ø -ASYOWN-, -isyowŋ, -usyowŋ, -syowŋ	v. -er	infiks za nom. agentis
-āv- ₁ -ĀV- ₂ , -iv-, -eyv-, ø	v. -arāv-	VNm za futur VNm za kondicional VNm za konj. impf. infiks za glag. apstrakte
		VNm za ind. impf.

Glavna varijanta (i sve ev. ostale):	Upute na glavnu varijantu:	Značenja (za VNm funkcija):
FRWOT-, frut- frust- frut- fug- fum- furs- fuz-	v. frowst- v. frowt- v. fög- v. fowm- v. fors- v. fowz-	'plod'
galed- CALID-, galed- ge GEYR-, ġir- GREYSUL-, grisul- grisul-	v. galid- v. low, ġil-, lur- v. greysul-	'vrsta posude za grožđe' 'puh' 'škripati'
ĖEYR-, ġir- ĖIL-, l- ge (fak.: yil-) ġir- ġowd-, ġud-	v. geyr- v. yowd-	'okretati (se)' 'ona'
i -idowr- -idur- -iment- IMPEYR-, impir- impir- -iu- -ir- -irâv- -is ₁ - -is ₂ - -is- -is -isyowŋ -IT-, -et- -iv- -ĪZ-, -is-	v. mey, noy, voy, lur- v. -adowr- v. -adur- v. -ament- v. impeyr- v. -eyn- v. -ar ₃ - v. -arâv- v. -âs- v. eys- v. -iz- v. -asyowŋ v. -âv ₂ -	'nabosti, nabadati' infix za PPP glag. na -i- demiinutivni infix infix za pridjeve porijekla

Primjedba. Budući da glas koji bilježim znakom y predstavlja poluvokal j, unio sam ga ovamo, držeći se abecednog reda *glasova* radije nego abecednog reda *znakova*.

y- yer- yil- yowd-, yud- (fak.: ġowd-, ġud-) yowst-, yust -	v. v ₁ - v. zi v. ġil-	'pomoći, pomagati'
yud- yust-	v. yowd- v. yowst-	'pravedan', 'složiti se'

Glavna varijanta (i sve ev. ostale):	Upute na glavnu varijantu:	Značenja (za VNm funkcija):
KAMEYN-, kamin- KAMEYZ-, kamiz- kamin- kamiz- kard- KÄN, kej (fak.: keyj)- kej } (fak. var.) keyj }	v. kameyn- v. kameyz- v. kred-	'hodati' 'košulja'
KÖNT-, kunt- KOWR-, kur- KRED-, krid- (fak.: kard-) KREP-, krip- krid- krip- KRUVÄT-, kruväsy-	v. käj v. kred- v. krep-	'pripovijedati' 'liječiti' 'vjerovati' 'krepati'
kruväsy- kunt- kur- v. kowr kwar- kwator- KWÄTRO, kwator-, kwar- kweyn- kwi KWIL-, kwi	v. kruvât- v. kont- v. kvätro v. kvätro v. seyŋkwe v. kwil-	'Hrvat' 'Hrvatska'
l- LËYMID-, limid-	v. low, ġil-, lur-	'četiri'
lev- limid- LIV-, lev- LOW, al, l-, ge LUR-, i, l- ge	v. liv- v. leymid-	'onaj, -a, -o, -i, -e' 'poljski put između dva posjeda'
MASOWK-, masuk- masuk- me ₁ ME ₂ , mey- men- met- MEY, me MEYLE, mi- MEN-, men- MeT-, met-, mis-, mi- mis- MIS, miz- miz- MOWĆ-, muĉ- MOWD-, mud- MOWR-, mur- MOWZ-, muz-	v. masowk- v. mey v. men- v. met- v. meyle v. met- v. mis	'dignuti, dizati' 'on' (i ostali padeži) 'oui', 'one' (i ostali padeži) 'toljaga' 'moj, -a, -i, -e' 'ja' (i ostali padeži) 'tisuću' 'voditi' 'staviti, stavljati' 'mjesec (dana)' 'hrpa' 'mijenjati' (refl.: 'presvući se') 'zid' 'njuška', 'lice'

Glavna varijanta (i sve ev. ostale):	Upute na glavnu varijantu:	Značenja (za VNm funkcija)
REYD-, rid-		'smijati se', 'smijeh'
REYK-, rik-		'bogat', 'bogatstvo'
REYŠĆ-, rišć-		'rizik', 'riskirati'
REYV-, riv-		'stići'
rid-	v. reyd-	
rik-	v. reyk-	
rišć-	v. reyšć-	
riv-	v. reyv-	
RÖMP-, rump-, ru-		'slomiti, razbiti'
ROWS-, rus-		'hrkati'
ru-	v. rōmp-	
rump-	v. rōmp-	
rus-	v. rows-	
š ₋₁	v. zi	
š ₋₂	v. sav-	
sāpy-	v. sav-	
sar-	v. ser-	
SARēZ-, sarez-		'trešnja'
sarez-	v. sarez-	
SAV-, s-, sāpy		'znati'
SEG-, sig-		'piliti'
sen-	v. sen-	
SENT-sint-		'čuti', 'osjetiti'
ser- v. ser-		
serk-	v. sirk-	
ses-	v. sie	
sest-	v. sist-	
sey-	v. zi	
seye	v. sie	
seyg-	v. sig-	
seym-	v. sim-	'pet'
SEYNKWE, kweyn-, siŋkw-		'večera', 'večerati', 'zatvoriti'
SēN-, sen-		
SēR-, ser- (fak.: sar-)		
sii	v. zi	'šest'
SIE, ses- (fak. var.: seye)		
sig ₋₁	v. seg-	'vikati'
SIG-, sey-		'obrezivati lozu'
SIM-, seym-		
siŋkw-	v. seyŋkwe	
sint-	v. sent-	
siŋ	v. zi	'tražiti'
SIRK-, serk-		'košara'
SIST-, sest-		
skeyv-	v. skiv-	'izbjeći, izbjegavati'
SKIV-, skeyv-		'taman, -a, -o', 'tama'
SKOWR-, skur-		
skrey-	v. skreyv-	'pisati', 'pismo'
SKREYV-, skriv-, skrey-, skri-	v. skreyv-	

Glavna varijanta (i sve ev. ostale):	Upute na glavnu varijantu:	Značenja (za VNm funkcija):
skriv- skur- SO, sōy-	v. skreyv- v. skowr-	'njegov, njen, njihov; 'svoj'
sowg- SOWK-, suk-	v. sug-	'tikva, bundeva'
-sowr- sōy- soyŋ	v. -adowr- v. so v. zi	
SPARNEYS-, sparnis-	v. sparneys-	'rasuti, rasipavati'
sparnis-		
SPEND-, spis-		'(po)trošiti'
-SPEYR-, -spir-	v. -speyr-	'disati', 'duvati'
-spir-	v. spend-	
spis		
SPOWD-, spud-	v. spury-	'pljunuti, pljuvati'
-spowry-	v. spowd-	
spud-		
SPURY-, spowry-		'čistiti lozu' (obrezivanjem)
ST- ₁ , stāg-		'stajati'
st- ₂	v. zi	
STOWF-, stuf-		'biti sit' (preneseni smisao)
	v. struk-	'dosaditi nekome'
strowk-		'prešati'
STRUK-, strowk-	v. stowf-	
stuf-		
SUG-, sowg-	v. sowk-	'sušiti'
suk-	v. sumen-	'sijati' (u polju)
SUMEN-, sumen-	v. zi	
sumen-	v. -adur-	
suñ- (fak.: siñ-)		
-sur-	v. sčowk-	'udarati'
SČOWK-, sčuk-	v. sčowp-	'pokvariti, slomiti'
SČOWP-, sčup-		
sčuk-		
sčup-		
TAPI, tapid-	v. tapi	'tepih'
tapid-	v. tey	
te	v. tiñ-	
teŋ	v. tiñ-	
teñ-	v. tri	
tērs		
TEY, te, ti	v. tey	'ti' (i ost. padeži)
ti		
TIN-, tēñ-, teŋ	v. -adowr-	'držati'
TO, tōy-	v. to	'tvoj, -a, -i, -e'
-towr-	v. tri	
tōy-		
tr-	v. -adur-	'tri'
TRI, tērs-, tr-		
-tur-		

Glavna varijanta (i sve ev. ostale):	Upute na glavnu varijantu:	Značenja (za VNm funkcija):
-un-	v. -owŋ	
-üs	v. -uz-	
-UZ-, -üs		infiks za pridjeve svojstva
uz-	v. owz-	
V ₋₁ , y-, -äb(y)-, b-		'imati'
v ₋₂	v. z-	
väg-	v. z-	
ve	v. voy	
ved-	v. vid-	
veŋ	v. viñ-	
veñ-	v. viñ-	
ver-	v. vir-	
verz-	v. verz-	
veys-	v. vid-	
VEYSY-, visy-		'mana', 'razmaziti'
ver-	v. verz-	
VeRZ-, ver-, verz-		'otvoriti, otvarati'
VID-, ved-, veys-		'vidjeti'
VIN-, viñ-, veŋ		'doći', 'dolaziti'
VIR-, ver-		'istina'
visy-	v. veysy-	
WISEYN-, viseyŋ, visin-		'bliz', 'susjed'
		'približavati se
viseyŋ	v. viseyn-	
visin-	v. viseyn-	
VOY, ve, i (fak.: vuy)		'vi' (i ostali padeži)
voy-	v. vul-	
VUL-, vur-, voy-, vol		'htjeti'
vur-	v. vul-	
vuy	v. voy	
Z-, väg-, v-		'jeći'
ZÄS, záz-		'ležati' (samo o stoci)
záz-	v. zäs	
ZI, soyŋ, suñ- (fak.: siñ-), yer-, fös-, s-, sey-, siñ, st-, es-		'biti'
ZMOWY-, zmuy-		'omekšati'
zmuy-	v. zmowy-	
ZÖG-, zug-		'igra', 'igrati'
zug-	v. zög-	

Svršetak pregleda alomorfa.

Kako sintaktički sistem vodnjanskoga dijalekta pruža najmanje specifičnih crta u usporedbi s venecijanskom koiné zapadne Istre, to se u ispitivanju njegove sintakse ograničavam na:

- a. Sintaktičke vrijednosti prezenta, s osobitim obzirom na tzv. historijski prezent;
- b. Odumiranje konjunktiva kao formalno zasebne morfematske kategorije i konkurenciju kondicionala;
- c. Čestica *a* u funkciji subjekta unipersonalnih glagola kao i u funkciji anticipiranog subjekta pluripersonalnih glagola («najavljiivača» pravoga subjekta);
- d. Slaganje participa perf. pasiva u složenim glagolskim oblicima;
- e. Pitanje slaganja vremena.

**a. Sintaktičke vrijednosti prezenta s osobitim obzirom
na tzv. historijski prezent**

Kao i u ostalim jezicima, frekvencija prezenta u vodnjanskom je veća nego frekvencija prošlih ili budućih vremena. U vodnjanskom ta pojava ima još jedan razlog: zbog potpunog pomanjkanja tzv. »passata remota« (= aorista), upotreba prezenta u afektivnom, stilističkom pričanju prošlih događaja znatno je proširena.

Prezent u vodnjanskom izražava:

1. pravu sadašnjost, akciju koja se zbiva u trenutku kada se govori;
2. akciju koja nije vezana za jedno određeno vrijeme, već vrijedi bez obzira na vremenski nivo, tzv. »vérité générale«; ta, mogli bismo je nazvati ekstemporalna ili pantemporalna funkcija prezenta objašnjava se time što je prezent u opoziciji s prošlim odnosno budućim vremenima »terme non marqué«;
3. akciju koja se događa u prošlosti, ali je iz afektivnih razloga želimo učiniti plastičnijom i prikazati kao da se pred nama odvija; to je tzv. historijski prezent, koji u stvari predstavlja funkcionalnu transpoziciju, pa ćemo ga zvati transponirani prezent za prošlost (TPP);
4. akciju koja se očekuje tek u budućnosti, ali je, također iz afektivnih razloga, prikazujemo kao da se već vrši; u tom slučaju imamo transponirani prezent za budućnost (TPB)

Primjeri:

ad 1.

<i>Vodnjanski:</i>	<i>Talijanski:</i>	<i>Srpskohrvatski:</i>
»... ara ke sa zuta a zi briganti...« (BBT)	»Guarda (che) quaggiù ci sono i ladri...«	»Pazi, tu dolje su razbojnici...«
»Kuri, kuri, Bara Bürtolo, ke i porki i va dowti al inferno!« (id.)	»Correte, correte B. B., che i porci vanno tutti all'inferno!«	»Tržite, tržite, kume B., jer svi prasci idu u pakao!«
»A zi poko böna stayawn adëso, parki a zi sikowra.« (iz dijaloğa)	»Adesso la stagione è poco buona, perché è seccata.«	»Sad je loše (god.) doba, jer je suša.«
»Kwanta ruzáda k'a zi stanoto!« (BBT)	»Quanta rugianda c'è stanotte!«	»Koliko rose ima noćas!«
»Ki ti fagi sà?« »Mey, niente, i fowmi.« »E tey?« »Mey ge dagi una mäŋ (sic) a low.« (anegd.)	»Che fai qui?« »Io, niente, fumo (sto fumando)«, »E tu?« »Io do una mano a lui.«	»Što radiš ovdje?« »Ja, ništa, pušim.« »A ti?« »Ja pomažem njemu.«

ad 2.

»Teyra pyown um pil de möna ke no sento kavay.« (poslovica)	Tira più un pelo di m... che non cento cavalli.	«fr.: Više povuče p... dlaka nego par volova.
(A yera la stayown de mäyo) kwando k'a zi böne le sareze. (iz anegd. F. Forlani)	(Era di maggio) quando sono buone le ciliege.	(Bilo je u maju) kada su dobre (zrele) trešnje.

Kao primjer za tu funkciju prezenta može poslužiti cijeli odgovor G. Moschenija na moje pitanje kako provodi radni dan:

<i>Vodnjanski:</i>	<i>Talijanski:</i>	<i>Srpskohrvatski:</i>
I me livi al pyown tãrdi k'i poy, i stagi sentã vi-seyn a spãker, i fowmi pyownj k'i poy, e i zõgi kul me Spartako. Kwando ke me muvir va a òo àkwa, la se ferma a čakola, e ko la turna, a me tuka besëmã kum'un towrko. Ku zi mezudëy, i nu mãñi park'i nu ye fãŋ, i turni a fumã e i turni a zugã kul murë, e s'i no ye vula zey, i vãgi a òormi. Preyma de indormensãme i fowmi aŋkura tri kwãtro spañuliti; kwando k'a se liva me muvir par zey a fa 'l pãŋ, i nde fowmi al	Mi alzo al piú tardi che posso, sto seduto vicino al forno, fumo il piú possibile, e gioco col mio Spartaco. Quando mia moglie va a prendere acqua, (essa) si ferma a chiacchierare, e quando torna, devo bestemmiare come un turco. Quando è mezzogiorno non mangio, perché non ho fame; mi metto di nuovo (lit.: torno) a fumare e a giocare col ragazzo, e se non ho dove andare, vado a dormire. Prima di addormentarmi fumo ancora tre o quattro sigarette; quando mia moglie	Ustajem što kasnije mogu, sjedim uz štednjak, pušim što više mogu i igram se s mojim Spartakom. Kad žena ode po vodu, zadržava se i brblja, pa kad se vrati, moram psovati kao Turčin. Kad je podne, ne jedem jer nisam gladan, ponovno pušim i ponovno se igram s dečkom, i ako nemam kamo da idem, odlazim spavati. Prije nego zaspem popušim još tri četiri cigarete; kad žena ustane da pravi (lit.: ide praviti) kruh, popušim ih još pet šest, a kad bude devet sati, ustajem, obla-

<i>Vodnjanski:</i>	<i>Talijanski:</i>	<i>Srpskohrvatski:</i>
tre seyŋkwe seye, e ku zi ñove ure, i me livi, i vesti 'l peyço e i skumęu-syi a turnà la löyka de yeri.«	si alza per andare a fare il pane, ne fumo altre cinque o sei e quando sono le nove, mi alzo, vesto il piccolo e ricomincio da capo la loica di ieri.	ćim maloga i počinjem ponovno ispočetka kao i jučer.

ad 3.

Un dey a ge vem mál a so máro. (BBT)	Un giorno la loro madre si sentì male.	Jednog dana pozli njihovoj majci.
A reyva so fra e preyma de dowto al ge dumanda kumu k'a va de namàre. (BBT)	Arriva suo fratello e prima di tutto gli domanda come va la madre.	Dode njegov brat i najprije ga upita kako je majci.
A čo la stañàda, al la mato meza de akwa, al bowta la treypa drento e despoy al impeya 'l fōgo. (BBT)	Prende la pentola, la riempie d'acqua fino alla metà, butta la trippa dentro e accende il fuoco.	Uze posudu, napuni je do polovine vodom, baci unutra crijevo i potpalí vatru.

<i>Vodnjanski:</i>	<i>Talijanski:</i>	<i>Srpskohrvatski:</i>
Bara Bántolo se mato a kúri, e kul' reyva iŋ kurto, al máto ge dey... (BBT)	B. B. si mette a correre e quando arriva nel cortile, il matto gli dice...	B. B. stade trčati i kad stiže u dvorište, luđi (sc. brat) mu reče...
La veŋ kun dum mesūr e la travàza de la buto e poy la bivo, e kusey ke la hivo, la deys... (anegd., F. Forlani)	Essa viene viene con una madia e travasa dalla botte e poi beve, e così, mentre beve, dice...	Ona dode s jednim koritom, pretoči iz bačve i (stade da) pije, i pijući reče...

Ova funkcija prezenta je naročito česta u kratkim interkaliranim rečenicama koje sadrže verbum dicendi kao komentar citatima upravnog govora, npr. *a ge dey*, *a ge respōdo*, *a ge dumanda* itd.

ad 4.

<i>Vodnjanski:</i>	<i>Talijanski:</i>	<i>Srpskohrvatski:</i>
»Sa a ge beña skampà, parki s'a ven al pulisël, al ne mato im prezown dowti i duy!« (BBT)	»Qui, bisogna scappare, perché se viene il poliziotto, ci mette in prigione tutti e due!«	»Trebà da bježimo, jer ako dode policajac, strpat će nas obojicu u zatvor!«
»Feyna k'al se zmwoya, i vagi la de me kumàre!« (anegd.: F. Forlani)	»Finché si intenerisca (ammolisca), vado dalla mia comare!«	»Dok omekša, idem do susjede!«
Kwil ke de nuv duy a se rahya preyma, al perdo dowto kwil k'al yo. (BBT)	Colui di noi due il quale s'arrabbia per primo, perde tutto quello che ha.	Tko se od nas dvojice prvi naljuti, gubi sve što ima.

Česta uzrečica *mey te deygi, mey te deygi kwálko* potpuno odgovara hrvatskom 'reći ću ti nešto'.

U nekim primjerima rečenica koje u talijanskom pokazuju slaganje vremena, dok ga u vodnjanskom pretežno nema, prezent dobiva jednu novu funkciju, tj. ne izriče niti pravu sadašnjost, niti bezvremensku akciju, a nije niti transponiran, već ima funkciju izražavanja *istovremenosti* radnje zavisne (ponajviše objektivne i subjektivne) rečenice s radnjom glavne rečenice. Npr.:

<i>Vodnjanski:</i>	<i>Talijanski:</i>	<i>Srpskohrvatski:</i>
Ma al mure al g'o deyto ke i pörki al pol čöseli, ma kwil porsyown peyčo peyčo... a beña k'al ge... läsa (BBT)	Ma il ragazzo gli disse che i porci se li poteva (lit.: può) prendere, ma quel porcellino piccolo piccolo... bisognava che glielo lasciasse (lit.: bisogna che glielo lascia).	Ali momak mu reče da preše može uzeti, no da treha da mu onog sasvim malog praščića... ostavi.
Al krediva k'al vol fufi-ñálo. (BBT)	Credeva che volesse (lit.: vuole) ingannarlo.	Mislio je da ga hoće prevariti.
La viva 'l mowzo dowto iñgrintá k'a pariva ke la reydo. (BBT)	Aveva il viso tutto increspato che pareva che ridesse (lit.: ride).	Svo joj je lice bilo zgrčeno te je izgledalo da se smije.
Al máto k'a spetava k'a veña al pyown bël... (BBT)	Il matto che aspettava che venisse (lit.: venga) il più bello...	Luda koji je čekao da dođe ono najljepše...

b. Odumiranje konjunktiva kao formalno zasebne morfološke kategorije i konkurencija kondicionala

Uvodne napomene. Konjunktiv prezenta kao zasebna *paradigma*, morfološki različita od indikativa, postoji samo kod nekih glagola, i to redovno onih koji imaju alternaciju leksema, tj. kod tzv. »nepravilnih« glagola, ali i ovdje ne kod svih. Ostali glagoli, tj. oni bez alternacije (»pravilni«) ne pokazuju morfološku opoziciju *indikativ ~ konjunktiv* u prezentu, tako da je opozicija tih dvaju načina u prezentu izražena sintaktički, pomoću vezivnih elemenata: veznika, odnosno pomoću modalnog glagola o kome dotični glagol ovisi. Konjunktiv kao zasebna *kategorija* u prezentu još nije nestao; on živi u svijesti tako dugo dok postoji kao zasebna paradigma kod izvjesne grupe glagola, jer se na taj način može smatrati da se kod ostalih glagola pojavljuje na stupnju »zero«. On je samo s formalne strane kod velike većine glagola eliminiran, pa je time jezik uklonio jednu redundanciju, budući da modalni regentni glagol odnosno uvodni veznik i konjunktiv predstavljaju dvostruko izražavanje jedne te iste stvari (»double emploi«, Bally, o. c., str. 258). Stanje u vodnjanskom dijalektu danas veoma podsjeća na francuski jezik, koji je također u ogromnoj većini svojih glagola elimi-

nirao konjunktiv kao formalno distinktnu kategoriju, a očuvao ga samo kod malog broja tzv. »nepravilnih« glagola. Ti se glagoli velikim dijelom podudaraju s istim glagolima u vodnjanskom.

Konjunktiv imperfekta nije formalno eliminiran, jer opozicija s morfemske strane postoji danas, no zbog pomanjkanja slaganja vremena, zbog analogičkog utjecaja recesije konjunktiva prezenta (koji je frekventniji) i zbog konkurencije kondicionala u većem dijelu svojih funkcija, konjunktiv imperfekta je danas veoma nepopularan i rijedak. Dovoljno je reći da gotovo svi primjeri konjunktiva imperfekta potječu od Moschenija.

Evo najprije primjera za konjunktiv prezenta kod onih glagola koji ga još razlikuju kao formalnu kategoriju različitu od indikativa (a), zatim one koji to ne razlikuju (b), te napokon za konjunktiv imperfekta (c).

<i>Vodnjanski:</i>	<i>Talijanski:</i>	<i>Srpskohrvatski:</i>
a: Kwando ke i omi viñiva ... le tukáva despetenāse, ... ō k'i nu deya k'i se fa reysi dowto 'l dey. (A. Giacometti: opis života žena nekoć)	Quando gli uomini (= mariti) tornavano, esse dovevano spertinarsi, affinché essi non dicessero (lit.: dicano) ch'esse si fanno ricci tutto il giorno.	Kada bi se muževi vraćali, (one) bi se morale rasčesljavati, kako (oni) ne bi rekli da čitav dan kovrčaju kosu.
... e al g'o deyto al kōwčer k'a l faga kiiri. (MDB)	... e disse (lit.: ha detto) al cocchiere che facesse (lit.: che faccia) correre.	... i reče kočijašu neka potjera trkom.
E ge rekomēnda k'i vaya indreyo insēmbro ... (BBT)	E gli raccomanda che tornino insieme ...	I preporučī mu da se zajedno vrate ...
»Siñor benedito, fi k'a veña prēsto stu murē de militār!« (»La kukera«)	»Signore benedetto, fate che venga presto questo ragazzo dal (servizio) militare!«	»Gospode sveti, učini da se brzo vrati taj momak iz vojske!«
Al parowl' g'o deyto k' al vaga fora a sapà ... (BBT)	Il padrone gli disse (lit.: ha detto) di andare, che andasse (lit.: che vada) nei campi (lit.: fuori) a zappare ...	Gazda mu reče neka ide u polje kopati.
»K'i vuri k'i sāpyi, meyo, browti spurki?« (anegdota, F. Forlani)	»Che cosa volete che ne sappia io, brutti sporcaccioni?«	»Što hoćete da ja o tom znam, prostaci jedni?«
Al mātō k'a spētáva k'a venisse al pyowm bēl ... (BBT)	Il matto che aspettava che venisse (lit.: che venga) il più bello ...	Luda koji je čekao da dođe ono najljepše ...
... al ge rekomēnda ... k'al teña kōnto di sōldi ... (BBT)	... raccomanda (a suo fratello) di far attenzione ai (lit.: che tenga conto dei) soldi.	... preporučī (svom bratu) da pazi na novce.

<i>Vodnjanski:</i>	<i>Talijanski:</i>	<i>Srpskohrvatski:</i>
b: La serva ge deys k'al parown yo deyto k'al maña, ma senza disku-verzi la mukera; s'al vol bivì, k'al nu destrupa la buteyl'a, e s'al vol maña pãñ, k'al no lo rompo. (BBT)	La serva gli disse (lit.: dice) che il padrone aveva (lit.: ha) detto che egli mangiasse (lit.: mangia) ma senza scoprire la pentola; se volesse (lit.: vuole) bere, che non sturasse (lit.: stura) la bottiglia, e se volesse (lit.: vuole) mangiare pane, che non lo rompese (lit.: rompe).	Služavka mu reče da je gospodar kazao neka je de, ali tako da ne otkrije posudu; ako hoće piti, neka ne oštepi bocu, a ako hoće jesti kruha, neka ga ne prelomi.
... al parown yo deyto k'a heña k'al meto i manzi in stála inseyna čavo. (BBT)	... il padrone disse (lit.: ha ha detto) che bisognava (lit.: bisogna) che egli mettesse (lit.: mette) i manzi in stalla senza chiave.	... gospodar reče da treba da stavi (= uvede) volove u staju bez ključa.
»Ma key ti voy k'a no se rabya...« (BBT)	»Ma chi vuoi che non si arrabbi (lit.: arrabbia)...«	... »Ma šta misliš, tko se ne bi naljutio...« (lit.: ma tko hoćeš da se ne naljuti).
»Al ōmo zi pòværo... lása k'al se vovda!« (KK)	»L'uomo è povero, lascia ehe s'aiuti!«	»Čovjek je siromašan, pu-sti neka si pomogne!«
Una syura a vulisto k'i ge dagi veyg (spont. razg., žena L. Malusà)	Una signora ha voluto che le dessi (dia) (lit.: do) vino.	Jedna gospoda je htjela da joj dam vina.
... ma kwil porsyowm peyčo... e le kude de dowti i pörki a heña k' al ge li lása. (BBT)	... ma quel porcellino piccolo e le code di tutti i porci... (che) bisognava (lit.: bisogna) che glieli lasciasse (lit.: lasci).	... ali oneg malog praščića i repove od svih prasaca da mu mora ostaviti.
c: »... i ne varavi may kredisto k'i fúsovo tanto aváro...« (KBK)	»... non avrei mai creduto che foste tanto avaro...«	»... ne bih nikada mislio da ste tako škrti...«

Osim ovoga primjera konj. imperfekta nalazi se još u nekim strofama narodnih pjesama koje su mi ispitanici citirali napamet, koje dakle ne predstavljaju spontani govor, a samim time su i više izložene utjecaju eventualnih venecijanskih ili talijanskih književnih modela. Evo tih primjera:

<i>Vodnjanski:</i>	<i>Talijanski:</i>	<i>Srpskohrvatski:</i>
Vara ke bël sereyñ kuñ kwãnte stile, s'a fōso dey, i le vularãvi kuntã. (rec.: N. Palín)	Guarda che bel sereno con quante stelle, Se fosse giorno, le vorrei contare.	Gle kako je lijepo vedro i koliko zvijezda, Da je dan, volio bih da ih izbrojim.
Se ti savisi al betj ke mey te vōyo; I te mañarãvi al kor freyto ñdal òyo. (rugalica: N. Palín)	Se tu sapesi il benne che ti voglio; Ti mangerei il cuore fritto all'olio.	Da znaš koliko te volim; Pojeo bih ti srce prženo na ulju.

Za konjunktiv složenih vremena ima samo nekoliko primjera: njegova funkcija potpuno odgovara funkciji istog oblika u talijanskom. Primjeri:

Vodnjanski:

»A te pār ke se ti yeri kul kavo indela kapu-nera, al te viso čavā aŋka tey.«
(anegd., G. Moscheni)

»S'al viso spakā una skudēla, a no yera la feyn dal mōndo, ma s'i ge davi um pirown in māj, al se viso kavā i ōci.«
(anegd., G. Moscheni)

Talijanski:

»Ti pare che se tu fossi stato (lit.: eri) col capo nella capponiera, avrebbe ch... anche te.«

»Se avesse spaccato una scodella, non sarebbe stata (lit.: era) la fine del mondo, ma se gli davo in mano una forchetta, si sarebbe cavato gli occhi.«

Srpskohrvatski:

»Šta misliš: da si ti imao glavu u kokošinju, bio bi i tebe...«

»Da je razbio zdjelicu, ne bi propao svijet, ali da sam mu dao u ruke viljušku, bio bi si izbio oči.«

U ovim posljednjim primjerima vidi se da je konjunktiv imperfekta veoma često u govoru ekvivalent kondicionala. Oba ta oblika mogu stajati u oba dijela pogodbene rečenice. Iz primjera za upotrebu kondicionala koji slijede vidi se konkurencija kondicionala konjunktivu imperfekta.

Oblici kondicionala

Osnovne funkcije kondicionala – izricanje radnje čija realizacija podliježe nekom uvjetu, ili je samo pomišljena (uvjet može, a i ne mora biti eksplicitno izražen), odnosno izricanje mogućnosti vršenja neke radnje, a ne objektivna konstatacija da se ta radnja vrši – nalaze se i u vodnjanskoj sintaksi. Kako one odgovaraju općeromanskim funkcijama kondicionala, prelazim odmah na primjere, s napomenom, međutim, da kondicional, kako je gore rečeno, oduzima konjunktivu imperfekta pomalo njegov teritorij, kako će se vidjeti iz paralelnog prijevoda primjera na talijanski.

Primjeri u kojima upotreba kondicionala odgovara onoj u talijanskom grupirani su pod a), a oni u kojima stoji mjesto talijanskog konjunktiva imperfekta, pod b).

Vodnjanski:

a: »Keysā se g'okuraravo un servo.« (BBT)

»Mey we lo daravi kun dowto 'l kor...«
(KKB)

...low al no varāvo pudisto (sc. destakā i kavāy) de tanto frido k'al viva. (KB)

Talijanski:

»Chissā se gli occorrerebbe un servo.«

»Io ve lo darei con tutto il cuore...«

...egli non avrebbe potuto (sc. staccare i cavalli) dal freddo che aveva.

Srpskohrvatski:

»Bogzna da li bi mu trebao sluga.«

»Ja bih vam ga dao od srca...«

...on ne bi bio mogao (sc. ispregnuti konje), toliko je bio promrzao.

Čest je primjer: *a saravo mxyo* 'sarebbe meglio', 'bilo bi bolje'.

<i>Vodujanski:</i>	<i>Talijanski:</i>	<i>Srpskohrvatski:</i>
»...a sarò kwàtro some de liúe k'i varávi da purtame a káza...« (KBK)	»...saranno quattro some di legna che avrei da portarmi a casa...«	»...bit će nekoliko tovara drva koje bih morao prenijeti kući...«
b: »Almajku ti sarávi viñow preyma ke ti sarávi sta ale nowse kun noy.« (MDB)	»Almeno fossi tu (lit.: saresti tu) venuto prima (che) saresti stato alle nozze con noi.«	»Da si bar prije došao, bio bi s nama na svatovima.«
»S'a no saravano akusey nigra, a pararavo tampesta.« (BBT)	»Se non fosse (lit.: sarebbe) così nera, sembrerebbe grandine.«	»Da nije ovako crno, izgledalo bi kao tuča.«
»...al skomensya a spudà kumo k'la varávo kwalko rōba... im buka.« (BBT)	»...comincia a sputare come se avesse (lit.: avrebbe) qualcosa... in bocca.«	»...poče pljuvati kao da ima nešto... u ustima.«
»S'a no saravo par kwisto, i pudarávuvu sta sigowro kumo s'al samer saravo vōstro.« KBK)	»Se non fosse (lit.: sarebbe) per questo, potreste essere sicuro come se l'asino fosse (lit.: sarebbe) vostro.«	»Iuače biste mogli biti sigurni kao da je magarac vaš.«
»...al li táká insēmbriú kumo k'i saravo intregi...« (BBT)	»...li attacca insieme come se fossero (lit.: sarebbero) interi...«	»...složi ih zajedno, kao da su čitavi...«
»E low, kumo k'al kaskaravo dal syel...« (KK)	»E lui, come se cadesse dalle nuvole...«	»A on, kao da ni o čemu pojma (lit.: kao da s neba pada)...«

Rezimirajući odnos dvaju gore ispitanih oblika, mogli bismo zaključiti:

1. Konjunktiv prevladava, dapače jedini je mogući način iza glagola želje, zapovijedi, straha, i nopće glagola koji uvode konjunktiv;
2. Kondicional je češći u pogodbenim periodima (irealnim), mnogo češći u pretpostavljenim modalnim (komparativnim) rečenicama (irealne pogodbene), dok je u izrazima eventualnosti, npr. kad glavna radnja nije eksplicitno izrečena, otprilike jednako čest ili malo više upotrebljavan nego konjunktiv imperfekta.

Vidi se da kondicional teži da osvoji cijelo područje eventualiteta, a da konjunktiv ograniči samo na sferu *volje-želje-sumnje*.

Ne mogu se na ovom mjestu upuštati u dijakroničko objašnjenje te pojave; želio bih samo napomenuti da su moguće dvije suprotne pojave: ili konjunktiv pomalo izlazi iz upotrebe (cfr. općeromanska recesija konjunktiva), pa kondicional, kao njegov najbliži funkcionalni zamjenik, nadire u »cases vides« koje je konjunktiv ostavio, ili je širenje kondicionala – uvjetovano možda drugim faktorima – uzrokovalo potiskivanje konjunktiva imperfekta. Između ove dvije mogućnosti prva mi se čini prihvatljivijom.

c. Čestica *a* u funkciji subjekta unipersonalnih glagola i u funkciji anticipiranog subjekta pluripersonalnih glagola (»najavljujuća« pravoga subjekta

Vodnjanski sistem ličnih zamjenica sadrži jedan oblik, koji po svojoj etimologiji nesumnjivo predstavlja krajnji stupanj redukcije latinske zamjenice *ILLŪ*, a koji glasi *a*. Taj se morfem, kako ćemo niže vidjeti, po svojim funkcijama potpuno poklapa sa odgovarajućim starotalijanskim »bezličnim« subjektom *egli, ei* ili *e'* (npr.: *egli è vero* itd.), kao i sa francuskim, također »bezličnim« subjektom *il (il pleut, il vient beaucoup de monde* itd.). I po svojoj etimologiji on je identičan s njima. Prijelaz proto-ničkoga *e* (a taj morfem nikada ne nosi glavni akcent) u *a* nije nepoznat u vodnjanskom, iako nije ni izdaleka tako čest kao u rovinjskom. On se u vodnjanskom nalazi upr. u riječima *ka pored ke 'che'*, *sa pored se 'se'*, *'ako'*, *da pored de 'di'* itd., koje su sve također redovito proto-nične.

I G. Vidossi (*Studi sul dialetto triestino*, u Archeografo Triestino XXIV. fasc. 1, str. 131–132) vidi u analognom venecijanskom obliku direktni izdanak (»propaggine diretta«) zamjeničkoga oblika *el < ILLU*.

Funkcije čestice *a* u vodnjanskom govoru su uglavnom ove dvije:

1. uvođenje unipersonalnih (»bezličnih«) glagola: *a zi viro* 'istina je', 'è vero', *a pyow* 'kiša pada', 'piove' itd.;

2. anticipacija, najavljivanje subjekta ostalih glagola, ako je on u inverziji: *a ven al parovej* 'dođe gospodar', 'viene il padrone', *a ge dey al murè* 'kaže mu momak', 'gli dice il ragazzo', *a zi viñow i preti* 'došli su svećenici', 'sono venuti i preti' itd. U ovoj drugoj funkciji čestica *a* katkada postaje neke vrste »Auftakt«, prima sekundarni akcent i tako omogućava da eventualne proklitike dođu u intertonički položaj između prvoga sporednog i glavnog akcenta, što stvara alternativni akcenatski ritam, općepoznat u romanskim jezicima: $\bar{\text{---}} \text{---} \bar{\text{---}} \bar{\text{---}} \bar{\text{---}} \bar{\text{---}}$ itd.

Primjeri:

<i>Vodnjanski:</i>	<i>Talijanski:</i>	<i>Srpskohrvatski:</i>
Un dey a ge vem mál a so nãro... (BBT)	Un giorno la loro madre si senti male...	Jednoga dana pozli njihovoj majci...
A zi meyo videte tey ke le figure ñndal uriaso! (nar. uzrećica)	E' meglio vedere te che le pecore nell'orto!	Bolje je vidjeti tebe nego ovce u vrtu!
»Beh, a zi pronto stu di-zná?« (BBT)	»Beh, è pronto questo pranzo?«	»Onda, je li gotov objed?«
»Sa, a no zi da fidãse a durmey par tera...« (BBT)	»Qui non c'è da fidarsi a dormire per terra...«	»Ovdje nije sigurno spavati na zemlji...«
»Sta seyto, ara ke sa zuta a zi hringanti...« (BBT)	»Sta zitto, guarda che quaggiù ci sono i ladri...«	»Šuti; pazi tu su dolje razbojnici...«

<i>Vodnjanski:</i>	<i>Talijanski:</i>	<i>Srpskohrvatski:</i>
E al povero murè a g'ò tukisto zey a dörmi senza sena. (BBT)	E il povero ragazzo dovette andare a dormire senza cena.	I jadni je mladić morao otići da spava bez večere.
Kwisto k'al yo fâto in duy dey a no ge pyaziva tanto a Bara Burtolo... (BBT)	Quello che egli aveva (lit.: ha fatto in due giorni non piaceva a molto a B. B. ...)	Ono što je učinio u ta dva dana nije se B. B-u mnogo sviđalo...
A yera samsri e mowli k'a viva lasà i asaseyni. (BBT)	C' erano asini e muli che gli assassini avevano lasciato.	Bilo je magaraca i mazgi, koje su razbojnici bili ostavili.
A se meto a mañà Bara Burtolo e a ge tuka kumo a kwi àltri... (BBT)	Si mette a mangiare B. B. gli assassini avevano lasciato.	Poče jesti B. B. i prođe kao i oni drugi...
»Adèso a no kuro ke ti vagi pyown a fora.« (BBT)	»Adesso non occorre più che tu vada nei campi (lit.: fuori).«	»Sada ne treba više da ideš u polje.«
A se čuliva apke un karatèl de dreyo... (A. Giacometti, herba)	Si prendeva anche una botticella di dietro...	Ponijelo bi se i jednu bačvicu straga...
A yera la stayown de màyo, kwando k'a zi bõne le sareze. (anegd., F. Forlani)	Era di maggio, quando sono mature (lit.: buone) le ciliege.	Bilo je u maju, kad su trešnje zrele.
A yera una volta marey e muyir. (anegd., F. Forlani)	C' erano una volta marito e moglie.	Bijahu jednom muž i žena.
Se muriva un zùvono, a yera pyown dolùr. (A. Giacometti, obiçaji)	Se moriva un giovane, c' era più dolore.	Ako bi umro netko od mladih, bilo je više žalosti.
Despoy kwalko minowto a ven a turnà al murè kul pyâto... (KB)	Dopo qualche minuto torna il ragazzo col piatto...	Za nekoliko minuta vrati se momak s tanjurom...

d. Slaganje participa perfekta pasiva u složenim glagolskim oblicima

Slaganje PPP glagolâ konjugiranih s *esi* 'biti', ukoliko postoji u vodnjanskom (v. niže), potpuno odgovara onom u ostalim romanskim areama te se nije potrebno na njemu duže zadržavati niti ga ilustrirati primjerima.

Ako se glagol spreže s (*a*)*vì*, PPP se slaže kad objekt stoji ispred njega, a ne slaže se ako stoji iza njega. Budući da je to poznato iz talijanskoga i francuskoga jezika, bit će dosta po jedan primjer za svaki od ta dva slučaja:

neslaganje: *i ye komprà owna vâka*; slaganje: *la vâka k'i ye komprâda*.

Cfr. u tekstu PBS primjer: ... *i no li yo katâdi ne veyvi ne mōrti*.

Zanimljivo je istaći da vodnjanski govor pokazuje istu tendenciju kada se glagol spreže i s *ēsi*. Ako je subjekt u inverziji, najavljen je česticom *a*; u tom se slučaju particip perfekta pasiva slaže s česticom *a*, a ne sa subjektom koji slijedi. Drugim riječima, budući da čestica *a* ne izražava ni rod ni broj, mora i particip perfekta pasiva biti u jednoj neutralnoj formi, koja će biti *terme non marqué* u opoziciji roda i u opoziciji broja: to je muški rod singulara. To je potrebno zato što glagol u ovakvim slučajevima insistira na samoj, čistoj, akciji, uzetoj *in se*, a precizacija roda i broja vršioća radnje dolazi naknadno (donosi je subjekt). U jezicima koji imaju srednji rod, upotrebljava se srednji rod kada se ne insistira na opozicijama roda i broja (cfr. tzv. »bezlične« izraze *išlo se, učinilo se*, lat. *itum est* itd.). U vodnjanskom tu funkciju vrši muški rod u singularu. Slaganje participa perfekta pasiva s česticom *a* još je jedan dokaz za njeno pronominalno porijeklo.

Pomanjkanje slaganja PPP kod glagola konjugiranih s *ēsi*, ako je subjekt u inverziji, u vodnjanskom predstavlja istu pojavu kao u francuskom, gdje također nema slaganja, ako je subjekt u inverziji a najavljen je tzv. bezličnim subjektom *il*. Cfr.

<i>Vodnjanski:</i>	<i>Francuski:</i>
<i>i sulđādi zi viñowdi</i>	<i>les soldats sont venus</i>
ali:	
<i>a zi viñow sulđādi</i>	<i>il est venu des soldats.</i>
(Vodnjanski govor gotovo nikada ne upotrebljava tzv. partitivni član.)	

Primjeri:

<i>Vodnjanski:</i>	<i>Talijanski:</i>	<i>Srpskohrvatski:</i>
Intanto a zi viñow mitayna. (PBS)	Intanto è venuta la matina.	Uto je došlo jutro.
A yera viñow ura da zey a kāza (anegd., G. Moscheni)	Era venuta l'ora di andare a casa.	Došao je čas polaska kući.
E kusey, a zi ruto dowti i pāti... (anegd., N. Palin)	E così furono rotti (lit.: è rotto) tutti i patti...	I tako su bili prekinuti svi dogovori (ugovori)...
A zi viñow i preti... (anegd. »La kukera«, G. Moscheni)	Vennero (lit.: è venuto) i preti...	Došli su svećenici...
Kwando k'a yera finey una parteyda... (PBS)	Quando era finita una partita...	Kad je bila završena jedna partija...
Kwando k'i veyj grumā sta owva e k'i yera finey, ste vendime, alura... (A. Giacometti, o herbi)	Quando avemmo raccolto questa uva e quando (lit.: che) era finita questa vendemmia (lit.: finito... queste vendemmie), allora...	Kad bismo pobrali to grožđe i kad bi bila gotova ta herba, onda...

Ovaj primjer se ponešto razlikuje od prvih pet, jer ovdje subjekt nije najavljen česticom *a*, već zamjenskim oblikom *i*, a imenica je u tzv. »ripresi«, što daje tekstu laganu afektivnu notu koju rečenica ne bi imala da je subjekt uveden s *a*. I pridjev *ste* je afektivan. Isto tako prije imenice *ste vendime* u citiranoj primjeru osjećamo pauzu, koje nema ako je subjekt najavljen s *a*; no usprkos tim razlikama ostaje osnovna činjenica da ni ovdje nema slaganja, kad je subjekt u inverziji.⁸

U članku *L'uso del pronome egli come pronome neutro e come soggetto anticipato nell'italiano antico* (Studia Neophilologica, XXXIII, 1961, str. 26), Magnus Ulleland konstatira da u talijanskom nije poznat tip konstrukcije *egli venne alcuni soldati*, već samo *venne alcuni soldati*, ili *egli vennero alcuni soldati*. U vodjanskoj sintaksi, naprotiv, taj je tip, kako se vidi iz navedenih primjera, razmjerno dobro zastupan. To je dakle jedna od osobitosti vodnjanskoga dijalekta prema talijanskom.

e. Pitanje slaganja vremena

Problem slaganja vremena, poznat iz zapadnoromanskih jezika, pripada onoj grupi pitanja koja pri potpunom pomanjkanju starijih vodnjanskih tekstova na žalost ne mogu, bar za sada, biti potpuno riješena. Analogna je situacija i kod upotrebe načina u hipotetskom periodu. Iz tekstova koje sam skupio izlazi da od ukupnog broja od 74 primjera koji dolaze u obzir, njih 58 nema slaganje vremena, a samo 16 ima. Primjere za slaganje vremena dao mi je samo Giuseppe Moscheni, i inače ne savim pouzdan zbog mogućeg utjecaja talijanskog književnog jezika: primjere za neslaganje dali su ostali ispitanici a pretožio i sam Moscheni (unutar njegovih primjera omjer je 40 : 16 u korist neslaganja). Drugim riječima, jedino Moscheni pozna je slaganje.

Sam princip odgovara u potpunosti slagauju vremena u talijanskom književnom jeziku, tako da ga nije potrebno potanje izlagati.

Može se dakle pretpostaviti da u današnjem vodnjanskom govoru pomanjkanje slaganja vremena predstavlja autohtonu crtu. Kolika je pri tome bila uloga okolnih hrvatskih dijalekata, ostaje tek da se ispita, no u svakom slučaju ne treba smetnuti s uma dvije činjenice:

1. Vodnjan je od svih oaza istroromanskih dijalekata najistureniji prema hrvatskom zaleđu.
2. hrvatski dijalekti, kao i književni jezik, nemaju slaganja vremena.

Primjere sam podijelio u dvije grupe: u prvoj grupi su primjeri neslaganja, u drugoj primjeri slaganja. Ovim kraticama označavam ispitanike:

⁸ Prema M. Reguli (*Sprachliche Unvollkommenheit...*, str. 98) ovdje je odnos predikata i subjekta suprotan onome što se obično događa, jer u ovim primjerima naknadno dodani subjek dopunjuje i precizira predikat.

GM = Giuseppe Moscheni, Ma = Martorèlo (G. Bonassin), FF = Francesco Forlani, AG = Antonia Giacometti, DS = Domenica Stocco, ZU = Nane Zuccarich, EZU = Eufemia Zuccarich, NP = Nicola Palin, M = Malusà.

a. *Primjeri neslaganja vremena*

<i>Vodnjanski:</i>	<i>Talijanski:</i>	<i>Srpskohrvatski:</i>
A me tukava sapà fina ke me salta fora el buz del kul. (M)	Mi toccava zappare finché una saltasse (lit.: salta) fuori il buco del culo.	Morao sam kopati dok mi crijeva nisu na tur izašla.
U ovom primjeru imamo kao neku vrstu ustaljenog izraza, lokucije, koja treba da afektivno izrazi intenzitet radnje, a ne podliježe slaganju.		
<i>Vodnjanski:</i>	<i>Talijanski:</i>	<i>Srpskohrvatski:</i>
... al krediva k'al vol fu finàlo (GM)	... credeva che volesse (lit.: vuole) ingannarlo.	... mislio je da ga hoće prevariti.
... al impirava la treypa ... parsyò ke la ge mowya al gowsto. (GM)	... infilava la trippa... affinché lasciasse il sugo.	... nabađao je rrijevo... da pusti sok.
Kwando k'a ge pariva k'al brudo zi fàto... (GM)	Quando gli pareva che il brodo fosse (lit.: è) fatto...	Kad mu se činilo da je juha gotova...
... a ge pariva ke la yo bivow bastansa... (GM)	... gli pareva che essa avesse (lit.: ha) bevuto abbastanza.	... činilo (mu se) da je dosta popila...
La viva 'l mowzo dowto itgrintà k'a pariva ke la reydo. (GM)	Aveva il viso tutto increspato sicché pareva che ridesse (lit.: che ride).	Svo joj je lice bilo zgrčeno te je izgledalo da se smije.
E dowti i duy i kamina-va... feyna k'a fa nwoto. (GM)	Tutti e due camminavano finché fosse annottato (lit.: finché fa notte).	Obojica su hodali dok nije pala noć.
... al parown yo deyto k'a nu zi nente da sena. (GM)	... il padrone ha detto che non c'è niente da cena.	... gospodar je kazao da nema ništa za večeru.
... la srva ge deys k'al maña... k'al nu destrupa la buteyl'a... k'al no lo rompo (sc. al pàg). (GM)	... la serva gli dice (che il padrone ha detto) che egli mangiasse (lit.: mangia) ... che non sturasse (lit.: stura) la bottiglia... che non lo rompesse (lit.: rompe) (il pane).	... služavka mu reče da je gospodar rekao neka jede... neka ne otčepi bocu... neka ga ne prelomi (kruh).
... al parown yo deyto k' a beña k'al meto i mánzi in stàla... (GM)	... il padrone disse (lit.: ha detto) che bisognava (lit.: bisogna) che egli mettesse (lit.: metta) i manzi in stalla senza chiave.	... gospodar je rekao da treba da stavi volove u staju...
... al murè al g'ò deyto ke i pòrki al pol còseli ma le kude... a beña... k'al ge le lása. (GM)	... il ragazzo gli disse che i porci se li poteva (lit.: può) prendere, ma le code... bisognava (lit.: bisogna) che glielè lasciasse (lit.: lascia).	... momak mu reče da evinje može uzeti, ali... repove... treba da mu ostavi.

Vodnjanski:

Al máto k'a spetava k'a venia al pyowm bël... (GM)

...a nd'o tukisto a sta là pør vidi ki k'a yo stu manzo. (Ma)

I mi yo miso in kávo ke a Dñān zi drūzi... (Biazo Gortan)

I veyn veysto ke il dirreyto a yo Kruati komo Talyayn... (id.)

Talijanski:

Il matto che aspettava che venisse (lit.: venga) il piú bello...

...dovemmo stare là per vedere che cosa avesse (lit.: ha) questa manzo.

Mi hanno messo in testa che Dignano ci sono »druzzi«.

Abbiamo visto che il diritto lo hanno i Croati come gli Italiani...

Srpskohrvatski:

Luda koji je čekao da dođe ono najljepše...

...morali smo ostati tamo da vidimo što je tom volu.

Napričali su mi da su u Vodnjanu »druzice«.

Vidjeli smo da pravo imaju kako Hrvati tako i Talijani...

Ovaj slučaj je primjer tzv. »vérité générale«.

Talijanski:

Una signora a vulisto k'i ge dađi veyt. (M-ova žena)

...le nde viniva dreyo a so ke le čuleym per muruze. (muž od DS)

La viva pagowra ke no la vāga in daño. (DS)

I nu vedivi l'ura k'a venia nwoto. (EZU)

...le tukava despētuāse, čō k'i nu deysa... (AG)

...al vuriva ke vaga anke su muvir kun low. (FF)

E yila kardiva k'al zi zey fora. (FF)

A yera dowti i impyegādi... k'a pariva k'a seya tanti ġenerāy... (GM)

Preyma k'a pāsa la pur-sisyoj, i metiva un tapio par tara... (GM)

Kwando k'a se vediva k'a yo da viñey kwalko tem-porāl... (GM)

...dowti ge diziva k'al zi tanto bël... (GM)

Talijanski:

Una signora ha voluto che le dessi (lit.: do) vino.

...ci venivano dietro affinché le prendessimo per ragazze (lit.: prendiamo).

Aveva paura che (lei) non le andasse in danno.

Non vedevo l'ora che venisse (lit.: venga) la notte.

...dovevano spettinarsi affinché essi non dicessero (lit.: dicano)...

...voleva che anche sua moglie venisse (lit.: venga) con lui.

E essa credeva che egli fosse (lit.: è) uscito.

C'erano tutti gli impiegati... che pareva che fossero (lit.: siano) tanti generali...

Prima che passasse (lit.: passa) la processione, mettevano un tappeto per terra...

Quando si vedeva che sarebbe venuto qualche temporale...

...tutti gli dicevano che era (lit.: è) così bello...

Srpskohrvatski:

Jedna je gospoda htjela da joj dadem vina.

...išle bi za nama da ih uzmemo za djevojke.

Bojala se da joj ona ne ode u kvar.

Jedva sam čekala da dođe noć.

...morale bi se raščesljavati da (oni) ne bi rekli...

...htio je da i njegova žena ide s njim.

A ona je mislila da je on izašao.

Bili su svi namještenici... da se činilo da su sami generali...

Prije nego što bi prošla processija, stavljali bi sag na zemlju...

Kad se vidjelo da dolazi (će doći) oluja...

...svi su mu govorili da je tako lijep...

<i>Vodnjanski:</i>	<i>Talijanski:</i>	<i>Srpskohrvatski:</i>
... low krediva k'al zi al pyowm b'el dal mondo. (GM)	... lui credeva di essere (che fosse) (lit.: che è) il più bello del mondo.	... njemu se činilo da je najljepši na svijetu.
... al g'o deyto al kōwč'er k'al faga kuri. (GM)	... ha detto al cocchiere di far (che facesse) (lit.: faccia) correre.	... reče kočijašu neka potjera trkom.
... al p'arico yo predikà in čiza ke dumeniga a sarò la p'ursisyot) ... (GM)	... il parroco ha predicato che domenica sarebbe stata (lit.: sarà) la processione ...	... župnik je rekao u propovijedi da će u nedjelju biti procesija ...
... al g'o dumandà al mulinèr de key k'a zi kwil palàsyo. (GM)	... domandò al mugnaio di chi fosse (lit.: è) quel palazzo.	... upita mlinara čija je ona palača.
... i no se akorziva k'al t'empo p'asa. (GM)	... non s'accorgevano che il tempo passava (lit.: passa).	... nisu opazali da vrijeme prolazi.
Al viva i oči k'a pariva k'i mowya lampi. (GM)	Aveva gli occhi che pareva che lanciassero (lit.: lanciano) lampi.	Imao je oči iz kojih kao da su strijele vrcale.
... al krediva ke sigowro al zi mōrto. (GM)	... credeva che sicuramente egli fosse (era) (lit.: è) morto.	... mislio je da je sigurno mrtav.
... i zi sparydi sensa k'al soldà vido d'e vula k'i zi zeydi. (GM)	... sparirono (lit.: sono spariti) senza che il soldato avesse visto (lit.: vede) dove fossero andati (lit.: sono andati).	... nestadoše a da vojnik nije vidio kuda su otišli.
Kwalkedown i kridiva k'i v'o veysto kul ščōpo ... (GM)	Alcuni credevano che vi avevano (lit.: hanno) visto col fucile ...	Neki su mislili da su vas vidjeli s puškom ...
No se vediva l'ura ke venà ste feste ... (AG)	Non si vedeva l'ora che venissero (lit.: vengano) queste feste ...	Jedva se čekalo da dođu ti praznici ...
... i viñiva a vidi s'i zi in kaza ... (AG)	... venivano a vedere se (essi) fossero (siano, erano) (lit.: sono) in casa ...	
Me muyir yera malàda e a beñava k'i la yowdi. (ZU)	Mia moglie era malata e bisognava ch'io l'aiutassi (lit.: aiuto).	Moja je žena bila bolesna i trebalo je da joj pomognem.
I vulivi ke ti me yowdi. (ZU)	Volevo che tu mi aiutassi (lit.: aiuti).	Htio sam da mi pomogneš.
I vularàvi ke ti veñi kum mey. (GM)	Vorrei che tu venissi con me.	Htio bih da pođeš sa mnom.
A saràvo yowsto ke aņka low vaga a lavurà. (ZU)	Sarebbe giusto che anche lui andasse (lit.: vada) a lavorare.	Bilo bi pravедno da i on ide raditi.

Vodnjanski:

...e me nõno al se yo akõrto k'i fagi sto skerso. (ZU)

Al yo veysto owna fime-na ke a low ge pariva k'a zi prõpyo kwila... (GM)

...al primaryo a g'o dà ùrdene ay infermyeri k'i faga lavurà i màti... (GM)

I yo òlto tante kariole... i ge karigàva pyere kòte...e k'i ge le pòrta vula k'a lavrav'i muraduri. (GM)

Talijanski:

...e mio nonno si era (lit.: è) accorto ch'io fa-vevo (lit.: faccio) questo scherzo.

Ha visto una donna che a lui pareva che fosse proprio quella...

...il primario ha dato (diede) ordine agli infermieri di fare (che facessero; lit.: facciamo) lavorare i matti...

Hanno preso tante carriole... ci caricavano mattoni (lit.: pietre cotte)... e che le portassero (lit.: portano) là dove lavoravano i muratori.

Srpskohrvatski:

...i moj djed je bio opazio da pravim tu komediju.

Vidio je jednu ženu i učini-
nilo mu se da je to baš ona (prava).

...primarijus je dao na-
log bolničarima da zapo-
sle ludake...

Uzeli su mnogo kolica...
tovarili na njih opeke...
pa neka ih voze tamo
gdje rade zidari.

Ovaj primjer sadrži u izvjesnom smislu upravní govor, jer citira zapovijednu rečenicu bez glagola o kojem ona ovisi.

Vodnjanski:

Kwi dela kumisyon i se fava de mōto kumo k'al mure favēla beg. (GM)

Talijanski:

Quelli della commissione ammiccavano l'uno all'altro come il ragazzo parlava bene.

Srpskohrvatski:

Oni od komisije su si namigivali kako momak pametno (lit.: dobro) govorí.

b. Primjeri slaganja vremenu

(Svi su primjeri dobiveni od Moschenija.)

Vodnjanski:

Al savio veysto k'a nu yera ñente altro da fa...

»Ah, kumpàre... i no varavi may kredisto k'i fùsovo tanto avàro...

Low, veysto k'a ge varavo tuka stà de dreyo de dowti, al yo pensà da yuda-se...

Owno de kwi... al g'o deyto ke anka low viva un fra...

...e ku'l yo veysto ke su muyir durmeyva...

Talijanski:

Il saggio, visto che non c'era niente altro da fare...

»Ah, compare... non avrei mai creduto che foste tanto avaro...«

Lui, visto che avrebbe dovuto stare dietro di tutti, pensò di aiutarsi...

Uno di quelli... gli disse che anche lui aveva un fratello...

...e quando ha visto che sua moglie dormiva...

Srpskohrvatski:

Pametni (brat) budući da ništa drugo nije preostajalo...

»Ah, kume... ne bih nikada mislio da ste tako škrti...«

On, videó i da će morati stajati iza svih, pomisli da si pomogne...

Jedan od onih... mu reče da i on ima brata...

...i kad je vidio da njegova žena spava...

<i>Vodnjanski:</i>	<i>Talijanski:</i>	<i>Srpskohrvatski:</i>
...al va dreŋto e al vido ke la durmeyva tratjkwey-la...	...va dentro e vede che essa dormiva tranquilla...	...ude unutra i vidje da mirno spava...

Ovdje vodnjanski historijski prezent vrijedi kao izrazito prošlo vrijeme.

<i>Vodnjanski:</i>	<i>Talijanski:</i>	<i>Srpskohrvatski:</i>
...sensa vardà kwil k'a yera preymo o òwltimo, i stava là a čakola...	...senza guardare chi era il primo o l'ultimo, stavano lì a chiacchierare...	...ne gledajući tko je prvi ili posljednji, razgovarali bi tamo...
Le yo duvisto deygè al-nāijko ġize vòlte de ki k'a se tratàva.	Hanno dovuto dirgli almeno dieci volte di che si trattava.	Morale su mu bar deset puta reći o čemu se radi.
La turna e la vido ke al murè zugava kola pistòla da se paro.	Essa torna e vede che il ragazzo giocava con la pistola di suo padre.	Ona se vrati i vidje da se dlječak igra s pištoljem svoja oca.

I ovdje je historijski prezent uzet kao prošlo vrijeme.

<i>Vodnjanski:</i>	<i>Talijanski:</i>	<i>Srpskohrvatski:</i>
...e al yo veysto ke là viseyn a yera un muleyn a akwa...	...e egli vide che là vicino c'era un mulino a acqua.	...i on vidje da je tamo blizu jedna vodnenica.
...al yo pensà ke, tanto bravo k'al yera da zbarà, al pudaràvo...	...pensò che tanto bravo com'era nello sparare, potrebbe...	...pomisli da bi, ovako vješt gadanju, mogao...
I vularàvi ke ti veñisi kum mey.	Vorrei che tu venissi con me.	Htio bih da počeš sa mnom.
...al dutùr g'o deyto k'a no yera ñente...	...il medico gli disse che non c'era niente...	...liječnik mu reče da nije ništa.
La direyson dal manikù-mio a se uneyva uñi àno par vidi kway k'a yera i mātì k'a se pudiva mandà a kàza.	La direzione del manicomio si univa ogni anno per vedere quali erano i matti che si potevano mandare a casa.	Uprava ludnice sastajala se svake godine da vidi koje se ludake može pustiti kući.
La kumisyon yo pensà k' no yera anjura madow-ro.	La commissione ha pensato ch'egli non era ancora maturo.	Komisija je pomislila da on još nije zreo.

Na kraju evo i jednog primjera neposredne koegzistencije slaganja i neslaganje vremena u G. Moschenija. Kako je lingvistički kontekst u ovom primjeru u oba slučaja posve jednak (talijanizmi, riječi koje znače periodičke godišnje svetkovine), a ipak se slaganje pojavljuje u drugom glagolu, dok ga u prvom nema, mislim da se iz ovog primjera vrlo jasno vidi da čak ni u govoru Moschenija slaganje vremena nije sigurno, a to čini još vjerojatnijim zaključak da autohtoni vodnjanski govor nema slaganja vremena.

Evo toga primjera (iz jedne anegdote):

<i>Vodnjanski:</i>	<i>Talijanski:</i>	<i>Srpskohrvatski:</i>
... e tanto tempo k'al ziva in apalto, al saviva za kwando ke la yo al unomastiko e kwando ke la viva al dey de nāsita.	... e da tanto tempo che (egli) andava nella rivendita (merceria), egli sapeva già quando essa aveva (lit.: ha) l'onomastico e quando aveva il compleanno.	... kako je dugo vremena (već) dolazio u trafik u (sitničariju), već je znao kada joj je imendan a kada rodendan.

Da ponovim na kraju još jednom statističke rezultate:

od ukupno 74 primjera, slaganje ima 16 primjera (22%), a nema 58 primjera (78%). Od svih navedenih 74 primjera Moschenijevih je 56 (ili 76%), od drugih ispitanika ima 18 primjera (ili 24%). Unutar Moschenijevih primjera nalazimo slaganje u 16 primjera (ili 29%), a ne nalazimo ga u 40 primjera (ili 71%). Ovi statistički rezultati dovoljno govore sami za sebe.

OBJAŠNJENJE KRATICA TEKSTOVA

Primjeri na str. 46–47. i 132–148. uzeti su iz tekstova sakupljenih u Vodnjanu 1957, 1961, 1962. i 1963. od kojih je objavljen samo prvi (*Studia Romanica et Anglica Zagrabienisa*, 9–10, 1960).

- BBT – »Kwil k'a g'o tukà a Bara Burtolo Tiña« (»Što se dogodilo barbi Bartolu Škreuc«), 1957,
PBS – »Pipita hon suldà« (»Dobri vojnik Pipita«), 1961,
KBK – »A key beña kridege?« (»Kome treba vjerovati?«), 1957,
MBD – »Owna mureda da spuzà fa duy biki« (»Jedna djevojka prevarila dvojicu«), 1961,
KB – »Al kaval e le brezole« (»Konj i odresci«), 1957,
KK – »Al kasadur de kontrabando« (»Krivolovac«), 1961,
»La kukgra« – anegdota »La kukgra« (»Orah«), 1961.

SADRŽAJ

<i>Stjepan Ivšić, Zapreštenije dijavola . . . . .</i>	5
<i>Mirko Deanović, Lingvistički atlas Mediterana III . . . . .</i>	27
<i>Stjepan Ivšić, Enklitike . . . . .</i>	61
<i>Pavao Tekavčić, Današnji istroromanski dijalekt Vodujana . . . . .</i>	141

